

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Profesní orientace a zájmy žáků se sluchovým postižením

Bc. Adéla Kleslová

Olomouc 2024

prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pod vedením prof. PhDr. PaedDr. Miloně Potměšila, Ph.D. a použila pouze zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci 17.6.2024

.....

Kleslová Adéla

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, prof. PhDr. PaedDr. Miloni Potměšilovi, Ph.D. za jeho odborné a laskavé vedení, rychlou komunikaci a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat školám i všem respondentům, kteří mi umožnili provést výzkum k této práci. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, za trpělivost a podporu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Adéla Kleslová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Profesní orientace a zájmy žáků se sluchovým postižením
Název v angličtině:	Professional orientation and interests of pupils with hearing impairment
Zvolený typ práce:	Výzkumná práce – zpracování primárních dat
Anotace práce:	<p>Tato práce se zabývá profesní orientací a jejím propojením se zájmy žáků se sluchovým postižením, a to na základních školách pro sluchově postižené. Práce se zabývá kariérním poradenstvím pro tyto žáky a jeho úrovní, ale také možnostmi diagnostiky profesní orientace. V neposlední řadě se také práce týká zmapování situace v zahraničí a srovnání s modelem kariérního poradenství v ČR. V rámci této práce byly vymezeny hlavní cíle, kterými jsou:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Zjistit, jakým způsobem probíhá diagnostika profesní orientace u žáků se sluchovým postižením2. Zjistit, na jaké úrovni probíhá kariérní poradenství pro žáky se sluchovým postižením a jaká je informovanost žáků v této oblasti3. Zjistit, v jaké míře korespondují zájmy žáků s jejich profesní orientací4. Zjistit míru vlivu rodiny na profesní orientaci žáka <p>Výzkum byl proveden prostřednictvím kvalitativního způsobu práce, pomocí strukturovaného rozhovoru s žáky a kariérními poradci působícími v rámci škol a speciálněpedagogických center. Práce přináší výsledky, které obsahují zhodnocení aktuální situace, odkrývají některé rozpory mezi předepsanou teorií a realitou v praxi, ale hlavně přináší možnosti inspirace nebo doporučení, vyplývající z rozhovorů s respondenty.</p>
Klíčová slova:	Profesní orientace, kariérní poradenství, sluchové postižení, žák, kariéra, profese

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>This thesis examines professional orientation and its connection to the interests of students with hearing impairment in elementary schools for the hearing impaired. The thesis deals with career guidance for these pupils, level of the guidance and possibilities of diagnosing career orientation. Last but not least, the thesis is also concerned with mapping the situation abroad and comparing it with the model of career counselling in the Czech Republic. Within this thesis, the main objectives have been defined, which are:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. To find out how the diagnosis of vocational orientation of pupils with hearing impairment is carried out 2. To find out at what level career guidance for pupils with hearing impairment takes place and what is the awareness of pupils in this area 3. To find out to what extent pupils' interests correspond with their career orientation 4. Determine the degree of influence of the family on the pupil's career orientation <p>The research was carried out through a qualitative way of working, using structured interviews with pupils and career counsellors working within schools and SPCs. The thesis presents results that include an assessment of the current situation, revealing some contradictions between prescribed theory and the reality on the ground, but most importantly, it presents possibilities for inspiration or recommendations arising from the interviews with the respondents.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Professional orientation, career counselling, hearing impairment, pupil, career, profession</p>
<p>Přílohy vázané k práci:</p>	<p>Informovaný souhlas, Přepisy rozhovorů</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>88 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>

Obsah

ANOTACE.....	
Úvod.....	
1 Sluchové postižení	1
1.1. Charakteristika osob se sluchovým postižením	1
1.2. Specifika komunikace osob se sluchovým postižením.....	3
1.3. Důsledky sluchového postižení ve vztahu k zaměstnání	8
2 Profesionální orientace žáků se sluchovým postižením.....	11
2.1. Žák se sluchovým postižením.....	11
2.2. Profesionální orientace žáků se sluchovým postižením.....	14
3 Kariérové poradenství	17
3.1. Kariérové poradenství ve školství.....	17
3.2. Kariérové poradenství pro žáky se sluchovým postižením.....	21
3.2. Kariérové poradenství poskytované Úřady práce.....	24
4 Možnosti sekundárního a terciárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením	26
4.1. Síť středních škol a nabídka oborů pro žáky se SP.....	26
4.2. Možnosti studia pro osoby se SP na vysokých školách.....	29
5 Kariérové poradenství pro žáky se sluchovým postižením v zahraničí	31
5.1. Kariérové poradenství v Anglii.....	31
5.2. Kariérové poradenství v Hong Kongu	32
5.3. Kariérové poradenství ve Finsku	32
5.4. Kariérové poradenství v USA.....	33
6 Metodologie praktické části	36
6.1. Cíle výzkumného šetření.....	36

6.2.	Metody výzkumného šetření.....	36
6.3.	Výběr výzkumného vzorku.....	39
6.4.	Popis průběhu výzkumného šetření a charakteristika respondentů	40
7	Popis získaných dat.....	43
	Rozhovory s kariévními poradci.....	43
7.1.	Charakteristika procesu a časový rámec kariévního poradenství	43
7.2.	Vliv rodiny a další možnosti motivace žáka se sluchovým postižením k aktivnímu profesnímu životu.....	46
7.3.	Rozdíly v procesu kariévního poradenství pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením	48
7.4.	Úroveň kariévního poradenství a míra informovanosti žáků	49
	Rozhovory s žáky.....	54
7.5.	Zájmy, vliv rodiny a další kritéria pro výběr budoucí profese	54
7.6.	Diagnostika profesní orientace	57
7.7.	Informovanost a zájem žáka o služby kariévního poradenství.....	59
8	Výsledky výzkumného šetření	61
9	Rizika výzkumu	71
10	Diskuse.....	72
	Závěr	75
	Seznam literatury	78
	Seznam tabulek	87
	Seznam příloh.....	88
	Příloha 1 Informovaný souhlas	89
	Příloha 2 Rozhovor s ŽÁK1A.....	90
	Příloha 3 Rozhovor s ŽÁK1B.....	92

Příloha 4 Rozhovor s ŽÁK1C	94
Příloha 5 Rozhovor s ŽÁK1D	96
Příloha 6 Rozhovor s ŽÁK1E	98
Příloha 7 Rozhovor s ŽÁK2A	100
Příloha 8 Rozhovor s ŽÁK2B	102
Příloha 9 Rozhovor s ŽÁK2C	105
Příloha 10 Rozhovor s ŽÁK2D	107
Příloha 11 Rozhovor s ŽÁK2E	109
Příloha 12 Rozhovor s ŠPP1A, ŠPP1B	111
Příloha 13 Rozhovor s SPC1A, SPC1B, SPC1C	117
Příloha 14 Rozhovor s ŠPP2A, ŠPP2B	124
Příloha 15 Rozhovor s SPC2A	129

Úvod

Volba budoucího povolání je pro většinu lidí velmi náročné téma, které se ale většinou otevírá ve věku, kdy si ještě mladý člověk nedokáže přesně představit, co vše zaměstnání a budoucí profese s sebou do života přináší. Výběr budoucí profese a také vzdělání, které k ní vede, je úkon natolik náročný, že si žádá také odbornou poradenskou pomoc. Pokud si uvědomíme, že před tímto rozhodnutím stojí i osoby se sluchovým postižením, u kterých je navíc nutné přihlédnout k různým překážkám jako jsou například důsledky jejich postižení, nabídka oborů vzdělávání aj., je potřebná tato poradenská pomoc dvojnásob. Pokud aktuálně jste, nebo jste byli studenty vysokoškolského oboru speciální pedagogiky, zkuste se zamyslet, kolik informací o kariérním poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jste během svého studia obdrželi. A nemám na mysli odkazy na literaturu, ale skutečný vhled do poradenství v této oblasti. Tato skutečnost, kterou jsem si uvědomila při absolvování některých odborných praxí mě dovedla ke zpracování tématu, které se bude zabývat profesní orientací a zájmy žáků se sluchovým postižením, ale také úrovní kariérního poradenství pro tyto žáky v našem současném školství.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části se budu podrobněji věnovat kapitolám vymezujícím sluchové postižení ve smyslu charakteristiky skupiny osob se sluchovým postižením nebo jejich způsobu komunikace a možným důsledkům, které se mohou projevit v budoucím pracovním životě. Dále se budu věnovat tématu profesní orientace, popíšu síť kariérního poradenství a také možnosti sekundárního a terciárního vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením. Poslední oblastí teoretické části práce bude přiblížení systému kariérního poradenství v zahraničí. V rámci této práce bych tedy chtěla zjistit, jakým způsobem probíhá diagnostika profesní orientace u žáků se sluchovým postižením, dále zjistit, na jaké úrovni probíhá kariérní poradenství pro tyto žáky a jaká je informovanost těchto žáků. Odhalit, v jaké míře korespondují zájmy žáků s jejich profesní orientací a v neposlední řadě zjistit míru vlivu rodiny na profesní orientaci žáka.

Pevně věřím, že poznatky, které budou získány díky této práci pomohou alespoň z části přispět ke vzdělávání speciálních pedagogů (budoucích možných kariérních poradců) na vysokých školách.

1 Sluchové postižení

Tato kapitola se zaměřuje na charakteristiku osob se sluchovým postižením. Jsou zde také uvedeny některé z klasifikací užívané v praxi. Kapitola se zaměřuje i na popis některých konkrétních kognitivních, či psychosociálních funkcí, přičemž se dotýká také specifik komunikace osob se sluchovým postižením, nebo vhodnými zásadami při komunikaci s osobou se sluchovým postižením. Kapitola je zakončena podkapitolou věnující se důsledkům sluchového postižení i ve vztahu k pracovnímu uplatnění.

1.1. Charakteristika osob se sluchovým postižením

1.1.1. Vymezení osob se sluchovým postižením a klasifikace

Sluchové postižení (dále zkratka SP) nemusíme u dané osoby ihned na první pohled poznat, občas si můžeme pouze všimnout užívání některé z kompenzačních technických pomůcek (např. závěsného sluchadla). Avšak málokdo si z laické veřejnosti dokáže uvědomit, s jak závažnými obtížemi se osoby se sluchovým postižením mohou ve svém životě potýkat.

Skupina osob se sluchovým postižením je vysoce různorodou skupinou, která se dá jen velmi těžko vymezit. Proto tuto skupinu především definujeme a rozlišujeme na základě stupně a typu sluchového postižení (Horáková, 2012). Pokud bychom však skutečně chtěli sluchové postižení vymezit, může k tomu sloužit následující definice, která popisuje, že se jedná o: „*patologické snížení funkce sluchového analyzátoru, které způsobuje danému jedinci sluchovou ztrátu a v důsledku může vést ke vzniku sluchového postižení.*“ (Valenta, 2015, s. 142-143).

Z hlediska stupně a typu sluchového postižení je možné navíc rozlišit základní kategorie osob se sluchovým postižením, a to konkrétně osoby neslyšící, nedoslýchavé a osoby ohluchlé (Horáková, 2012).

Velmi důležitá je také doba vzniku sluchového postižení. Zde tedy hovoříme o dvou termínech, a to o vzniku sluchové vady v období tzv. prelingválním, které lze charakterizovat jako období před ukončením základního vývoje řeči. V případě, že se sluchová vada objeví až v období po dokončení základního vývoje jazyka hovoříme o období tzv. postlingválním. (Doležalová, 2022). Doba vzniku sluchového postižení tedy velmi výrazně ovlivňuje následný vývoj jazyka a s ním i úroveň komunikace jedince se sluchovým postižením. Tuto skutečnost podporuje také Krahulcová (2014), která považuje z hlediska důsledků vývoje řeči za obecně nejtěžší vrozené sluchové postižení s nástupem v období prelingválním.

Pokud hovoříme o klasifikaci sluchového postižení, existuje určitý přehled stavu sluchu, vytvořený na základě sluchové ztráty v jednotkách dB. Hodnoty decibelů a s nimi určený stav sluchu se liší dle různých autorů, nicméně pokud vycházíme ze Zprávy o sluchu dle WHO z roku 2021, dostáváme se na následující členění:

Hodnota sluchové ztráty v jednotkách dB	Označení stavu sluchu
Méně než 20 dB	Normální sluch
20 až <35 dB	Lehká ztráta sluchu
35 až <50 dB	Mírná ztráta sluchu
50 až <65 dB	Středně těžká ztráta sluchu
65 až <80 dB	Těžká ztráta sluchu
80 až <95 dB	Hluboká ztráta sluchu
95 dB nebo více	Úplná ztráta sluchu/hluchota
Méně než 20 dB na lépe slyšícím uchu, 35 dB nebo na hůře slyšícím uchu	Unilaterální (jednostranná) ztráta sluchu

Tabulka 1 klasifikace sluchového postižení dle WHO (WHO, 2021, s. 38, překlad autora)

1.1.2. Charakteristika kognitivní a psychosociální oblasti

Kisvetrová (2014), popisuje nezastupitelnou roli sluchu, která člověka provází již od nitroděložního vývoje a upozorňuje na schopnost slyšet i zvuky, které se vyskytují mimo zorné pole.

Důsledky poškození sluchu se výrazně odráží v každodenních činnostech. Pokud si představíme například běžnou manipulaci s mobilním telefonem, cinknutí mikrovlnné trouby signalizující konec nebo třeba rozhovor, který vedeme zády k sobě bez zrakového kontaktu, vždy užíváme kromě dalších smyslů také sluch. Kurková, uvádí deficity ve velmi důležitých oblastech, které s sebou přináší poškození sluchu:

- **Deficit signální funkce:** Osoba není schopna vnímat zvukové signály s informační či ochrannou funkcí. Tato funkce velmi úzce souvisí s bezpečností například v silničním provozu.
- **Deficit orientační funkce:** Osobě schází vnímání těch zvukových signálů, které vedou k úspěšné orientaci v prostoru.

- **Deficit komunikační funkce:** U osoby se mohou projevovat obtíže v oblasti chápání metakomunikačních prvků řeči.
- **Deficit informační funkce:** Tato funkce může být pro osoby se sluchovým postižením velmi obtížná

(Kurková, 2008, s.22)

V oblasti sociálně-kognitivní vymezuje Potměšil (1999) speciální charakteristiky osob se sluchovým postižením a to konkrétně:

- Impulzivní chování
- Obtíže v oblasti sebeúcty
- Omezení v oblasti vývoje empatie
- Obtíže při popisu momentálního psychického stavu, vysvětlení pocitů, obtíže morálního vývoje
- Obtíže v oblasti porozumění znaků prosociálního chování
- Velmi zjednodušené chápání povahových rysů a vlastností člověka, obtíže v oblasti interpersonálních vztahů

Veškeré tyto charakteristiky samozřejmě ovlivňují osobu se sluchovým postižením v oblasti sociálních vztahů. S tím velmi úzce souvisí také budoucí profesní život. Velkou část života trávíme v pracovních kolektivech, ve kterých taktéž působí dynamické faktory. Také Tvarogová a Doležalová (2022) popisují obtíže jedinců se sluchovým postižením v oblasti orientace v mezilidských vztazích, a to hlavně z důvodu nedostatků ve vývoji empatie a častému nepochopení pocitů druhých.

1.2. Specifika komunikace osob se sluchovým postižením

1.2.1. Odlišnosti v komunikaci a vývoji jazyka

Komunikace se stává jedním z hlavních odlišovacích faktorů osob se sluchovým postižením od běžné společnosti. Doležalová (2022) popisuje, že komunikační dovednosti osob se sluchovým postižením mohou být omezené a je také možné, že naší mluvené řeči nemusí vůbec rozumět. Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že osoby s těžšími stupni sluchového postižení komunikují často skrze národní znakový jazyk (Krahulcová, 2014).

Nicméně odchylky vnímáme samozřejmě již při vývoji řeči, například Krahulcová (2014) popisuje vývoj řeči u dětí se sluchovým postižením jako omezený, přerušovaný a opožděný. Dále

uvádí, že mezi hlavní faktory, které nám dále určují vývoj řeči, patří zejména typ a stupeň sluchového postižení a také věk, ve kterém došlo ke sluchovému postižení.

Aby mohlo dojít k úspěšnému vývoji jazyka, je nutné, aby byl osobě se sluchovým postižením co nejdříve nastaven vhodný komunikační kód. Toto tvrzení také potvrzuje Tvarogová a Doležalová (2022), které navíc uvádí, že pokud se dítě včas setkává s daným jazykem, rozvíjí se také jeho myšlení. Tyto skutečnosti pak výrazně rozhodují například o výběru vzdělávací dráhy nebo profesního uplatnění.

Specifika komunikace osob se sluchovým postižením také můžeme vyjádřit dle jednotlivých obtíží/odchylek v rámci jazykových rovin:

- **Lexikálně – sémantická:** Od útlého věku dětí se sluchovým postižením probíhá tvorba pojmů velmi zdlouhavě. V dospělosti se pak často tyto osoby potýkají s obtížemi v chápání abstraktních pojmů. Velmi málo bývají také užívány pojmy nadřazené. Obecně z různých výzkumů vyplývá, že rozsah slovní zásoby u dětí se sluchovým postižením bývá malý. S tím také dále souvisí obtíže v oblasti recepce čteného textu.
- **Foneticko-fonologická:** Souvisí hlavně s přerušением vývoje napodobivého žvatlání mezi 17.–26. týdnem, a to z důvodu chybějící sluchové kontroly. Toto způsobuje hlavně nápadnost výslovnosti.
- **Morfologicko-syntaktická:** V rámci této roviny se u dětí se sluchovým postižením často setkáváme s tzv. dysgramatismem. Příčinou mohou být například interference mezi češtinou a znakovým jazykem. Dále často převažují podstatná jména nebo jsou vynechávána slovesa a ve velmi malé míře jsou užívány slovní druhy jako např. příslovce.
- **Pragmatická rovina:** Jak znakový jazyk, tak mluvená forma národního jazyka je u osob se sluchovým postižením velmi nápadná. U dětí často pozorujeme obtíže v chápání mezilidských vztahů. Z důvodu sluchové ztráty mohou scházet některé schopnosti rozlišování distinktivních rysů řeči jako například při citovém zabarvení nebo uplatnění ironie/sarkasmu.

(Potměšil a kol., 2010)

Komunikace v jakékoliv formě je z profesního hlediska velmi důležitá. Existují také zaměstnání, která jsou primárně založena na verbální komunikaci. Tedy úroveň komunikačních dovedností je také rozhodujícím faktorem při volbě povolání.

1.2.2. Grafická forma jazyka, odezírání a kompenzační pomůcky

Nedílnou součástí každodenní komunikace majoritní společnosti je kromě mluvené formy také forma grafická (čtení, psaní).

Z pohledu laické veřejnosti bývají tyto schopnosti u osob se sluchovým postižením často až přeceňovány, jelikož se vychází z předpokladu, že u grafické podoby jazyka nejsme přímo odkázáni na využívání sluchu. Opak je však pravdou. Omezení v těchto oblastech je hlavně dáno sníženou funkční gramotností, se kterou souvisí také malá slovní zásoba. Velmi často se také setkáváme s neochotou osob se sluchovým postižením tímto způsobem komunikovat (Langer, Kučera, 2012).

Tvarogová a Doležalová (2022) upozorňují, že hlavním cílem vzdělávání osob se sluchovým postižením by mělo být dosažení schopnosti číst a psát na zralé úrovni. Samozřejmě se můžeme setkat se situacemi, kdy je dosažení tohoto cíle nereálné. V tom případě je pak důležitá samostatnost jedinců v pracovním procesu.

Osoby se sluchovým postižením, které preferují mluvenou formu řeči užívají ve velké míře odezírání. Odezírání pak můžeme definovat jako: „*přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného*“ (Krahulcová, 2001, s. 193).

Nicméně existuje celá řada tzv. limitujících faktorů, které ovlivňují úspěšnost odezírání, a také soubor podmínek, které je nutno vždy dodržet, aby docházelo k co nejpřesnějšímu porozumění (Langer, Kučera, 2012). Tyto faktory dále rozlišujeme na podmínky vnitřní a podmínky vnější:

- **Vnitřní podmínky:** věk odezíratele, dosažená úroveň jazykových kompetencí obou komunikačních partnerů, slovní zásoba, zdravotní předpoklady jedince, aktuální psychické rozpoložení, schopnosti koncentrace, zkušenosti s odezíráním, empatie

- **Vnější podmínky:** vzdálenost komunikačních partnerů, přibližně stejná výšková úroveň, vhodné světelné podmínky při odezírání, rychlost řeči, míra artikulace, užití souhlasné neverbální komunikace...

Pokud hovoříme o skupině osob s využitelnými zbytky sluchu, je těmto osobám indikována technická pomůcka ve formě sluchadla, a to na základě vyšetření u audiologa (Souralová, 2007).

Sluchadla neboli individuální zesilovače zvuku jsou nejrozšířenější pomůckou pro osoby se sluchovým postižením. Účelem je pak: „účinnější přenos zvuku do vnitřního ucha tak, že sluchadla zvuk v závislosti na svém nastavení patřičně zesílí.“ (Valenta, 2015, s.182). Samozřejmě osoby se sluchovým postižením užívají také celou řadu dalších technických pomůcek, které jim výrazně usnadňují každodenní běžné činnosti. Existují například pomůcky, které převádí zvuk na světelné či vibrační podněty, které pak slouží pro znázornění signalizace (telefony či domovní zvonky apod.) Využívání těchto pomůcek je velmi individuální, nicméně mohou velmi pozitivně přispět k efektivní komunikaci s okolím (Souralová, 2007).

1.2.3. Zásady komunikace s osobami se sluchovým postižením

Specifika přístupu ke komunikaci s osobami se sluchovým postižením se liší na základě velikosti sluchové ztráty, období vzniku sluchového postižení i preferovaném způsobu komunikace. Například osoby nedoslýchavé, které mají příjem zvukových informací částečně omezen, jsou schopny vnímat zvuky z okolního prostředí a většinou i mluvenou řeč (Souralová, 2007). Ve chvíli, kdy se osoby nedoslýchavé nachází v klidném a relativně tichém prostředí, nemusí se výraznější obtíže v komunikaci vůbec dostavit. Tato myšlenka je podpořena Souralovou (2007), která upozorňuje na fakt, že ve chvíli, kdy zajistíme dítěti vhodné akustické prostředí, nemusí být jeho sluchová vada na první pohled vůbec znát.

Osobám, které užívají vizuální podporu při komunikaci je nutné zajistit vhodné světelné podmínky. Souralová (2007) uvádí tuto informaci také, navíc ještě dodává, že stěžejní je dbát na správnou výslovnost, aby osoby mohly odezírat hlasitou řeč. Obtíže mohou nastat v prostředí, ve kterém se nachází více osob, které současně komunikují. Pokud osoba užívá sluchadla, je důležité dbát na dobrý technický stav kompenzační pomůcky.

Osoby neslyšící, zejména pak osoby, u kterých došlo ke ztrátě sluchu ještě před dokončením základního vývoje řeči a jazyka většinou bývají příslušníky specifické jazykové i

kulturní minority „Neslyšící“. Tyto osoby primárně užívají vizuálně motorické prostředky, především tedy znakový jazyk a prstové abecedy. Pokud komunikační partner neovládá znakový jazyk, je osoba neslyšící odkázána pouze na odezírání. Musíme tedy dodržet veškeré podmínky jako při komunikaci s osobami nedoslýchavými (osvětlení, zrakový kontakt, klidné prostředí, výslovnost...) a navíc je také ideální doplnit mluvenou řeč odpovídající mimikou a gestikulací (Souralová, 2007).

Z předešlé podkapitoly vyplývá, že osoby neslyšící mají mnohdy velmi omezenou jazykovou kompetenci a slovní zásobu, proto je důležité neužívat dlouhá komplikovaná souvětí, neužívat ironii, sarkasmus či metafory, dodržovat dějovou linku nebo například upozornit osobu na každou změnu tématu. Tuto myšlenku podporuje také *Desatero komunikace s neslyšícím* (2014), které nalezneme na webových stránkách *Tichý Svět*.

Na webu *Svazu neslyšících a nedoslýchavých ČR* se také dozvídáme praktické rady a tipy, jak komunikovat s osobami se sluchovým postižením, web zejména upozorňuje na zásady písemné komunikace s osobami se sluchovým postižením, která by měla být přiměřeně výstižná a stručná, je vhodné si dopředu ověřit, na jaké úrovni daná osoba zvládá grafickou formu jazyka a tomu pak další písemnou komunikaci přizpůsobit (Felgerová, 2022).

Například autorka Squiters (2023) uvádí systém zajišťující efektivní přenos informací mezi osobou neslyšící a příslušníkem majoritní společnosti. Tento systém považuje za velmi úspěšný při běžné komunikaci, např. ve škole nebo v zaměstnání. Pokud si tedy osoba se sluchovým postižením není jistá obsahem sdělení druhé osoby, je velmi vhodné, aby požádala o:

- zopakování celého sdělení
- potvrzení pochopené informace – přeformulování sdělení
- objasnění konkrétní části sdělení, která nebyla pochopena

Pokud naopak požádá o vysvětlení komunikační partner osoby se sluchovým postižením může využít osoba jednu z následujících strategií:

- osoba neslyšící může zopakovat své sdělení za přidání nonverbálních faktorů komunikace (mimika, gestika...)
- zopakování sdělení ve formě jednotlivých vět (může využít i jiná synonyma)
- zopakování s přidáním dalších slov, které poskytují více informací
- definice užitých pojmů ve sdělení

Zavedení a vnesení těchto strategií například od pracovního prostředí můžou velmi výrazně pomoci při komunikaci, tím i zlepšovat pracovní klima a budovat pozitivní vztahy.

1.3.Důsledky sluchového postižení ve vztahu k zaměstnání

Sluchové postižení velmi zásadním způsobem ovlivňuje jak míru kvality, tak ale i kvantitu přijímaných informací z okolního prostředí. Taktéž i stupeň sluchové vady má složitou úlohu při získávání komunikačních kompetencí (Barvíková, 2023). Důsledky sluchového postižení, se objevují velmi brzy. Dle Horákové (2012) již po 1. roce můžeme u dítěte se sluchovým postižením pozorovat obtíže v oblasti sociálních interakcí s okolím.

Jak z předešlých informací vyplývá, výrazné obtíže nalezneme u osob se sluchovým postižením hlavně v oblasti komunikace.

Hradilová (2023) nás velmi trefně uvádí do situace, kdy si má každý představit, kolik informací získá akusticky, během jednoho jediného dne. Upozorňuje, že je nutno se zaměřit na skutečné aktivity a situace každodenního života, jako jsou různá hlášení, poznámky či výstražné signalizace. Poukazuje, že většinu přijdou takovéto podněty zcela běžné a příliš se nad nimi nepozastavujeme. Pokud si však představíme takovýto běžný den osoby se sluchovým postižením, vyvstává celá řada obtíží. Hradilová vymezuje i další příklady problémů souvisejících kromě komunikace i například s chodem domácnosti, telefonováním či bezpečnosti při spánku. Sluchové postižení může však vyvolat kromě obtíží v komunikaci a způsobu přijímání informací také některé somatické a psychické obtíže, které popisuje Šamánková (2011). Jedná se například o častý neklid, obtíže v soustředění či zvýšená nervozita.

Přítomnost těchto důsledků může v různých obdobích života jedince způsobovat různé překážky či limity, které se samozřejmě odráží ve vzdělávací a poté i profesní dráze. Tato skutečnost pak může velmi úzce souviset s psychikou člověka. Toto tvrzení lze navést na myšlenku Puldy a Lejska (1996), kteří hovoří o nutné pomoci jedincům se sluchovým postižením při tzv. vnitřním vyrovnání se se svou sluchovou vadou a důsledky, které přináší, a to hlavně z důvodu celkového duševního i tělesného zdraví.

Za důsledek sluchového postižení by se dal také považovat výskyt předsudků a stereotypů, které často provází intaktní společnost a mohou tak výrazně ovlivnit vztah osob se sluchovým postižením a většinové společnosti, s čímž může také souviset jejich

zaměstnávání. Skákalová (2016) rozlišuje tři skupiny předsudků vztahující se k osobám se sluchovým postižením:

Předsudky k osobnosti osob se sluchovým postižením:

- osoby se sluchovým postižením jsou sociálně a mentálně nevyspělé
- osoby neslyšící jsou závislé na tlumočnících čzj
- osoby se sluchovým postižením jednají egoisticky a sobecky
- osoby se sluchovým postižením se chovají agresivně
- osoby se sluchovým postižením přemýšlejí pouze konkrétně
- všechny osoby se sluchovým postižením trpí sluchovou vadou a přejí si slyšet
- další výčet charakteristik– introverze, tichost, nepozornost, uzavřenost...

Předsudky vztahující se ke komunikaci osob se sluchovým postižením:

- každá osoba, která neslyší užívá znakového jazyka
- osoby se sluchovým postižením nemluví
- znakový jazyk je převedení mluveného jazyka do posunků
- všechny osoby se sluchovým postižením umí automaticky odezírat
- všechny osoby se sluchovým postižením dovedou číst a psát

Předsudky vztahující se ke každodenním schopnostem osob se sluchovým postižením

- osoby se sluchovým postižením nemohou řídit auto
- osoba se sluchovým postižením má velmi malé množství informací z okolního světa, nemůže vykonávat jiné než manuální profese
- osoba se sluchovým postižením nemůže samostatně pracovat, například protože není schopna užívat mobilní telefon

Některé z těchto předsudků uvádí také Doležalová a Tvarogová (2022), upřesňují problematiku slovní zásoby a abstraktních pojmů, či různých odborných/úředních formulací, na základě kterých může pracovní kolektiv považovat kolegu se sluchovým postižením jako méně inteligentního.

Další rovinou je zdravotní hledisko, existují totiž určité typy profesí, které vyžadují zdravotní způsobilost (piloti letadel, záchranáři). Doležalová a Tvarogová (2022) popisují problematiku v dřívějších dobách, kdy osoba se sluchovým postižením nemohla provádět práci zahrnující zvukovou signalizaci, nicméně v současné době se pracovní podmínky pro

tyto osoby lepší. K dispozici jsou například menší pracovní dílny nebo převod zvukového signálu na vizuální.

2 Profesní orientace žáků se sluchovým postižením

Kapitola se zabývá vymezením pojmu žák se sluchovým postižením, přibližuje legislativní rámec a popis podpůrných opatření, přibližuje také třídní klima, mimoškolní a volnočasové aktivity žáků se sluchovým postižením. V druhé části se kapitola zabývá profesní orientací žáků se sluchovým postižením.

2.1. Žák se sluchovým postižením

2.1.1. Legislativní rámec

Žáci se sluchovým postižením spadají dle §16 Školského zákona do takzvané skupiny dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Těmi se rozumí ty osoby, které k naplnění svých vzdělávacích možností či naplnění nebo užívání svých práv, a to na rovnoprávném základě s ostatními, potřebují poskytnout podpůrná opatření. (Zákon č. 561/2004)

Podpůrná opatření jsou dle platné legislativy rozdělena do pěti stupňů, a to na základě míry pedagogické, finanční a organizační náročnosti. Podpůrná opatření pro žáky se sluchovým postižením nám blíže charakterizuje Barvíková (2023), přičemž upozorňuje, že je vždy nutné přihlížet k individuálním schopnostem i možnostem každého žáka vzhledem ke kompenzaci své vady. To znamená, že výčet v jednotlivých stupních podpory, na které se odkazuje v *Katalogu podpůrných opatření z roku 2023* nelze brát jako závazné, konečné.

Níže můžeme nahlédnout na vymezení jednotlivých stupňů podpůrných opatření v souladu s platnou legislativou, jak je vymezuje Doležalová (2023):

Podpůrná opatření 1. stupně jsou poskytována skupinám žáků, u kterých se vyskytuje dočasné zhoršení sluchové percepce například v důsledku častých zánětů středoušní dutiny atd., popřípadě žákům s jednostrannou hluchotou, u kterých pozorujeme obtíže ve směrovém slyšení. U těchto skupin žáků nepozorujeme výrazné ovlivnění při osvojování komunikačních kompetencí. Opatření 1. stupně jsou poskytována školou na základě pedagogické diagnostiky, kterou provádí vyučující žáka. Poradenskou pomoc pak poskytuje poradenský pracovník školního poradenského pracoviště. Žák může být vzděláván dle plánu pedagogické podpory. Opatření v tomto stupni zahrnují hlavně individuální pedagogický přístup k žákovi nebo například změny v zasedacím pořádku apod. Pokud nepostačí opatření, která spadají do 1. stupně, je nutné doporučit návštěvu Speciálně pedagogického centra.

Podpůrná opatření 2. stupně: Do tohoto stupně bývají obvykle zařazováni žáci, kteří se například dlouhodobě potýkají s chronickými onemocněními, dále žáci s lehkou nedoslýchavostí, kteří nemají indikována sluchadla a žáci se středně těžkou výjimečně i těžkou nedoslýchavostí, kteří mají indikována sluchadla, jež jejich vadu velmi efektivně kompenzují. Spadají zde i žáci s kochleárním implantátem. Zde poskytuje poradenskou pomoc školské poradenské zařízení (speciálně pedagogické centrum). Žákům je provedena speciálně pedagogická a psychologická diagnostika, která následně stanovuje vhodná podpůrná opatření. Žáci jsou pak vzděláváni na základě doporučení, či individuálního vzdělávacího plánu.

Podpůrná opatření 3. stupně: Tento stupeň užívají zpravidla žáci se středně těžkou nedoslýchavostí, žáci s kochleárním implantátem, či žáci s těžší vadou sluchu. Do tohoto stupně mohou také spadat žáci s kombinovaným postižením. Stejně jako ve 2. stupni, zde hraje důležitou roli speciálně pedagogické centrum, které stanovuje vhodná podpůrná opatření. Je zde také možná podpora dalším pedagogickým pracovníkem tedy asistentem pedagoga.

Podpůrná opatření 4. stupně: V rámci 4. stupně je vyžadována již výrazná podpora. Řadíme zde žáky s těžkou vadou sluchu, žáky neslyšící a žáky s kombinovaným postižením. Speciálněpedagogické centrum zde opět zajišťuje indikaci podpůrných opatření. Pokud je žák vzděláván v integraci, bývá mu tvořen individuální vzdělávací plán současně s podporou asistenta pedagoga nebo tlumočnicka českého znakového jazyka. Je také možné upravit výstupy vzdělávání a prodloužení školní docházky o 1 rok.

Podpůrná opatření 5. stupně: Podporu zde potřebují všichni žáci, u kterých nedostačovala podpora v předešlých stupních. Žáci v tomto stupni komunikují zpravidla prostřednictvím českého znakového jazyka nebo pomocí systému Augmentativní a alternativní komunikace (AAK).

Dle §16 odst. 9 Školského zákona mohou být také pro žáky se sluchovým postižením zřizovány školy, oddělení, třídy nebo studijní skupiny. Před zařazením žáka do školy nebo třídy se provádí diagnostika pro posouzení vědomostí a dovedností, a to z důvodu možnosti žáka plnit požadavky kladené v Rámcovém vzdělávacím programu (dále už jen RVP).

2.1.2. Třídní klima a zájmy žáků se sluchovým postižením

Pokud hovoříme o žákovi se sluchovým postižením v rámci integrace (tedy zařazení žáka do běžné školy), je nutné již předem provést pár opatření, která mohou velmi výrazně pomoci

k pozitivnímu třídnímu klimu. Protože právě pozitivní zkušenosti, které přichází již v rámci prvních kolektivů mohou velmi výrazně ovlivnit společenský i budoucí profesní život jedince se sluchovým postižením. Tento názor potvrzuje také Koutská a Barvíková (2023), které upozorňují na fakt, že obecně je příchod nového žáka do třídy situace, které by měla předcházet práce se stávajícím kolektivem. Pokud se navíc jedná o žáka se sluchovým postižením, je nutné tyto přípravy zintenzivnit, jelikož by mohly také nastat obtíže v oblasti komunikace, a to nejen v rámci třídy se spolužáky, ale také s učitelským sborem. Můžeme hovořit o souboru aktivit, metod, které spadají pod podpurná opatření (viz předešlý oddíl), a zahrnují zejména:

- dynamiku skupiny,
- rozvoj osobních i sociálních kompetencí jednotlivých žáků,
- téma různorodosti,
- role, které žáci ve třídě zauímají,
- emoce žáků, způsoby jejich vyjádření i zvládnutí

(Koutská, Barvíková, 2023)

Jak bylo zmíněno, aktivity započínají již před příchodem samotného žáka se sluchovým postižením a měly by pokračovat po celou dobu školní docházky. Lze dále vymezit jednotlivé oblasti práce například na aktivity, které slouží ke vzájemnému poznání se, ale také k poznání nových způsobů komunikace, dále společná domluva pravidel či poznání kultury Neslyšících (Koutská, Barvíková, 2023).

Jantová a Janto (2023) upozorňují na rozdíly v nabídce volnočasových aktivit, a to v rámci velkých a menších měst, či vesnic. Zatímco velká města nabízí poměrně velký výčet kroužků, na venkově je situace horší. Hovoří také o faktu, že školy pro sluchově postižené, jakožto poskytovatelé volnočasových aktivit, nabízí daleko větší množství aktivit než školy běžné základní.

V rámci výzkumu Kutilové (2015) bylo provedeno šetření nabídky volnočasových aktivit pro žáky se sluchovým postižením, a to v rámci škol a jiných organizací. Z výzkumu vyplývá, že drtivá většina kroužků je poskytována školami pro sluchově postižené, dále jsou zde zastoupeny neziskové organizace, ale nabídka kroužků v rámci středisek volného času či domovů mládeže je téměř nulová. Což tedy znamená, že málokdy se žáci se sluchovým postižením, navštěvující příslušné školy, setkávají s vrstevníky intaktní společnosti.

Doležalová (2023) uvádí výčet organizací, které podporují volnočasové aktivity žáků se sluchovým postižením: **Labyrint Brno z.s.** jejichž hlavní činností je mimoškolní výchova a vzdělávání nedoslýchavých a neslyšících dětí a mládeže, **Divadlo Neslyším** v Brně, ve kterém účinkují neslyšící, **Sdružení Uživateli Kochleárních Implantátů (SUKI)**, které pořádá každoroční setkávání dětí a dospělých s kochleárním implantátem a jejich rodičů, **Sportovní kluby** pro neslyšící, které se nacházejí na několika místech-například v Praze, Brně, Olomouci,... nabízí celou řadu různých sportů, **Jablíčko dětem**, které vzniká z iniciativy neslyšících a rodičů.

Šedivá (1997) uvádí, že velmi vhodné je také zařadit v rámci odpoledních činností internátu nebo školních klubů či jiných otevřených skupin takzvaný nácvik zvládnání životních situací. Tento nácvik je koncipován zvolením konkrétního tématu, které vyplývá z reálné životní situace, kterou musíme řešit. Důležitá je zde pak motivace žáka se sluchovým postižením, k tomu, aby se snažil danou situaci zvládnout. Jednotlivá témata jsou pak vždy rozdělena do tří částí, v části první je nastíněno uvedení do situace, je však nutné se vyvarovat výkladové formě, užívají se návodné otázky: „*Co uděláš když..., jak to uděláš, abys...*“ (Šedivá, 1997, s. 10). Pracuje se zde hlavně se zkušenostmi dítěte. Druhá část je pak věnována konkrétnímu způsobu řešení dané situace a také praktickému zvládnutí. Třetí část obsahuje zhodnocení úkolu. Šedivá (1997) uvádí také jednotlivé oblasti, na které se tento výcvik dále zaměřuje a rozvíjí je. Jedná se například o komunikaci, základy společenského chování nebo asertivitu. Z hlediska témat a námětů je řeč o běžných situacích, kterým osoba se sluchovým postižením čelí a to například: sebeobsluha, zdravotnictví, nákupy, obchody a služby, doprava, pošta, soudy a policie, obecní úřad, poradenství, banky, spořitelny a pojišťovny a společenské a rodinné události. Nácvik těchto dovedností rozvíjí kritické myšlení, zároveň žáky vybavujeme potřebnými zkušenostmi, které jim mohou usnadnit orientaci v budoucím profesním životě.

2.2. Profesionální orientace žáků se sluchovým postižením

V dřívějších dobách bylo hlavní překážkou při cestě za profesí vzdělání. Groma (2010) uvádí stejné stanovisko, navíc ještě poukazuje na přijetí nového paradigma, které s sebou přináší i jiný náhled na vzdělávání a výchovu osob se sluchovým postižením.

V současné době je naštěstí rozvoj pracovních dovedností jednou z klíčových kompetencí, zakotvených v RVP. Při bližším prozkoumání charakteristiky této klíčové kompetence pracovní, nalezneme veškeré potřebné schopnosti, které si má žák osvojit a které významnou měrou mohou ovlivnit jeho profesní dovednosti. Ať už se jedná o získání praktických dovedností, znalostí

v oblasti dodržování řádu a pravidel, bezpečnosti práce či přístup k výsledkům vlastní práce (RVP, 2005).

Horáková (2012) ale upozorňuje, že ne vždy může být získání požadovaného vzdělání jistotou k získání zaměstnání. Mnohem důležitější je opět zmiňovaná úroveň komunikačních schopností jedince. Skákalová (2016) zase uvádí fakt zvyšujícího se zájmu samotných osob se sluchovým postižením o vzdělávání a profesní uplatnění, což vyplývá z různých výzkumů.

Jednoznačně je velmi důležité klást důraz na kvalitní zajištění poradenské podpory při volbě povolání. Je nutné si uvědomit, že profesní orientace žáků se sluchovým postižením je dlouhodobý proces, který je závislý na spolupráci mezi školou, žákem a rodičem. Velmi často se pak v praxi setkáváme s problémy, které často přicházejí ze strany rodičů, především se tedy jedná o nereálné představy a přecenění schopností dítěte, popřípadě nepřihlédnutí k zájmům dítěte. Občas si i samotní žáci vytváří představy o svém budoucím povolání skoro až nerealisticky, toto může dále vést k neúspěchu v pracovním uplatnění, což dále může vést k nezaměstnanosti. Je proto klíčové, aby profesní příprava byla co nejvíce komplexní a zároveň se zaměřovala na kompenzaci omezení, se kterými se žák potýká v důsledku svého postižení (Horváthová 2011, in Ludíková a kol., 2012).

V oblasti profesní orientace proto zcela přirozeně hraje významnou roli rodina, její zázemí a další vnější faktory působící na dítě od narození. Tuto myšlenku podporuje také Groma (2010), který navíc uvádí nejbližší prostředí člověka jak rozhodující faktor pro kvalitu života.

Profesní orientací žáků se v sektoru školství zabývají kariérní poradci, kteří mohou působit v rámci školního poradenského pracoviště (nejčastěji se jedná o výchovné poradce) popřípadě pracovníci školského poradenského zařízení-viz kapitola 3 (Podoby kariérového poradenství, 2020).

Samozřejmě se také může stát, že si žáci se sluchovým postižením nevhodně zvolí daný učební obor, mezi příčiny může patřit například:

- přecenění schopnosti dítěte ze strany rodičů,
- rozpor v představách rodičů a jejich dětí,
- postižení žáci nemají dostatek informací,
- pro povolání se rozhodují na základě jednoho faktoru, a nikoliv na základě komplexních poznatků o povolání,
- špatná informovanost ze strany školy jak pro rodiče, tak pro žáky,

- reference středních škol o svých studijních oborech na základních školách,
- často nemají dostatečné informace o tom, jaké profese jim mohou být v souvislosti s postižením doporučené

(Horváthová, 2011 in Ludíková a kol., 2012, s. 148)

To, že je rodina a její zázemí velmi důležitým faktorem při profesní orientaci žáků se sluchovým postižením svědčí také výsledky výzkumného šetření, provedeného v rámci diplomové práce Žanety Oprchalové (2022). Respondenti zde popisují velký přínos komunikativních rodičů, kteří často vedou se svými dětmi diskuze o budoucím povolání a také hovoří o přímé úměře ve smyslu čím slabší je sociální situace a zázemí rodiny, tím horší jsou šance dítěte na získání vhodného vzdělání a dalšího možného zaměstnání.

Procházková (2005) velmi trefně popisuje vstup do vzdělávacího procesu a následný přechod do pracovního nebo profesního života jako významné mezníky v životě člověka. Mladí začínají uvažovat nad svou profesní budoucností. Toto období také souvisí se zráním organismu, a uvědoměním si sama sebe jakožto samostatné a nezávislé bytosti, která přebírá zodpovědnost. Upozorňuje, že je nutné ještě před touto změnou vše důkladně promyslet, připravit a také naplánovat.

3 Kariérové poradenství

Tato kapitola mapuje síť kariérního poradenství, uvádí základní vymezení i různé pohledy na kariérní poradenství, vymezuje pojem klient, poradce a také vztah mezi nimi. Kapitola reflektuje, které sektory poskytují kariérní poradenství a jaká vzdělávací cesta čeká budoucího kariérního poradce. Nalezneme zde odlišnosti v diagnostice i různých metodách při poskytování KP pro žáky se sluchovým postižením.

3.1. Kariérové poradenství ve školství

3.1.1. Vymezení kariérového poradenství

Ve světě i v naší společnosti dochází v posledních letech k tak dramatickým změnám, že je nutné na ně patřičným způsobem reagovat, a to hlavně při profesní přípravě žáků. Vznikají neustále nové profese, které reflektují ony zmiňované změny. Toto zhodnocení aktuální situace podporuje také Pýchová (2020), která navíc konstatuje, že si samozřejmě klademe otázku, jak se v tak složitém systému plném změn může mladá osoba efektivně orientovat. Odpovědí je pak dle ní kariérové poradenství (dále zkr. KP). Termín kariérové poradenství vymezuje jako celoživotní cestu, během které narážíme na změny v podmínkách na trhu práce a možnost úspěšné adaptace na tyto změny. Další autoři zase popisují kariérní poradenství jako určitý proces, při kterém mají lidé možnost poznat a také rozvíjet své schopnosti, zájmy a dovednosti, a to po celý svůj život (Kariérové poradenství, 2023). Vosmik (2018) vymezuje kariérové poradenství jako pomoc jednotlivci (s jeho předpoklady, vizemi, zájmy, dovednostmi, emocemi, cíli) při rozhodování o dalším vzdělávání a profesní dráze v co nejširším kontextu jeho životní pozice.

Košťálová (2020) upozorňuje na výrazné proměny v oblasti zjišťování a postupech při profesní orientaci žáků, kdy už je nerelevantní užívat prosté otázky typu: „Čím bys chtěl být až budeš dospělý?“. Je nutné pracovat se dvěma hlavními pilíři, kterými jsou expertiza každého člověka (dovednosti, kompetence...) a také kariérový management. To znamená, že v dnešní době se považuje za daleko vhodnější pokládat otázky typu: „*Mám na něco talent? Které činnosti upřednostňuji? O čem si rád čtu?*“ (Košťálová, 2020 s. 21).

Vosmik (2018) se zamýšlí nad hlavním cílem kariérového poradenství, hovoří o tzv. „Kaleidoskopické kariéře“, která se dnes dostává do popředí před tzv. „kariérou lineární“. Kaleidoskopická kariéra pracuje se zájmy jedince od dětství, které jsou základem pro sekundární

a třeba i terciární studium. Lineární kariéra je orientovaná na kariérní postup. Autor upozorňuje na důležitost právě kaleidoskopické kariéry, která klade důraz na rozšiřování kvalifikace a kompetencí, které dále mohou pokračovat dalším studiem. Před sebou pak máme velmi rozmanité zaměstnání a tím i profesní uplatnění může být velmi různorodé. Pokud uvážíme fakt, že v dnešní době plné inovací je hlavním požadavkem flexibilita, je velmi důležité ji od útlého věku vytvářet a podporovat.

3.1.2. Klient kariérového poradenství a kariérový poradce

V současné terminologii užíváme pojem klient kariérového poradenství, a to hlavně z důvodu tzv. partnerského přístupu ke klientovi, který je zde hlavním expertem na svůj život. Klientem tedy v kontextu školství rozumíme: žáky/studenty dané školy, absolventy dané školy, rodiče žáků a studentů (Drahoňovská, 2020). Klient přichází za poradcem nejčastěji s následujícími poradenskými tématy:

- *Jaký typ navazujícího studia nabízí která škola?*
- *Jak se připravit na pohovor?*
- *Co ne/patří do životopisu?*
- *Kde najít kvalitní rekvalifikace?*

(Drahoňovská, 2020 s. 27-28)

Košťálová (2020) upozorňuje, že v současném školství panuje mylná představa, že kariérové poradenství na školách je výhradně náplní práce kariérového poradce (nejčastěji výchovného poradce). Nicméně prvky kariérního poradenství by se měly objevit i v různých vyučovacích předmětech. Přičemž žáci konzultují témata profesní orientace i se svými třídními učiteli, specifická a odborná témata pak s vyučujícími odborných předmětů.

Mezi standardní činnosti kariérního poradce na škole v rámci školního poradenského zařízení patří:

- stanovování cíle KP na škole
- dohled na plnění stanovených cílů KP na dané škole
- plánování a koordinace aktivit KP, a to od ročníku prvního po ten závěrečný tak, aby na sebe úspěšně zavazovaly
- poskytování metodického doporučení pro dílčí aktivity KP
- usilování o co nejlepší integraci KP do školního vzdělávacího programu

- spolupráce s týmem osob, které také spolupracují na KP na dané škole (školní psycholog, třídní učitel, výchovný poradce, učitelé společenskovedních předmětů i předmětů zahrnujících oblast člověk a svět práce)
- spolupráce s externisty (zástupci zaměstnavatelů, úřady práce, střední a vysoké školy, neziskové organizace)
- realizace skupinových aktivit i individuálních konzultací
- poskytování informací o možnostech dalšího vzdělávání
- podpora žáků v ujasnění si své profesní orientace

(Košťálová, 2020)

Aby mohl pedagogický pracovník funkci kariérového poradce vykonávat, je nutné splnit akreditovaný vzdělávací kurs, na základě kterého získá osoba profesní kvalifikaci a to v souladu se zákonem č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Po absolvování 90 hodin prezenční formy studia skládá uchazeč ústní a praktickou zkoušku, poté získává Osvědčení o získání profesní kvalifikace (Kariérový poradce, kariérová poradkyně, 2024).

Kariérní poradenství poskytují vedle škol i školská poradenská zařízení. Konkrétně se jedná o pedagogicko-psychologické poradny (dále už jen PPP) a speciálněpedagogická centra (dále už jen SPC). Stejně jako ve školách se řídí dle vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Konkrétně tedy v §2 nalezneme informaci o přispívání ke vhodné volbě vzdělávací cesty a profesního uplatnění, dále v §5 a §6 je přímo vyjádřeno, že centrum a poradna poskytují žákům kariérní poradenství (Zákon č. 72/2005 Sb.).

Vosmik (2018) zmiňuje také služby Centra kariérového poradenství při Národním ústavu pro vzdělávání (NÚV). Služby jsou poskytovány žákům a jejich zákonným zástupcům.

3.1.3. Formy kariérového poradenství a diagnostika

Kariérové poradenství může mít podobu skupinového či individuálního poradenství. Skupinové KP může probíhat klidně v rámci běžné výuky. Cílem skupinové

formy je pak konstrukce a potvrzení si vlastní identity (Vosmik, 2018). Mezi formy skupinové práce v rámci školy patří:

- *přednášky*
- *besedy*
- *skupinová práce*
- *projektové vyučování*
- *exkurze*
- *prezentace skupinové i individuální (projekt)*

(Vosmik, 2018, s. 23)

Co se týče individuální formy kariérového poradenství, bavíme se zde o čtyřech základních zásadách:

Spolupracující vztah: žák i poradce jsou zde partneři, poradce nabízí žákovi své zkušenosti, možnosti, alternativy.

Mapování a vyjasňování životního prostoru: poradce mapuje minulost, přítomnost i budoucnost žáka, čímž by mělo dojít k uvědomění si sociálního umístění a pozice v životě a ve společnosti. Velmi vhodné je vytvořit s žákem mapu života na papír.

Konstrukce osobního projektu činností: dochází zde k jakémusi spojení rozhodování a plánování v podobě schodů nebo mostů, díky čemuž se může žák po krůčcích posouvat kupředu.

Uvážlivé řešení problémů: Nutná je zde práce s reflexí a sebeuvědoměním, které pak vedou k poznání daného problému což následně přispěje k jeho vyřešení

(Vosmik, 2018)

Diagnostika kariérodního poradenství se zaměřuje zejména na nadání a rozumové předpoklady, osobnost žáka a jeho zájmy, motivaci, vůli, speciální schopnosti a dovednosti. Diagnostika analyzuje školní prospěch, poruchy učení a možná zdravotní omezení v neposlední řadě očekávání a představy rodičů žáka (Tvarogová, Barvíková, Doležalová, 2022).

Navarová a Lancová, (2019) nám přibližují možnosti diagnostiky profesní orientace žáků ve školním prostředí, kde se nejčastěji používají testy profesní orientace a osobnostní testy. Dále se mohou využívat testy motivace k práci a celou řadu dalších. Testy profesní orientace pracují se šesti možnostmi orientace člověka, kterými jsou orientace řemeslná, intelektuální, podpůrná, konformní, persuasivní a estetická. Směr volby povolání je pak určován tím typem, který stojí v čele jeho osobní hierarchie, dále pak bývá doplněn dalšími 2 typy.

Ve velké míře se užívají osobnostní testy a dotazníky, kterých existuje velké množství. Mezi nejčastěji používané patří například: Eysenckův osobnostní dotazník nebo třeba NEO osobní inventář.

3.2. Kariérové poradenství pro žáky se sluchovým postižením

3.2.1. Diagnostika a aktivity vhodné pro žáky se sluchovým postižením

Tvarogová, Barvíková a Doležalová (2022) uvádí, že většina diagnostických metod, které jsou užívány u žáků intaktních se také dají použít pro žáky se sluchovým postižením. Samozřejmě za předpokladu určitých úprav.

Velmi problematickým faktorem je v současnosti nízká hodinová dotace pro činnosti výchovných poradců, kteří kromě kariérového poradenství vykonávají také další standardní náplň svého zaměstnání. Tvarogová, Barvíková a Doležalová (2022) uvádí tento problém taktéž. Vysvětlují, že právě z tohoto důvodu pak padá velká část kariérového poradenství na třídní učitele.

Maštalíř (2022), klade velký důraz na důkladnou přípravu před ukončením školní docházky a přechodem do zaměstnání u osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Vymezuje některé konkrétní diagnostické nástroje, metody či techniky, které pomohou kariérovému poradci bezpečně odhalit silné stránky žáka a tím i pomoci s určením jeho profesní dráhy. K příkladům možných metod dodává také, že fantazii se meze nekladou a můžeme využít jakýkoliv použitelný a užitečný prostředek, jako například tematický formulář, pracovní list, test, strukturovaný/polostrukturovaný či nestrukturovaný rozhovor s žákem nebo pozorování činnosti žáka. Informace získané skrze tyto prostředky nám pak pomáhají sestavit jakýsi „individualizovaný plán přechodu“.

Pokud hovoříme o kariérovém poradenství poskytovaném v rámci SPC pro sluchově postižené, musíme si uvědomit, že na rozdíl od učitelů na školách, kteří znají žáky velmi dobře díky

každodennímu setkávání a práci s nimi, pracovníci ŠPZ své klienty potkávají velmi omezeně. Setkávají se například v rámci kontrolních vyšetření nebo posuzování vzdělávacích potřeb na škole. Tento fakt potvrzuje i Tvarogová, Barvíková a Doležalová (2022), které nás upozorňují, že ve chvíli, kdy se zamyslíme nad individuálním kariéerním poradenstvím, které je realizováno skrze navázání poradenského vztahu s klientem a důkladném poznání jeho osobnosti, je toto krátkodobé setkávání velmi nedostačující. Proto je naprosto klíčové, aby byla realizována (a hlavně dodržována) intenzivní spolupráce mezi školou a školským poradenským zařízením. Školská poradenská zařízení totiž zase disponují nástroji (hlavně psychologickými), které školy nemají. Vždy by měl být zachován komplexní pohled na žáka.

Pokud přejdeme ke konkrétním metodám, které se užívají v rámci KP u dětí se sluchovým postižením, je nutné si uvědomit, že ne vždy můžeme vše provést dle stanovených pravidel. Ze sluchového postižení vyplývá celá řada komplikací, které znemožňují standardní provedení. Hlavním problémem je komunikační bariéra. Například většina psychodiagnostických metod vyžaduje verbální zadání. Pro plné pochopení instrukcí je pak nutné užít znakový jazyk. Samozřejmě komunikaci také užíváme při zjišťování komunikační úrovně žáka. Často se proto užívají některé zastaralé testové metody, které obsahují i neverbální složky. V rámci **intelektových schopností** se mohou používat například tyto konkrétní testy: *Ravenovy progresivní matice*, *Krátký inteligenční test (KIT)*, *Test struktury inteligence (IST) 2000 R*. Při diagnostice **osobnosti** žáka se nejčastěji užívají: *Eysenckovy osobnostní dotazníky*, *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*. Při diagnostice **zájmů a profesní orientace** se často užívají následující testy: *Obrázkový test profesní orientace (OTPO)*, *Dotazník volby povolání (DVP)*, *Test profesních zájmů (BIT)*, *Dotazník motivace k výkonu (LMI)* a další (Tvarogová, Barvíková, Doležalová, 2022).

Tvarogová, Barvíková, Doležalová (2022) nabízí i konkrétní aktivity, které je možné realizovat s žáky se sluchovým postižením v rámci KP. Aktivity je možné provést jak v rámci individuální, tak i skupinové práce.

- **Individuální aktivity:** Let balonem (prioritizace hodnot), Kariérový strom (kořeny, kmen a plody-metafora pro osobnost, vize, zájmy...), Životopis za 10 let, Já v budoucnosti
- **Skupinové aktivity:** Společný plakát (kompetence vlastní i společné), Povedlo se mi (úspěchy), Regulovčik (zjištění temperamentu)

Pro vykonání některých výše jmenovaných aktivit je nutné si pořídit pomůcky (kartičky...). Aktivity jsou detailně popsány v knize Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením v kapitole 3. Diagnostika a diagnostické nástroje v kariérovém poradenství.

3.2.2. Proces kariérového poradenství

V ideálním případě by mělo kariérní poradenství postupovat napříč všemi stupni vzdělávání. Tento názor zaujímají také Honová, Horáková, Barvíková, Tvarogová a Piňosová (2022), které dokonce hovoří o kariérním poradenství již v mateřské škole, které je zde ale spíše ve jménu včasné diagnostiky sluchového postižení a posouzení úrovně poznávacích procesů a psychomotorického rozvoje, což může velmi výrazně ovlivnit budoucí směřování dítěte. Pracovní kompetence jsou rozvíjeny formou hry na různá povolání.

Co se týče prvního stupně ZŠ, hovoříme zde hlavně o posuzování vzdělávacích potřeb žáka. Pracujeme se zájmy dětí, a to hlavně formou kroužků. Hledáme ty oblasti, ve kterých děti vykazují nadání, což může být později předpokladem k volbě budoucího povolání.

Na druhém stupni ZŠ je velmi důležité rozvíjet komunikační dovednosti. Zatímco v předešlých letech bývá kariérní poradenství pouze v rukou třídního učitele, zde se již na KP podílí také výchovný/kariérní poradce a další pracovníci ze školského poradenského zařízení. Ve vyšších ročnících je důležité žáky i jejich zákonné zástupce seznámit s nabídkou oborů středních škol. Další aktivity jsou pak zaměřeny na poznání sebe sama, co žáky zajímá a baví nebo k čemu mají vloh (Honová, Horáková, Barvíková, Tvarogová a Piňosová 2022).

Kolektiv autorek knihy Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením (Barvíková, 2022a). Uvádí také optimální model KP, který by mohl být inspirací pro kariérové poradce při práci s žáky se sluchovým postižením. Je samozřejmě nutné dbát na individuální přístup k žákům. Jedná se o dlouhodobý proces, jehož cílem je jak uplatnitelnost v životě, ale i na trhu práce. Učitele často zaměstnává přemíra povinností zaměřených na vzdělávání žáka, přičemž nejdůležitější je dle autorek: „*Příprava žáků na život s důrazem na samostatnost, práce schopnost, dobré komunikační dovednosti a jazykové kompetence, schopnost přizpůsobení se podmínkám aj.*“ (Honová, Horáková, Barvíková, Tvarogová a Piňosová, 2022, s.76).

3.2. Kariérové poradenství poskytované Úřady práce

Kariérové poradenství je také poskytováno krajskými pobočkami Úřadů práce (dále ÚP), a to dle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Kariérové poradenství je zde poskytováno buď **formou individuální**, přičemž dochází hlavně k pomoci při hledání zaměstnání, nabídce možnosti rekvalifikace či posuzování osobnostních předpokladů a dovedností uchazeče. Dále také nabízí poradenskou pomoc při posilování sociálních dovedností. ÚP také poskytuje **skupinovou formu** KP, což zahrnuje například poradenský program pro uchazeče o zaměstnání (s tématy: orientace na trhu práce, náležitosti životopisu, příprava na přijímací pohovor, finanční gramotnost aj.), JOB kluby s hlavním cílem aktivizovat a hlavně motivovat klienty ke snaze pracovního uplatnění a také nabízí tzv. Bilanční diagnostiku, kterou lze chápat jako komplexní diagnostický proces jehož výsledkem je vyhledání ideálních možností pracovního uplatnění klienta (Poradenství a IPS, 2024).

Je důležité také zmínit Informační a poradenské středisko pro volbu povolání (IPS) jakožto specializované pracoviště ÚP, které se zabývá kariéřním poradenstvím a také profesní orientací. IPS poskytuje své služby:

- žákům ZŠ a jejich rodičům (profesní orientace, výběr střední školy)
- studentům SŠ (změna oboru, příprava na přijímací zkoušky a volba VŠ, přechod na trh práce)
- široké veřejnosti (změna zaměstnání, ztráta zaměstnání, hledání nového zaměstnání...)

IPS spolupracuje s kariéřními poradci na školách, školskými poradenskými zařízeními a samozřejmě s ostatními útvary ÚP. Na webových stránkách ÚP lze také najít výčet užitečných odkazů, které mohou velmi pomoci v oblasti kariéřního poradenství. Níže jsou uvedeny některé z příkladů:

- www.uradprace.cz
- www.infoabsolvent.cz
- www.kampomaturite.cz
- www.budoucnostprofesi.cz

- www.nsp.cz
- www.vychova-vzdelavani.cz
- www.vzdelavani vse m.cz

(Poradenství a IPS, 2024)

Zákon č. 435/2004 Sb. také uvádí tzv. Pracovní rehabilitaci, kterou můžeme vymezit jako souvislou činnost zaměřenou na získání a udržení zaměstnání, činnosti zaměřené na volbu povolání či poskytování teoretické a praktické přípravy na profesi pro osobu se zdravotním postižením. Veškeré náklady s těmito činnostmi spojené jsou hrazeny Úřadem práce. Pro poskytování pracovní rehabilitace je nutná žádost klienta, která obsahuje identifikační údaje, ale také doklad o přítomnosti daného zdravotního postižení. V součinnosti s osobou se zdravotním postižením pak krajská pobočka ÚP sestavuje tzv. individuální plán. (Zákon č. 435/2004 Sb.)

4 Možnosti sekundárního a terciárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením

Kapitola obsahuje přehled vzdělávacího systému sekundárního a terciárního vzdělávání. Vymezuje nejvhodnější obory pro žáky se sluchovým postižením, seznam středních škol zřízených pro žáky se sluchovým postižením a také náležitosti maturitní zkoušky. V druhé podkapitole jsou uvedeny možnosti studia na vysoké škole a jaké služby poskytují poradenská centra na vysokých školách studentům se sluchovým postižením.

4.1. Síť středních škol a nabídka oborů pro žáky se SP

Jakmile žák dokončí povinnou školní docházku na ZŠ (u dětí, které navštěvovaly ZŠ pro sluchově postižené, bývá často školní docházka prodloužena o 1 rok) má možnost pokračovat v přípravě na své budoucí povolání v rámci sekundárního stupně na střední škole. Žák si může vybrat (nebo mu může být doporučena) některá z následující nabídky středních škol a to: praktická škola, učiliště, odborná učiliště, střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázium (Pospíšilová, 2024).

Výstupem sekundárního vzdělávání pak může být buď střední vzdělání s maturitní zkouškou, střední vzdělání s výučním listem nebo střední vzdělání (Vzdělávací systém České republiky, 2024). Student si může vybrat buď z nabídky škol zřízených pro žáky se sluchovým postižením nebo může být vzděláván za užití podpůrných opatření v integraci. Tento fakt uvádí také Pospíšilová (2024).

Honová, Horáková, Barvíková, Tvarogová, Piňosová (2022) uvádí příklady oborů, které jsou pro žáky se sluchovým postižením nejvíce vhodné a zároveň nejčastěji doporučované. Nevylučují však nalezení uplatnění i v jiných oborech v rámci integrace. Je nutné si opět připomenout individuální předpoklady každého žáka.

- **administrativní pracovník:** zajištění širokého spektra pomocných kancelářských činností. Užívání standardní kancelářské techniky, práce s výpočetní technikou (hlavně v oblasti korespondence nebo jednoduchého účetnictví).
- **asistent zubního technika:** výkon činností ve všech typech stomatologických laboratořích, může pracovat ve výrobě i v obchodě příslušného zaměření, patří zde i

výroba zubních protéz a dalších ortodontických pomůcek, obsluha přístrojů i běžná údržba.

- **cukrář/pekař:** výroba cukrářských produktů, jejich skladování a úprava, zpracovávání těst, zdobení, balení ale i expedice hotových výrobků, činnosti v souvislosti s obsluhou i běžnou údržbou strojů a výrobních prostorů
- **čalouník:** výroba čalouněného nábytku, ruční nebo strojní zpracovávání materiálů, šití potahů, obsluha, seřízení ale i běžná údržba strojů
- **elektrikář:** elektrická instalace el. zařízení i běžných spotřebičů, běžné opravy, kontroly a revize.
- **IT pracovník:** velmi široká škála pracovních činností v oblasti informačních technologií. Přes realizaci hardwaru a softwaru přes programování, pozice technik IT...
- **krejčí:** zhotovování pánských a dámských oděvů
- **kuchař:** příprava jídel
- **malíř:** malířské a natěračské práce v interiérech i exteriérech
- **operátor skladování:** sklad výrobků-příjem, výdej, skladování, třídění, manipulace s výrobky
- **zahradník:** zahradnické obory-i vinohradnictví, výsadba, údržba zeleně, hnojení...

Níže je uveden seznam některých škol, zřízených pro žáky se sluchovým postižením:

Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Ječná 27, Praha 2 –maturitní obor: Gymnázium všeobecné

Střední škola, Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova, Holečkova 4, Praha 5, Praha-Smíchov–odborné učiliště: šití oděvů, čalounické práce... střední odborné učiliště: cukrář, kuchař-číšník, strojní mechanik... střední odborná škola: maturitní obor-hotelnictví...

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené, Vsetínská 454 Valašské Meziříčí–nematuritní obory: zahradnické práce, elektrotechnické práce, střední

odborné učiliště: zahradník, elektrikář, maturitní obory: počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika, marketing a mediální tvorba

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, tř. Kosmonautů 4, Olomouc–praktická škola dvouletá: ruční práce a příprava pokrmů

Střední škola pro sluchově postižené a Oborné učiliště, Gellnerova 1, Brno–učební obory: prodavačské práce, střední odborné učiliště: operátor skladování, aranžér, maturitní obor: informační technologie

(Honová, Horáková, Barvíková, Tvarogová, Piňosová, 2022, s. 83-84)

Pokud hovoříme o středoškolském maturitním studiu, tak je samozřejmě jako každé jiné zakončeno státní maturitní zkouškou. Ovšem pro studenty se sluchovým postižením stanovuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) přizpůsobené podmínky spolu s konkrétními kompenzačními pomůckami a tlumočnickými službami, které v plné míře respektují jejich postižení. Úprava podmínek u maturitní zkoušky je přizpůsobena dle speciálních potřeb studentů. Rozlišujeme zde tři typy úprav:

- studenti zdatně komunikující mluvenou formou českého jazyka pracují s dokumentací, která se po obsahové ani formální stránce neliší od dokumentace pro žáky intaktní a mohou v rámci maturitní zkoušky užívat kompenzační pomůcky, jejich časový limit je navýšen o 50%
- studenti komunikující mluvenou formou českého jazyka ale zároveň užívající i další komunikační systém odvozený od českého jazyka jako podporu. Mají větší obtíže ve čtení, psaní a porozumění psanému textu, pracují s upravenou verzí dokumentace a jejich čas je navýšen o 100%
- studenti komunikující primárně znakovým jazykem nebo jiným systémem neodvozeným od českého jazyka, pracují s upravenou dokumentací, vykonávají zkoušku z českého či anglického jazyka v úpravě pro neslyšící a jejich časový limit je navýšen o 100%

(Langer, 2014)

4.2. Možnosti studia pro osoby se SP na vysokých školách

V současné době mají studenti se sluchovým postižením možnost studovat i v rámci terciárního stupně vzdělávání na vysokých školách. V zákoně o vysokých školách nalezneme v části druhé §21 poznatek, že škola činí veškerá opatření, která vedou k vyrovnání příležitostí studentů (Zákon č. 111/1998 Sb.). Jinými slovy jsou studentům poskytovány: „*Speciální služby, které přispívají k odstranění sociálního i komunikačního handicapu a vyrovnávají jejich studijní příležitosti*“ (Langer, 2014, s.51). Veškeré tyto služby jsou studentům se sluchovým postižením poskytovány s podporou v platné legislativě a to konkrétně dle zákonů č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a zákona č. 155/1998 Sb. (dle aktuální novely č. 384/2008 Sb.) o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Tyto služby jsou navíc poskytovány bezplatně (Langer, 2014).

Spolu se službami obecného charakteru, které jsou společné i pro studenty s jiným typem zdravotního postižení (kterými se rozumí například speciálněpedagogické, psychologické či jiné poradenství, prodloužení času u zkoušek, zpracovávání individuálních studijních plánů, zapůjčování kompenzačních pomůcek...) jsou studentům se sluchovým postižením poskytovány také služby specifického charakteru, které hlavně vedou k odstraňování komunikační bariéry, ale taktéž ovlivňují průběh výuky či organizace. Mezi tyto služby náleží například zajištění tlumočnicka, simultánní přepis, zapisování poznámek, pomoc při práci s textem – pomoc s analýzou textu a tvorbou textu (Langer, 2014).

Základnami pro poskytování výše zmíněných služeb jsou poradenská centra na vysokých školách. Níže jsou uvedena poradenská centra některých nejčastěji navštěvovaných vysokých škol v České republice:

Univerzita Palackého v Olomouci – Centrum podpory studentů se specifickými potřebami

Univerzita Karlova v Praze – Centrum Carolina

Masarykova univerzita v Brně – Centrum Teiresiás

Univerzita v Hradci Králové – Centrum Augustin

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava – Poradenské centrum/bez bariér

(Ardeltová, 2022)

V České republice jsou v současnosti realizovány dva vysokoškolské studijní programy, které jsou primárně určeny studentům se sluchovým postižením. Jedná se o bakalářský studijní program oboru **Výchovná dramatika Neslyšících** na Divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění v Brně a bakalářský a navazující magisterský studijní program oboru **Čeština v komunikaci Neslyšících** na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Tyto informace potvrzuje a také uvádí ve své publikaci Langer (2014).

Zatím není v rámci České republiky (ani v rámci Evropy) nabídka „speciální“ vysoké školy, která by byla zřízena pro žáky se sluchovým postižením, nicméně ve Spojených státech amerických ve Washingtonu existuje jediná taková instituce, která nese název Gallaudetova univerzita. Univerzita nabízí bilingvální přístup ke vzdělávání a to prostřednictvím amerického znakového jazyka a anglického jazyka (Gallaudet University, 2024).

V roce 2021 uskutečnil sekretariát Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením průzkum v oblasti přístupnosti studia na vysokých školách. V jedné z částí výzkumu byly vysoké školy dotazovány na počet studentů se specifickými potřebami dle druhu postižení. Jedná se však o studenty, na které byl veřejným vysokým školám poskytnut příspěvek na financování zvýšených nákladů na studium. Za rok 2010/2011 školy evidovaly 144 studentů se sluchovým postižením. Za rok 2015/2016 se dostáváme na počet 167 studentů a v roce **2020/2021** je počet studentů se sluchovým postižením **182**. Je však nutné uvést, že až od akademického roku 2010/2011 klesá počet škol, které neevidují studenty se speciálními potřebami (Průzkum přístupnosti studia na vysokých školách, 2021).

5 Kariérové poradenství pro žáky se sluchovým postižením v zahraničí

V rámci této kapitoly přinášíme informace o podobách kariérodního poradenství v zahraničí. Na konci kapitoly je zpracována tabulka srovnávající konkrétní informace o kariéřním poradenství v rámci jednotlivých zemí spolu se situací v České republice.

5.1.Kariérové poradenství v Anglii

Nathan (2006) nám přináší svůj úhel pohledu na kariérové poradenství v Anglii, kdy hovoří o tradičním modelu, který se zabývá hlavně testováním klientových schopností a dovedností a jehož výsledkem je pak vyjádření odborníka na povolání. Přičemž reflektuje, že mnohdy se jedná o přání klienta, aby za co nejkratší dobu získal informace o „dokonalém povolání“. Uvádí, že je nesmírně důležité citlivě a dlouhodobě pracovat s klientem na jeho sebepojetí a sebevědomí. Dále uvádí, že vzhledem k novodobému požadavku zaměstnavatelů na flexibilitu osob v oblasti zaměstnání je nutné nastavit skutečně dlouhodobý plán. Autor dále zdůrazňuje, že v rámci Spojeného Království funguje tzv. Kariérový software, který slouží jak klientům, tak i kariérovým poradcům. Na rozdíl od běžného vyhledávání na internetu přináší konkrétní informace o profesní orientaci a kariérovém poradenství bez dalších zahlcujících informací. Nathan uvádí některé poskytovatele tohoto softwaru: Career information database nebo Careers match.

Kariérové poradenství v anglickém školství se ve velké míře řídí devíti základními pilíři, které uvádí sir John Holman ve své publikaci Good career guidance (2014), těmito pilíři jsou:

- a) stabilní kariérový program
- b) učení se na základě informací o kariéře i trhu práce
- c) řešení potřeb každého žáka
- d) propojení učebních osnov s kariérou
- e) setkávání se se zaměstnavateli i zaměstnanci
- f) zkušenosti s pracovními místy
- g) setkání s vysokoškolským vzděláváním
- h) osobní poradenství

(Holman, 2014, s. 7, předklad autora)

Právě ve třetím bodě se setkáváme s řešením potřeb každého žáka, tedy zde se nám dostává jakési informace o kariérním poradenství i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Holman (2014) právě upozorňuje na nutnost sestavit školní kariérní program tak, aby zahrnoval veškeré aspekty rovnosti a rozmanitosti.

Quirke a Guckin (2024) poukazují na problematiku v oblasti kariérního poradenství pro osoby neslyšící v Anglii. Bylo totiž zjištěno, že slovo „kariéra“ není přesně ukotveno v irském znakovém jazyce, a proto je slovní spojení kariérní poradenství velmi abstraktním a nejednoznačným pro osoby neslyšící. Po dokončení výzkumu uvádí, že inkluze bohužel není na takové úrovni, jak by si většina myslela.

5.2.Kariérové poradenství v Hong Kongu

Yuen (2019) přibližuje proměnu systému kariérového poradenství v Hong Kongu, který dříve fungoval pouze jako pomoc studentům na středních školách při řešení aktuálních problémů, přičemž individuální kariérové poradenství ani neexistovalo. Vše se změnilo při školské reformě po roku 2000. Od té doby se školství řídí hesly „učení se učení“, „dosažení rozvoje celé osobnosti“ a „schopnosti celoživotního učení“ spolu s vybudováním systematického kariérního poradenství. Kariérové poradenství je zde prostoupeno celým školským systémem od mateřských škol a pokračuje i po dosažení vzdělání formou programu Odborného a profesního vzdělávání a přípravy (VPET), které provozuje Národní rada pro vzdělávání (VTC).

Hampton, Li a Denninger (2015) poukazují na velkou problematiku v oblasti zaměstnávání osob s postižením z důvodu předsudků a stereotypů panujících v tamní společnosti. Ve své studii obhájili velmi četně zmiňovanou úlohu rodiny, která může při spolupráci se školou velmi výrazně ovlivnit budoucí profesní život osoby s postižením.

5.3.Kariérové poradenství ve Finsku

Raimo Vuorien uvádí v rozhovoru s Pýchovou (2018), že ve Finsku funguje systém kariérového poradenství již padesát let. Uvádí, že v současné době je kariérní poradenství součástí průřezových témat v prvním až šestém ročníku a učitelé tedy musí vymyslet způsob, jakým ho implementovat do běžné výuky. Kariérové poradenství je součástí práce třídního učitele. V sedmé a deváté třídě se dostáváme na 76hodinovou dotaci a na střední škole rovněž tak. Vysvětluje, že kariérní poradce na škole musí mít patřičné vzdělání, kterým je magisterský studijní program

v oboru kariérního poradenství nebo v případě, že má osoba Mgr. vzdělání v oboru pedagogika absolvuje postgraduální vzdělání. Národní kurikulum uvádí jako povinný prvek zapojení rodičů. Rodiče bývají často zváni do škol k prezentaci svého zaměstnání.

Takto propracovaný a poměrně ucelený systém vznikl pravděpodobně v reakci na různé studie. Konkrétně například studie Jahnukainena a Markkua (2000) hovoří o vysoké problematice nedokončení studia osob s postižením a s tím souvisejícím problémem v hledání zaměstnání. Tyto skutečnosti pak dle autorů vedly k sociální exkluzi. Ve svém výzkumu představují dva modely, které by měly sloužit jako prevence k nezaměstnanosti. Modely se nazývají „Vytváření vlastní kariéry“ a „10.forma“. V současnosti funguje ve Finsku také síť sociálních služeb s názvem „*Instituice Sociálního Zabezpečení-SII*“ poskytující pracovní rehabilitaci (velmi podobným způsobem jako v ČR skrze Úřady práce) (KEHA Centre, Ministry of Economic Affairs and Employment, 2024).

5.4.Kariérové poradenství v USA

Hutchison, Niles a Trusty (2019) uvádí, že kariérové poradenství na amerických školách je z historického hlediska výrazně ovlivněno vývojem společnosti. Uvádí například ekonomickou krizi nebo městskou migraci. Popisují také velkou proměnu v systému výběru povolání, jelikož před 20.stoletím si lidé vybírali povolání převážně dle svých rodičů. Až s rozvojem průmyslu a techniky začaly přibývat nabídky rozličných pracovních pozic. Autoři pak považují za výrazný zlom v oblasti kariérového poradenství přijetí zákona o zákazu diskriminace dětí (No Child Left Behind). Školy se tedy začaly soustředit na všechny děti bez rozdílu a zároveň se zavázaly k důsledné podpoře dětí při přecházení z jedné životní etapy na druhou.

Ve spojených státech funguje tzv. směrnice pro kariérní rozvoj (The National Career Development Guidelines-NCDG), která poradcům určuje konkrétní rámec kariérního poradenství. Ve směrnici nalezneme například konkrétní oblasti cílů, které jsou dále rozpracovány do dílčích podoblastí, vedoucích k dosažení úspěšného rozpoznání profesní orientace žáka/studenta. Na webu NCDA.org naleznou kariérní poradci zdroje inspirace, odborné publikace nebo mohou kontaktovat odborníky s konkrétními dotazy. (National Career Development Association, 2004)

Co se týče kariérního poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, autoři popisují, že se jedná o celý tým poradenských pracovníků, kteří pomáhají žákovi při jeho profesní orientaci i konečným výběrem dalšího vzdělávání (Burton, Deasy, Koury, Zaccagnini, 2019). Na

školách také fungují takzvané „přechodové služby“ jakožto koordinovaný soubor činností pro dítě se zdravotním postižením, který si klade za cíl usnadnit dítěti přechod ze školy do školy či zaměstnání (Heward 2013).

Následuje tabulka, znázorňující charakteristiku KP v rámci základních škol vybraných zemí:

Země	Zpracování systému KP do kurikula	Časová dotace KP na školách	Programy podporující KP	Spolupráce rodiny se školou	Setkávání s externisty	KP v rámci sekundárního vzdělávání	Zapojení do mezinárodních organizací KP
Česká republika	RVP-klíčová kompetence pracovní	-	Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků se SVP pro ČR	Nedokonalá, většinou jednorázová	V menší míře	V rámci výuky-člověk a svět práce (RVP)	ELGPN (Evropská síť celoživotního poradenství)
Velká Británie	Školní kariérní program	-	Good Career Guidance, Kariérový software	✓	✓	✓	ELGPN (Evropská síť celoživotního poradenství)
Hong Kong	✓	-	Odborné a profesní vzdělávání a příprava (VPET)	Nedokonalá, ale zvyšující se snaha o spolupráci ze strany školy	-	✓	-
Finsko	Součást průřezových témat	76 h na 2.stupni ZŠ a SŠ	„Vytváření vlastní kariéry“, „10.forma“,	✓	✓	✓	ELGPN (Evropská síť celoživotního poradenství)
USA	Směrnice pro kariérní rozvoj (NCDG)	-	Asociace pro kariérní rozvoj (NCDA), „Přechodové služby“ (pro děti s postižením)	✓	✓	✓	-

Tabulka 2 Přehled charakteristiky procesu kariérního poradenství ve vybraných zemích

6 Metodologie praktické části

V rámci této kapitoly budou vymezeny cíle praktické části této práce. Dále zde budou popsány metody, skrze které došlo ke zpracování výzkumu. V této kapitole také nalezneme popis výzkumného vzorku i stanovená kritéria jeho výběru. Vyhodnocením a interpretací dat se bude zabývat další kapitola.

6.1. Cíle výzkumného šetření

Praktická část této práce je zaměřena na profesní orientaci a zájmy žáků se sluchovým postižením. Především bylo záměrem zjistit úroveň i podoby kariérního poradenství v České republice, a to konkrétně na základních školách pro sluchově postižené. Část výzkumu byla zaměřena na zjišťování úrovně osvěty v oblasti poskytování kariérního poradenství pro osoby se sluchovým postižením. I přes to, že do výzkumu nebyli přímo zařazeni zákonní zástupci žáků, jedním z hlavních oblastí výzkumu bylo také zjišťování vlivu rodiny na výběr střední školy či profese. Tento výzkum byl zaměřen jednak na žáky se sluchovým postižením, ale také na poradenské pracovníky školy a školského poradenského zařízení, kteří poskytují žákům kariérní poradenství.

Cíle této praktické části jsou:

- 1) Zjistit, jakým způsobem probíhá diagnostika profesní orientace žáků se sluchovým postižením.
- 2) Zjistit, na jaké úrovni probíhá kariérní poradenství pro žáky se sluchovým postižením a jaká je informovanost žáků v této oblasti.
- 3) Zjistit, v jaké míře korespondují zájmy žáků s jejich profesní orientací.
- 4) Zjistit míru vlivu rodiny na profesní orientaci žáka.

6.2. Metody výzkumného šetření

Z hlediska charakteru této práce byly pro praktickou část zvoleny metody kvalitativního výzkumu. Asi nejtrefnější definici a zároveň důvod k výběru právě kvalitativních výzkumných metod přináší Švaříček a Šed'ová (2014). Autoři popisují, že podstatou kvalitativního výzkumu je prostředí, ve kterém je sběr dat realizován—tedy by se mělo jednat o prostředí autentické. Dalším

bodem je navázání určitého vztahu mezi badatelem a respondentem. Jenom tyto zásady pak umožní badateli zprostředkovat skrze různé metody závěry, které nám odráží vnitřní pocity, myšlenky, ale i vnímání světa pohledem respondenta.

V rámci **sběru dat** tohoto výzkumu byla využita metoda **strukturovaného rozhovoru**. Skrze cíle praktické části této práce byly formulovány dvě sady otázek. Jedna sada byla použita pro rozhovory s žáky se sluchovým postižením a zahrnovala 17 otázek. Druhá sada byla použita v rozhovorech s poradenskými pracovníky školního poradenského pracoviště (dále už jen ŠPP) a SPC, která zahrnovala celkem 21 otázek.

Při rozhovorech s žáky byli respondenti na začátku vyzváni ke krátkému představení sebe sama a také způsobu trávení volného času. Měli tedy představit své záliby a koníčky. Postupně se rozhovor začal od zájmů dostávat k jejich profesní orientaci. Níže je uveden příklad některých otázek, které byly pokládány žákům:

- Přemýšlel jsi, že by ses své zálibě věnoval i do budoucnosti?
- Povídal už si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl na střední školu?
- Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?
- Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Co se týče rozhovorů s poradenskými pracovníky, bylo hlavně nutné zjistit postupy jejich práce při zjišťování profesní orientace žáků i celková intervenční činnost na škole či ve speciálně pedagogickém centru. Otázky se nejdříve orientovaly na metody, formy, techniky či postupy kariérního poradenství a v další části se dotýkaly také odborné přípravy kariérních poradců a nabídek dalšího vzdělávání v oblasti kariérního poradenství. Níže je opět uveden příklad některých otázek, které byly pokládány kariérním poradcům:

- Kdo všechno se procesu kariérního poradenství účastní?
- V jakém věku žáků dochází k první intervenci?
- Jakými způsoby probíhá motivace žáka se sluchovým postižením k aktivnímu zájmů o profesní život?

- Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání v oblasti kariérního poradenství?

Rozhovory s jednotlivými respondenty byly po předešlém podepsání informovaného souhlasu nahrávány na diktafon a následně byl proveden jejich doslovný přepis.

Data byla dále zpracována metodou **otevřeného kódování**, které spočívá v rozdělení textu na jednotlivé části, kterým jsou přiřazovány kódy. Mezi jednotlivými kódy jsou následně nalezeny vztahy, které je umožňují seskupovat do větších celků–kategorii. Popis této metody podporují také Švaříček a Šedřová (2014).

Po zpracování analyzovaného textu výše zmíněnou metodou byly vyčleněny následující kategorie:

V části rozhovorů s žáky:

- Zájmy, vliv rodiny a další kritéria po výběr budoucí profese
- Diagnostika profesní orientace
- Informovanost a zájem žáka o služby kariérního poradenství

V části rozhovorů s poradenskými pracovníky:

- Charakteristika procesu a časový rámec kariérního poradenství
- Vliv rodiny a další možnosti motivace žáka se sluchovým postižením k aktivnímu profesnímu životu
- Rozdíly v procesu kariérního poradenství pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením
- Úroveň kariérního poradenství a míra informovanosti žáků

Tyto výše zmíněné kategorie byly následně převyprávěny zvlášť pro žáky a poradenské pracovníky. Toto vyprávění bylo na některých místech doplněno o přímé citace respondentů.

6.3. Výběr výzkumného vzorku

Z hlediska charakteru tohoto výzkumu bylo nutné provést záměrný výběr výzkumného vzorku a formulovat kritéria výběru, kterými jsou:

Pro žáky:

- docházka do vybrané školy (ZŠ pro sluchově postižené)
- přítomnost POUZE sluchového postižení, bez přidružené vady
- preference v komunikaci mluveným jazykem
- žák nacházející se na druhém stupni ZŠ, a to konkrétně v ročníku 7., 8., 9. popřípadě 10.
- ochota spolupracovat a svolení s nahráváním na diktafon

Pro poradenské pracovníky:

- působení na vybrané škole v rámci ŠPP/Působení při dané škole v rámci SPC
- účast na procesu kariérního poradenství (může se jednat o výchovného poradce, školního psychologa, speciálního pedagoga, psychologa...)
- ochota spolupracovat a svolení s nahráváním na diktafon

Výzkumné šetření proběhlo v rámci dvou základních škol pro sluchově postižené a ve dvou speciálně pedagogických centrech, která jsou přidružena k výše zmíněným školám. Vzhledem k domluvě o zachování plné anonymity škol zde nebudou uvedeny názvy daných zařízení ani města, kde zařízení sídlí.

Školy byly osloveny emailovou korespondencí s prosbou o sjednání osobní schůzky. Na osobní schůzce byly ředitelům škol představeny cíle práce, metody sběru dat a hlavně byla projednána kritéria výběru výzkumného vzorku.

Následně škola vybrala žáky, kteří by byli vhodnými respondenty a na základě telefonické domluvy už byly vybráni konkrétní žáci, které poté vedení školy oslovilo. Na každé škole bylo vybráno celkem pět žáků. Zároveň byli vedením školy osloveni také kariérní poradci školy i přidruženého SPC.

Zákonným zástupcům žáků byl po schválení žádosti o uskutečnění výzkumu etickou komisí Univerzity Palackého rozdán informovaný souhlas. Po obdržení podepsaného informovaného souhlasu od všech žáků začalo plánování termínu sběru dat.

Rozhovory probíhaly na půdě školy v soukromí s každým respondentem. Na základě žádosti škol proběhly rozhovory v dopoledních hodinách v době vyučování.

6.4. Popis průběhu výzkumného šetření a charakteristika respondentů

Školy byly osloveny ke konci předešlého školního roku v červnu 2022. Osobní schůzka s řediteli škol byla uskutečněna na začátku následujícího školního roku v září 2023. V rámci jedné ze škol byly rozhovory uskutečněny ve dvou etapách. Rozhovory s poradenskými pracovníky proběhly začátkem listopadu 2023 a rozhovory s žáky proběhly začátkem ledna 2024. Rozhovory v druhém zařízení proběhly v rámci jednoho dne, a to v polovině ledna 2024.

Pro účely rozhovoru byla na obou školách vyhrazena místnost, která zajišťovala soukromí a možnost rozhovoru bez přítomnosti rušivých elementů prostředí školy.

Na žádost obou škol byly rozhovory provedeny v dopoledních hodinách v čase vyučování. U rozhovorů nebyli přítomni zákonní zástupci žáků.

Všichni respondenti byli znovu ujištěni, že záznam z rozhovoru bude sloužit pouze a výhradně k doslovnému přepisu, který je v rámci zvolené metody zpracování dat stěžejní. Na začátku každého rozhovoru byly respondentům představeny cíle práce, kterých se rozhovor týkal (u žáků byla samozřejmě zvolena vhodná formulace tohoto sdělení).

V březnu roku 2024 proběhl doslovný přepis rozhovorů a byly skrze metodu otevřeného kódování vymezeny kategorie zmíněné v podkapitole 6.2 Metody výzkumného šetření.

Aby byla interpretace výsledků co nejvíce přehledná a nebylo nutné jednotlivé respondenty popisovat celými názvy, byly vytvořeny jednotlivým respondentům daných škol zkratky dle následujících kritérií:

První škole bylo přiřazeno rozlišovací číslo **1**, jednotliví žáci této školy jsou pak rozlišeni za pomoci písmen **A-E**, jednotliví žáci budou tedy v textu rozlišeni následovně: **Žák1A, Žák1B, Žák1C, ...**

Druhé škole bylo přiřazeno rozlišovací číslo **2**, jednotliví žáci této školy jsou pak rozlišeni opět za pomoci písmen **A-E**, jednotliví žáci budou tedy v textu rozlišeni následovně: **Žák2A, Žák2B, Žák2C, ...**

Co se týče poradenských pracovníků, tak ti budou označeni zkratkou **ŠPP** jakožto pracovníci školního poradenského pracoviště a zkratkou **SPC** jakožto pracovníci speciálněpedagogického centra. Obdobně jako žáci budou mít přiřazeno číslo příslušné školy (**1** pro první školu, **2** pro školu druhou) a taktéž budou jednotlivci rozlišeni pomocí písmen **A-C**. Jednotliví pracovníci budou tedy v textu rozlišeni následovně: kariérní poradci z první školy v rámci školního poradenského pracoviště budou mít zkratku **ŠPP1A, ŠPP1B**.

Celkem bylo uskutečněno 18 rozhovorů. 10 rozhovorů bylo provedeno s žáky škol pro sluchově postižené, 4 rozhovory byly provedeny s kariérními poradci ze škol a 4 rozhovory byly provedeny se speciálními pedagogy a psycholožkou ze speciálně pedagogických center při daných školách.

Co se týče představení respondentů z první školy (**1**) jedná se o:

- **Žák1A**: 9.třída, chlapec, kompenzace sluchu za pomoci sluchadla
- **Žák1B**: 10.třída, děvče, kompenzace sluchu za pomoci sluchadla
- **Žák1C**: 9.třída, děvče, přítomnost kochleárního implantátu
- **Žák1D**: 9.třída, chlapec, kompenzace sluchu za pomoci sluchadla
- **Žák1E**: 9.třída, děvče, kompenzace sluchu za pomoci sluchadla

- **ŠPP1A**: vykonávala kariérní poradenství na dané škole po dobu minimálně 4 let, postgraduální studium kariérního poradenství
- **ŠPP1B**: provádí kariérní poradenství po dobu 3 let, aktuálně postgraduální studium metodika prevence
- **SPC1A**: Speciální pedagožka-surdopedka, poskytuje kariérní poradenství
- **SPC1B**: Speciální pedagožka-surdopedka, poskytuje kariérní poradenství
- **SPC1C**: Psycholožka, poskytuje kariérní poradenství

V rámci školy druhé (2) se jedná o:

- **Žák2A:** 8.třída, děvče, kompenzace sluchu za pomocí sluchadla
 - **Žák2B:** 10.třída, děvče, kompenzace sluchu za pomocí sluchadla
 - **Žák2C:** 10.třída, děvče, kompenzace sluchu za pomocí sluchadla
 - **Žák2D:** 8.třída, děvče, přítomnost kochleárního implantátu
 - **Žák2E:** 8.třída, chlapec, kompenzace sluchu za pomocí sluchadla
-
- **ŠPP2A:** výchovná poradkyně poskytující kariérní poradenství na dané škole po dobu minimálně 8 let
 - **ŠPP2B:** školní psycholožka poskytující také kariérní poradenství
 - **SPC2A:** speciální pedagožka-surdopedka, poskytuje kariérní poradenství

7 Popis získaných dat

V rámci této kapitoly budou uvedeny jednotlivé podkapitoly představující kategorie, které byly vyčleněny při práci s analyzovaným textem.

Rozhovory s kariérními poradci

7.1. Charakteristika procesu a časový rámec kariérního poradenství

Všechny rozhovory začínaly otázkou, která se týkala **formy**, ve které probíhá kariérní poradenství v daných školách a zařízeních. Například kariérní poradkyně z první školy, dále už jen **ŠPP1A**, uvádí, že vesměs prováděla kariérní poradenství individuální formou, maximálně byla zorganizovaná nějaká schůzka s rodiči, která spíše sloužila jako výčet důležitých informací o výběru střední školy. **ŠPP1B** uvádí: „*Já teda vždycky dělám jednu společnou rodičovskou schůzku a v ten den většinou vyplyne, jestli si někdo potřebuje třeba pohovořit nějak více, pak domlouváme individuální schůzku.*“ Kariérní poradkyně z druhé školy, dále už jen **ŠPP2A** pak také uvádí, že rozhodně se zde jedná o kombinaci individuální a skupinové formy, kdy na začátku předává žákům stejné informace hromadně a následně poskytuje individuální konzultace. **ŠPP2B** popisuje, že z hlediska její pozice je spíše kariérní poradenství poskytováno individuálně každému žákovi.

SPC1A popisuje, že u nich se spíše jedná o individuální formy ve smyslu přímé práce i například diagnostické činnosti u žáka. **SPC1B** i **SPC2A** se ve své odpovědi shodují, že u nich probíhá kariérní poradenství individuální formou a dodávají, že forma skupinová by dle jejich názoru měla spíše patřit do prostředí školy.

V rámci otázek týkajících se forem kariérního poradenství se ukázalo, že respondentky využívají převážně individuální formy. Z hlediska hromadných forem se pak většinou jedná o jednorázové společné rodičovské schůzky či rozhovory s celými kolektivy. V rámci SPC je pak realizována výhradně individuální práce s žákem.

Při otázce vedené směrem k účastníkům poradenského procesu podává **ŠPP1A** pohled, který byl dle jejího názoru zcela běžný dříve: „*Já teda když jsem předtím dělala kariérní poradenství, tak se opravdu jednalo jen o výchovného poradce, žáka a maximálně třídního učitele, dnes už je to trochu jiné.*“ **ŠPP1B** uvádí celkový výčet spolupracujících osob, od třídního učitele přes všechny pedagogy, kteří přicházejí s žákem do kontaktu, pracovníky SPC a klidně i celé ŠPP.

Dodává: „*Já jako výchovný poradce jsem ten koordinátor, ale jsme opravdu velký tým.*“ **ŠPP2A** popisuje možnost, kdy se procesu účastní třídní učitel, ale není to vždy nutné. Dále uvádí rodiče, žáka, a také pracovníky SPC či školního psychologa. K přítomnosti žáka dodává: „*Oni ti žáci se v takové velké skupině cítí někdy jako v převaze, takže se snažíme, aby se třeba nebáli. Ale zároveň, aby řekli, co přesně chtějí nebo nechtějí dělat...*“ **SPC1A** uvádí kromě speciálního pedagoga a psychologa také sociálního pracovníka, kterého shledává jako velmi důležitý členek v týmu z hlediska zdravotní způsobilosti ve vztahu k budoucí profesi žáka. **SPC1B** a **SPC1C** souhlasně uvádí, že každý pracovník SPC „*Má k tomu co říct a čím přispět*“. **SPC2A** uvádí speciálního pedagoga a psychologa.

V této části výzkumu respondentky uvedly, že počet spolupracujících osob je skutečně vysoký, nejčastěji se jedná o spolupráci kariérního poradce, třídního učitele i dalších vyučujících, popř. celého ŠPP a SPC. Jedna z respondentek navíc uvádí přítomnost sociálního pracovníka.

Při popisu průběhu celého kariérního poradenství uvádí **SPC1C**, že dítě prochází určitými testy, které se pak vyhodnocují spolu s informacemi ze školy a s rozhovorem s rodiči i samotným dítětem. Posléze se dává dohromady jakási představa nebo výčet oborů/profesi, které by byly vhodné. **SPC2A** pak popisuje, že kariérní poradenství vychází hlavně z běžné návštěvy SPC. Pokud speciální pedagog ví, že se blíží čas přechodu na střední školu, je možné si žáka pozvat a provést vyšetření. Všichni poradci ŠPP se o procesu zmiňují v první části kategorie.

Co se týče oblasti využívaných **metod, programů či spolupráce s dalšími organizacemi**, uvádí **ŠPP1A**, že velmi často navštěvovala s žáky místní Úřad práce, kde byl žákům předložen elektronický test. Dodává však častý problém: „*S našimi dětmi je to náročné, protože každému zvlášť je potřeba to přetlumočit, bylo to pro ně příliš náročné a komplikované...*“ dále uvádí, že nikdy nevyužívala žádného programu z důvodu časté finanční náročnosti a spíše bylo na prvním místě dlouhodobé pozorování dítěte. **ŠPP1B** popisuje spolupráci se školním psychologem, který s žáky provádí osobnostní testy a také užívá zájmového dotazníku TWI. Spíše ale uvádí úzkou spolupráci s SPC. Z hlediska zapojení do programu uvádí program kraje, který je ale primárně určen pro výchovné poradce a je zdrojem inspirací. Uvádí problematiku některých programů: „*Ty běžné programy jsou prostě pro nás nevyhovující, nejsou šité na míru sluchově postiženým...*“

ŠPP2A popisuje, že rozhodně neužívá žádných běžně dostupných testů profesní orientace, protože jsou pro žáky se sluchovým postižením nevhodné. Popisuje: „*Chodíme rok dopředu na burzu středních škol i na Úřad práce, dávám jim atlasy škol, aby nad tím už mohli přemýšlet.*“ Dále uvádí, že převážně užívá pozorování a rozhovory s učitelem pracovních činností. Nevyužívá žádných programů: „*Nemáme ani nabídku programů pro žáky neslyšící*“ ŠPP2B popisuje, že také užívá osobnostních testů, a hlavně se jedná o rozhovor s žákem.

SPC1A uvádí, že užívají běžné testy, při kterých zjišťují schopnosti žáka, jejich jazykové dovednosti, jemnou a hrubou motoriku a další kombinaci s psychologickým vyšetřením. Popisuje, že užívají testy pro běžnou populaci a na základě výsledků pak vyhodnocují, ve kterých oblastech by žák se sluchovým postižením mohl mít největší obtíže. SPC1B uvádí kromě komplexního vyšetření také rozhovor s žákem, při kterém je důležité zjistit jeho zájmy, sny a představy. SPC1C popisuje karty Job core, B-JEPI test nebo testy na stránkách Infoabsolvent a uvádí: „*Záleží, zda se dítě chce hlásit na maturitní obor či ne, tak je pak důležité skutečně prověřit do hloubky i jazykové a numerické dovednosti.*“ SPC2A uvádí, že využívají testy inteligence. Všechny pracovníce SPC z obou zařízení se shodly, že neužívají žádných specializovaných programů. SPC1C navíc dodává, že ani neví o žádném programu, který by byl určen přímo žákům se SP.

Z hlediska forem, programů a spolupráce s organizacemi vyplynulo, že poradci využívají převážně pozorování žáků, popř. rozhovor. V rámci ŠPP respondenti uvádí spolupráci se školním psychologem, který provádí různé osobnostní či zájmové testy. V rámci SPC jsou užívány běžné testy sloužící ke komplexní diagnostice žáka. Pouze jedna z respondentek uvedla zapojení do programu kariérního poradenství. Ostatní respondentky zatím nenarazily na program vhodný pro žáky se sluchovým postižením. Z hlediska spolupráce byl nejčastěji uváděn Úřad práce.

Všichni kariérní poradci byli také dotazováni, **v jakém věku žáka dochází k první intervenci** v oblasti kariérního poradenství. ŠPP1A uvádí, že začínala až v posledním, tedy v 10. ročníku ZŠ a vysvětluje: „*Já vím, že v dnešní době je takový pohled, že by se mělo začít ideálně už v mateřské škole, ale z mého pohledu jsou děti absolutně nevypělé a mentálně jinde...*“ ŠPP1B uvádí, že otázku volby střední školy či budoucí profese otevírá v šesté třídě na třídních schůzkách s rodiči, kde pokládá otázky: „*Máte ambice na maturitní vzdělání?*“ na základě toho pak vede

rozhovor s ostatními vyučujícími, jak s dítětem pracovat a postupně ho připravovat na přijímací zkoušky. Uvádí, že v tuto chvíli hovoří pouze s rodiči, s žáky až později. Zároveň dodává, že mají domluvu s učiteli prvního stupně, kteří už pomalu mapují žáky vhodné na maturitní obory. ŠPP2A a ŠPP2B uvádí, že intervence začíná rok dopředu před podáváním přihlášek, tedy v devátém ročníku. SPC1A popisuje: „*Tak nepatrně se s nimi bavíme už od malička, ale intenzivní práce probíhá v absolventských ročnících*“ SPC1B, SPC1C a SPC2A se shodují, že intenzivní intervence začíná na druhém stupni v absolventských ročnících.

Při otázce, **jak často probíhá diagnostika profesní orientace** uvádí ŠPP1A, že většinou jedenkrát, popřípadě u jednotlivců to bývá skrze individuální formu víckrát dle potřeby. Stejně tak odpovídá i ŠPP1B. ŠPP2A a ŠPP2B se shodují, že minimálně dvakrát až třikrát pro všechny žáky a v případě jednotlivců i víckrát. SPC1B uvádí, že hlavní problém je v pravidelnosti docházky žáků do SPC. Ve chvíli, kdy se speciální pedagog vidí s žáky sporadicky se většinou řeší vyšetření a na kariérní poradenství nezbyvá tolik času. SPC1C popisuje: „*Určitě bych neřekla, že s nimi aktivně a pravidelně pracujeme, na sezeních se řeší hodně věcí, když je dítě v určitém věku, říkáme tomu takzvané klíčové momenty-nástup do základní školy, 3.třída, 5.třída, 8.třída nebo přechod na střední školu, tam to řešíme intenzivně.*“ SPC2A taktéž uvádí, že rozhodně by proces kariérního poradenství neoznačila jako pravidelný.

Co do časového rámce kariérního poradenství, vypověděly respondentky, že intenzivní intervence začíná až na druhém stupni základní školy. Respondentky z SPC by také proces kariérního poradenství neoznačily za pravidelný.

7.2. Vliv rodiny a další možnosti motivace žáka se sluchovým postižením k aktivnímu profesnímu životu

Motivace k aktivnímu profesnímu životu žáků s jakýmkoli typem postižení bývá často uváděno jako jeden z mnoha problémů. Například ŠPP1A popisuje, že tato oblast hlavně stojí na spolupráci s rodinou žáka. Uvádí, že žáci, jejichž rodiče nevedou aktivní pracovní život, nemají žádné aspirace. Popisuje příklad chlapce: „*Třeba jeden kluk už v 5. třídě říkal, že po základce nikam nepůjde a bude doma na invalidním důchodě, že mu to rodiče poradili jako nejlepší možnost...*“ Dále dodává, že v tomto ohledu spoléhá také na další pedagogy, kteří budou například ve

výchovách zapojovat pracovní klíčovou kompetenci. **ŠPP1B** zase uvádí, že se jí osvědčilo toto podporovat skrze zájmové aktivity, které nabízí i škola. Dle jejích slov, je důležité jít na profesi přes zájem, kde je vysoká šance na motivaci. Taktéž zmiňuje problematiku rodin. **ŠPP2A** se shoduje také s problematikou rodin, zároveň ale uvádí, že u svých žáků pozoruje motivaci k práci: „*Hodně žáků třeba mluví o tom, že se těší až dodělají školu a budou mít své peníze a bydlení.*“ **ŠPP2B** popisuje svou metodu motivace: „*Já se vždycky snažím žákům vysvětlit nebo přinést nějaké ty výhody, které se s tím zaměstnáním pojí, na hodně našich žáků platí třeba informace o finanční nezávislosti nebo učení se novým věcem, ale i navazování nových přátelství.*“ také uvádí problematiku rodin.

SPC1A, SPC1B i SPC1C vysvětlují, že je velký problém motivovat žáky, se kterými se nevidí tak často a na takováto témata nezbyvá čas. Všechny se ale shodují, že je nutné pracovat s rodinou žáka. **SPC2A** uvádí, že témata ohledně motivace žáků k profesnímu životu nejsou součástí náplně práce SPC.

V této části výzkumu respondentky vypověděly, že motivace k aktivnímu profesnímu životu souvisí velmi úzce s rodinou žáka. Dále uvádí vliv zájmů, ale také rozhovory na téma přínosů a výhod zaměstnání.

Co se týká **vlivu rodiny na výběr žákovy profese**, jedná se o oblast, které se téměř všechny respondentky ve velkém množství odpovědí dotkly. **ŠPP1A** popisuje, že rodina má rozhodně velký vliv: „*U některých žáků jsou to právě rodiče, kteří směr třeba vyberou nebo dítě nějak nasměrují.*“ **ŠPP1B** taktéž souhlasí se zásadním vlivem rodiny na žáka, hovoří o míře podpory žáka ve studiu nebo motivaci k aktivnímu pracovnímu životu. Často shledává výběr oboru dle sourozenců, rodičů apod. **ŠPP2A** uvádí, že rozhodně má často rodina větší vliv na výběr profese než samotná škola. Také uvádí, že doma bývá prostor na diskuse. **ŠPP2B** popisuje velký vliv rodiny v případech, kdy je funkční. Ve chvíli, kdy rodina nefunguje, jak má, je na místě práce školy. Velmi podobný názor sdílí také **SPC1B**, která hovoří o velkém vlivu rodiny v případě, že je funkční. **SPC1A** uvádí taktéž zásadní vliv rodiny na výběr, nicméně popisuje taktéž velký vliv vrstevníků. Ve stejném duchu také popisuje vliv rodiny **SPC1C**: „*Jde taky hodně o kompetence rodičů... Ti mohou mít někdy velký problém posoudit vhodnost oboru nebo oblasti a také patřičně motivovat dítě.*“. Dodává, že pak je důležité pracovat nejen s dítětem, ale i rodinou. **SPC2A** se opět

shoduje s ostatními respondenty ohledně významného vlivu rodiny na výběr profese žáka, přičemž uvádí, že velké množství žáků inklinuje k profesi svých rodičů.

V rámci vlivu rodiny na výběr žákovy profese se respondentky shodují na vysoké míře vlivu, a to hlavně v případě, kdy je rodina funkční. Respondentky také uvádí častou inklinaci dítěte k profesi rodiče.

7.3. Rozdíly v procesu kariérního poradenství pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením

Z hlediska poskytování kariérního poradenství žákům intaktním a žákům se sluchovým postižením shledává ŠPPIA hlavní rozdíly hlavně v omezené nabídce oborů sekundárního vzdělávání. Popisuje: *„Když máte před sebou intaktní dítě, můžete vybírat z celé řady škol po celé republice, kde může jít na x oborů, u našich dětí to tak bohužel není.“* ŠPP1B vidí hlavní rozdíl v komunikaci s dítětem. Dále hovoří o daleko větším odbourávání strachů a nejistot jak u rodičů, tak i u samotných žáků, které souvisí s přechodem na střední školu. Taktéž uvádí limity ve výběru škol. ŠPP2A popisuje, že je nutné daleko více přihlížet u žáků se sluchovým postižením ke zdravotnímu hledisku, čímž se opět zúží již velmi úzký kruh oborů. Nicméně popisuje: *„U nás jsou ale třeba děti velmi zvyklé být už od malička na internátě, takže zase můžu vybírat i školy, které jsou na druhé straně republiky“.* ŠPP2B uvádí navíc také nutnost zajištění potřebných podmínek pro žáka se sluchovým postižením na dané škole.

SPC1A popisuje, že postupy jsou srovnatelné s běžnými dětmi, je ale nutné vybrat vhodné metody a také upozorňuje na zásady komunikace s osobou se sluchovým postižením. SPC1B stejně jako předešlé respondentky uvádí, že rozdílnost je rozhodně v nižší nabídce oborů sekundárního vzdělávání. SPC1C vysvětluje, že toto je velmi individuální, ale že občas přizpůsobuje testy žákům se sluchovým postižením nebo využívá pouze neverbální subtesty. SPC2A spatřuje v rozdíly v oblasti intelektu, od kterého se pak odvíjí celá intervence. Popisuje, že někdy je u žáků se sluchovým postižením více nutné usměrňovat rodiče při výběru střední školy.

V této části výzkumu bylo vymezeno několik značných rozdílů v procesu i přístupech kariérního poradenství pro žáky intaktní a žáky se sluchovým postižením. Jedná se hlavně o

nízkou nabídku oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením, zásady komunikace s žákem se sluchovým postižením nebo třeba odbourávání strachu a nejistot z přechodu na střední školu.

7.4. Úroveň kariérního poradenství a míra informovanosti žáků

Část otázek se také týkala **úrovně osvěty** v oblasti kariérního poradenství u žáků se sluchovým postižením. **ŠPP1A** ihned odpověděla, že dle jejího názoru je osvěta nedostatečná hlavně v oblasti kariérního poradenství pro žáky s jakýmkoli typem postižení. Uvádí také problematiku žáků se sluchovým postižením při získávání informací: „*Samo se nic nešíří*“. **ŠPP1B** se zamýšlí nad tím, jak velké množství informací mohou žáci v této oblasti získat v prostředí mimo školu a nakonec konstatuje, že dle jejího názoru velmi malé. Názor ve stejném duchu má také **ŠPP2B** a **ŠPP2A**, která navíc uvádí: „*Nemyslím si, že by se osoba s postižením dozvěděla něco o možnostech kariérního poradenství. Maximálně se něco dozvíte o chráněných dílnách.*“ **SPC1A** popisuje, že některá města pořádají veletrhy a prezentace škol, například v některých nákupních centrech, kam mohou výchovní poradci nebo rodiče s žáky přijít. Nicméně další příklady ji nenapadají. **SPC1B** vysvětluje situaci ve školství: „*My tu žijeme v takové bublině a máme pořád pocit, že všichni všechno ví, ale mimo školství je ta osvěta fakt na bodu mrazu*“. **SPC1C** naopak uvádí svůj pocit, že je situace o hodně lepší, než tomu bývalo dříve. Dle jejího názoru už jen fakt, že se na škole skutečně nachází pozice kariérního poradce je pokrok. **SPC2A** uvádí, že míru osvěty nedokáže posoudit.

V této oblasti se respondentky vyjádřily k osvětě kariérního poradenství pro žáky se sluchovým postižením. Uvedly, že osvěta v této oblasti je nedostatečná, a to nejen pro žáky se sluchovým postižením, ale také pro žáky s jakýmkoli jiným typem postižení. Deficity vidí hlavně v množství informací, které k žákům přichází mimo školní prostředí.

Další oblast, která spadá pod úroveň kariérního poradenství se týká otázek **odborné připravenosti** kariérních poradců, ale i třeba nabídky dalšího vzdělávání. **ŠPP1A** popisuje, že adekvátní vzdělání stále rozhodně není běžnou záležitostí. Popisuje, že je to mnohdy něco, čím se musí každý „*prokousat*“ a najít si svůj vlastní styl práce. Dále uvádí, že postgraduální studium

kariérního poradenství sama má a bylo také zdrojem informací v praxi. Tedy i když jí možnosti dalšího vzdělávání nabízeny byly, stačilo jí toto studium. **ŠPP1B** popisuje své těžké začátky jako kariérní poradkyně: „*Je to bídné, když jsem to po kolegyni přebírala, tak to bylo vlastně bez přípravy, ze začátku mi dávala nějaké informace, pak už to bylo víceméně na mě...spíše se tu jede ze zkušeností a co si člověk prostě myslí, že funguje*“. Z hlediska dalšího vzdělávání uvádí jako zdroj pomoci SPC. Také popisuje, že velmi účinně funguje propojená síť výchovných poradců. Velmi podobnou zkušenost také sdílí **ŠPP2A**, která popisuje, že pozici získala ihned po nástupu do zaměstnání s příslibem pomoci ze strany školy, což ale, jak konstatuje, nikdy neproběhlo. Popisuje skutečnost následovně: „*Vystudovanýho nemám nic, chodím tak maximálně na nějaký školení, hodně zkouším internet, ale za těch osm let už nějaké zkušenosti mám*.“ Z hlediska nabídky dalšího vzdělávání uvádí, že jí čas od času přijde od vedení nějaká možnost, záleží ale na ní, zda ji využije. Popisuje, že nedávno proběhlo školení výchovných poradců z důvodu změny struktury přijímacího řízení, což hodnotí jako velmi přínosné. Taktéž uvádí propojenou síť výchovných poradců. **ŠPP2B** konstatuje, že ve většině případů se v otázkách kariérního poradenství pracuje se zkušenostmi. Dodává ale, že nabídka dalšího vzdělávání je v současnosti široká. **SPC1A** popisuje, že v dnešní době už se o odborné přípravě kariérních poradců začíná více hovořit. Nicméně konstatuje, že bude ještě nějakou dobu trvat, než z těchto možností bude skutečně propracovaný a ucelený systém. **SPC1B** hovoří o tom, že je to značně individuální: „*Je to asi jak kde, nicméně konečné rozhodnutí stejně dělá rodič, nehledě na to, jak kvalitní kariérní poradce je*“ **SPC1C** sdílí podobný názor jako **SPC1A** a zároveň dodává, že možností dalšího vzdělávání je víc než dost, záleží pak pouze na kariérním poradci a jeho časové vytíženosti. **SPC2A** uvádí, že kariérní poradci jsou dle jejího názoru celkem erudovaní a znalí a mají přehled o nabídce různých oborů.

V rámci odborné připravenosti, vyplynulo ze slov respondentek, že se v praxi pracuje převážně se zkušenostmi a adekvátní odborné vzdělání není pravidlem. Pouze jedna respondentka absolvovala postgraduální studium kariérního poradenství. Respondentky ale dodávají, že jsou jim nabízeny možnosti dalšího vzdělávání.

Další série otázek se týkala jakéhosi zamyšlení nad **účinností procesu** kariérního poradenství. Byly formulovány otázky týkající se role zájmu žáka o určitou profesi a jeho výsledné volbě střední školy/povolání, dále otázka vážící se ke zhodnocení podílu kariérního poradenství

na výsledném výběru profese žákem. **ŠPP1A** například popisuje, že i zde je to značně individuální. Uvádí, že někdy si žáci vyberou ihned oblast, která by je naplňovala a co je i z pohledu kariérního poradce vhodné. Jindy je potřeba s žakovými představami více pracovat. Dále popisuje, že účinnost kariérního poradenství je opět velmi individuální. Ve většině případů záleží také na typu sluchového postižení, kdy se například velmi zúží oblast a možnosti vhodných oborů. Záleží pak na velmi podrobné a důsledné práci kariérního poradce, který možnými způsoby vybere pro daného žáka „*To pravé ořechové*“. **ŠPP1B** uvádí, že se ve své praxi setkává s velmi podceňujícími se žáky a rodiči, kdy se mnohdy nejedná o „*boření snů*“, ale naopak doporučení oboru, u kterého si je kariérní poradce jistý, že ho žák zvládne. **ŠPP2A** popisuje, že se naštěstí setkávají ve velké míře s žáky, kteří si jdou za tím, co je skutečně baví. Uvádí také, že kariérní poradenství hraje ve výběru dané profese velkou roli: „*Někdo je třeba manuálně zručný a baví ho to, ale uplatní to ve stolařině? V zahradnictví? To pomáháme zjistit my.*“ **ŠPP2B** se taktéž odkazuje na problematiku zdravotní způsobilosti, která může někdy značně limitovat výběr školy. Dle jejích slov je pak na místě kvalitní poradenská práce. Ve velmi podobném duchu také hovoří **SPC1A**, která popisuje kompromisy: „*Například by žák chtěl pracovat jako policista, pojďme najít možnost, kde by mohl u policie pracovat, ale ne jako policista, třeba na jiné pozici.*“ Co se týče role kariérního poradenství, zde popisuje práci SPC spíše jako proces shromažďování a vyhodnocování informací, které jsou dále předávány školám. **SPC1B** se odkazuje při výběru profese žákem na úroveň jeho komunikačních dovedností, které jsou klíčové pro výběr školy a profese. Kariérní poradenství má dle jejích slov velký podíl, ještě větší má ale škola, samotný žák a jeho rodina. **SPC1C** vysvětluje, že pokud se tedy setkáme s dítětem (rodičem), který si vybral obor nebo profesi nedopovídající jeho schopnostem, je velmi vhodné citlivě s podporou výsledků z komplexního vyšetření vysvětlit, s jakými problémy by se mohlo dítě na dané škole potýkat. Uvádí, že kariérní poradenství je nesmírně důležité pro skupinu žáků, kteří si nejsou jisti výběrem školy nebo profese. **SPC2A** uvádí, že samozřejmě při výběru profese přihlíží hlavně k zájmu žáka, podíl kariérního poradenství na výsledném výběru profese je pak různý: „*Někteří přichází s konkrétním nápadem, jiní potřebují více poradit.*“

V této části výzkumu se respondentky vyjádřily, že účinnost kariérního poradenství je velmi individuální a závisí na mnoha faktorech, kterými jsou například typ a stupeň sluchového postižení nebo úroveň komunikačních dovedností žáka. Dále hovoří o vlivu rodiny. Tedy velmi důležitá je spolupráce s rodiči.

V průběhu rozhovorů se v rámci několika otázek vyjádřila drtivá většina respondentů k aktuální situaci **v oblasti nabídky oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením**. Další série otázek pak odrážela vysledované preference ve výběru konkrétních oblastí/profesí.

ŠPP1A popisuje, že situace je velmi nedostatečná, a to hlavně pro děvčata. Zároveň také uvádí, že se u děvčat dříve velmi často setkávala s výběrem pedagogických oborů, konkrétně oboru pedagogické lyceum. **ŠPP1B** reaguje ve velmi podobném duchu. Nabídku hodnotí jako velmi slabou, která se různě zužuje na základě přítomných důsledků sluchového postižení. Popisuje, že vyzpozovala u chlapců častý zájem o technické obory a IT oblasti, kde se mohou co nejvíce vyhnout jazyku. U děvčat je nejčastější volbou kadeřnice, cukrářka nebo kuchařka. **ŠPP2A** také uvádí, že nabídka je rozhodně menší než pro intaktní populaci, vyjadřuje taktéž problematiku v nabídce oborů pro děvčata: *„Pokud nemá smysl pro ekonomiku nebo počítače, tak ji musím poslat na kadeřnici, zahradnici“*. Z hlediska častého výběru konkrétní oblasti zase sdílí zkušenost, že z důvodu konání různých akcí v rámci spolupracujících škol pro sluchově postižené si žáci často vybírají školy, a to ne dle oboru nebo zájmu, ale podle kamarádů. **ŠPP2B** taktéž souhlasí s nižším zastoupením oborů pro děvčata. Nehodnotí ale žádnou oblast oborů, jako žáky preferovanou. **SPC1A** se shoduje s ostatními respondenty na nízkém zastoupení oborů pro žáky se sluchovým postižením. Dále popisuje situaci při výběru oboru na běžných školách, kde je zásadní, jak moc je škola ochotná přizpůsobit se žákovi. Za léta praxe má vysledovanou častou inklinaci k uměleckým oborům například obor grafik. **SPC1B** popisuje, že situace u žáků s lehčími sluchovými vadami není až tak tragická. Na výběr je pak často i škola běžná, na kterou nejsou kladeny tak vysoké nároky. Čím dál častěji pozoruje v současnosti zájem u chlapců v IT oborech. **SPC1C** konstatuje, že rozhodně je situace lepší, než bývala. Stále ale není dle jejích slov ideální, a to opět hlavně u děvčat. Hovoří také o přechodu na běžnou školu, který bývá pro žáky velmi náročný, a ne všechny školy jsou ochotné přizpůsobit své podmínky žákovi se sluchovým postižením. Uvádí, že v poslední době si žáci často vybírají obor zubní laborant. **SPC2A** naopak popisuje, že i přes nižší nabídku oborů pro žáky se sluchovým postižením je možné vybrat školu běžnou, která si často dle jejího názoru nechá poradit, situaci tedy hodnotí kladně. Inklinaci žáků ke konkrétnímu oboru nevysledovala.

Z hlediska nabídky oborů sekundárního vzdělávání vyplynulo, že nabídka pro žáky se sluchovým postižením je velmi nízká oproti intaktní společnosti, a to hlavně v nabídce

oborů pro dívky. Co se týče vysledované inklinace ke konkrétním oborům, byla vysledována pouze častá preference IT oborů u chlapců.

Série otázek se také týkala předpokládané úrovně **informovanosti žáků** v oblasti kariérního poradenství. Zazněly zde otázky sledující, zda například žáci ví, na koho se obrátit nebo zda žáci vyhledávají sami služby kariérního poradce. **ŠPP1A** se domnívá, že informace předávají kolektivům žáků a rodičů paní učitelky třídní. Zároveň uvádí, že se často stává v absolventských ročnících, že žáci sami i s rodiči vyhledávají služby kariérního poradce. Popisuje, že když například mají zájem o studium na škole pro sluchově postižené, zajistí jim osobní schůzku. Uvádí ale, že v posledních letech ubývá rodičů, kteří by tyto záležitosti řešili se školou a spíše si toto řeší sami. **ŠPP1B** se odhazuje na školní informační systém, kde jsou žákům i jejich rodičům poskytovány informace o složení ŠPP. Uvádí, že se často po třídních schůzkách stává, že většinou rodiče vyhledávají pomoc kariérního poradce a přichází například s nápadem na školu, který společně konzultují. **ŠPP2A** se shoduje se **ŠPP1A**, kde uvádí, že se žáci a rodiče mohou obrátit na třídní učitelku, která předá kontakt na ni. Zároveň uvádí, že vzhledem k tomu, že většinu žáků učí, často jejich požadavky nebo dotazy řeší ihned v hodině. **ŠPP2B** popisuje, že vždy na začátku roku jsou rodičům poskytovány aktualizované informace o složení ŠPP. Z hlediska četnosti vyhledání služby popisuje, že většinou se návštěvy netýkají kariérního poradenství. **SPC1A** uvádí: „*Já si myslím, že určitě, žáci a rodiče jsou zvyklí, že za námi mohou přijít vesměs s čímkoli.*“ S touto myšlenkou souhlasí i **SPC1B**. **SPC1C** popisuje, že když se téma profesní orientace otevře dříve, tak rodiče i žáci ví, za kým jít. **SPC1A**, **SPC1B** i **SPC1C** se navíc shodují, že často se stává, že žáci vyhledávají sami jejich služby v oblasti kariérního poradenství, hlavně v případě tzv. „*aktivních rodičů*“. **SPC2A** uvádí, že spoléhá na informovanost žáků ze školy a také se její výpověď shoduje s výše zmíněnou, že častější návštěvy iniciují aktivní rodiče.

Pokud jde o míru informovanosti žáků, respondentky často vypověděly, že spoléhají na tuto úlohu třídních učitelů či se odkazovaly na informační systém školy. Uvedly také, že služby kariérního poradce vyhledávají velmi často „aktivní“ rodiče žáků.

Rozhovory s žáky

7.5. Zájmy, vliv rodiny a další kritéria pro výběr budoucí profese

Na začátku rozhovoru byla žákům položena otázka týkající se jejich **volnočasových aktivit**, zálib a koníčků. Postupně pak byla zjišťována korespondence mezi zájmy a výběrem budoucí profese. Například žák z první školy, dále už jen **ŽÁK1A** popisuje, že má velmi rád lyžování a jízdu na kole. Mezi jeho další koníčky patří pájení, lítání s dronem a hraní her na počítači. Následně popisuje, že do budoucna by se chtěl spíše věnovat elektronice a elektrotechnice než sportu. Po položení otázky, kde by jednou rád pracoval se ihned rozpovídal: *„Rád bych do budoucna spojil medicínu s elektrikou. Moji rodiče, prarodiče i bratr, skoro všichni prostě pracují v oboru medicíny.“* **ŽÁK1B** uvádí, že velmi ráda vytváří, kreslí nebo háčkuje a také sleduje videa na YouTube. Své koníčky by ráda propojila s budoucí profesí, ale neví přesně jak. Uvádí, že otázky týkající výběru profese ji velmi děsí. Ohledně profese tedy zatím nemá jasno. **ŽÁK1C** popisuje, že má moc ráda přírodu, čtení knih, ale také sleduje seriály na počítači. Uvádí, že zatím nikdy nepřemýšlela nad tím, že by v některé své zálibě pokračovala i z profesního hlediska. Při otázce, kde by jednou ráda pracovala uvádí: *„Bud' bych chtěla pracovat, jakože v oblasti podnikání nebo učitelka ve školce“.* **ŽÁK1D** zase popisuje, že moc rád lyžuje, hraje deskové hry a také hraje na počítači. Uvádí, že když byl mladší, vždycky si přál být profesionální lyžař. Potom přemýšlel, že by ho bavilo být instruktorem, ale nakonec se rozhodl, že by byl velmi rád učitelem na základní škole pro sluchově postižené. **ŽÁK1E** se ráda ve volném čase věnuje sportu, hlavně cvičení, basketbalu a také ráda sleduje seriály. Nikdy nepřemýšlela nad tím, že by se některé ze svých zálib věnovala i do budoucna. Na otázku ohledně výběru budoucí profese popisuje: *„Já bych chtěla hrozně být učitelka ve školce, to by mě fakt bavilo, mám ráda malé děti, ale bojím se, že bych tu školu nezvládla, takže možná půjdu na kadeřnici.“* Žákyně ze druhé školy, dále už jen **ŽÁK2A** popisuje, že ve volném čase ráda kreslí, vaří a peče a hraje různé sporty jako například basketbal. Uvádí: *„Od malička hrozně ráda vařím, takže by mě bavilo být třeba kuchařka“.* **ŽÁK2B** s velkým zápalem popisuje své volnočasové aktivity: *„Já jsem dělala přes 3 roky crossfit, potom jsem se hodně účastnila takových těch závodů jako třeba gladiator race, neon run, dokonce jsem v té době měla i trenérku na běh, teď mi nějak na sport nevychází čas... Ale věřím, že se k tomu jednou vrátím.“* Dále popisuje, že by ráda dělala například osobní trenérství ve fitness centru. Nedokáže si ale představit, zda by se jednalo o plnohodnotnou práci s finančním ohodnocením. Při otázce,

kde by jednou chtěla pracovat, zvažuje možnosti jako aranžérka květin, kadeřnice nebo kuchařka. **ŽÁK2C** popisuje, že ji velmi baví různé kreativní činnosti: „*Baví mě i takové ty malinké puzzle, vždycky když je to taková drobná práce.*“ Dále uvádí malování, nebo hraní her na počítači. Ráda by propojila své umělecké citění s budoucí profesí, nicméně uvádí, že by chtěla vycestovat do Japonska, kde by si klidně našla nějakou práci. **ŽÁK2D** uvádí stejně jako **ŽÁK2C** veškeré kreativní činnosti, a navíc také sport, konkrétně atletiku. Při otázce provázání záliby s budoucí profesí ihned konstatuje, že si v žádné oblasti nepřijde dostatečně dobrá. Taktéž si zatím není vůbec jistá s výběrem budoucí profese. **ŽÁK2E** vysvětluje, že jeho hlavním koníčkem je sport. Hraje fotbal, basketbal a má rád běh. Uvádí, že často přemýšlí nad tím, že by mohl trénovat děti ve fotbale. Z hlediska budoucí profese popisuje: „*Já jsem chtěl být vždycky policista nebo voják, ale jedna učitelka mi řekla, že na to úplně nemá, a že nedávaj zbraň do ruky těm, kteří špatně slyší...*“ V této části výzkumu uvedlo velké množství žáků zájmy v oblasti sportu či umělecké/kreativní činnosti.

Z hlediska propojení zájmů a budoucí profese jsme se setkali ve stejném zastoupení s žáky, kteří by se rádi věnovali své zálibě i do budoucna (v rámci profese), ale také s těmi, kteří nad touto možností nepřemýšleli nebo mají obavy ze svých možností a schopností.

V průběhu celého rozhovoru se jednotliví respondenti při odpovědích na různé otázky odkazovali více či méně na **vliv rodiny** v oblasti výběru školy nebo budoucí profese. Například **ŽÁK1A** popisuje, že právě rodiče řeší, kam půjde na školu spíše než on sám. Dodává, že rodiče mají zkušenosti a tím pádem nejlépe ví, co je pro něj dobré. Už v předchozí odpovědi uvedl, že oblast výběru jeho profese koresponduje s tím, kde pracují rodiče a bratr. **ŽÁK1B** popisuje, že momentálně s rodiči velmi intenzivně probírají výběr školy: „*Teď v pátek jsme třeba byli na dni otevřených dveří. Já a mamka taky nechce abych byla někde daleko, takže bych možná zvážila školu, která je blíž.*“ **ŽÁK1C** také popisuje, že s rodiči výběr školy aktuálně intenzivně probírají: „*Řešily jsme s mamkou tu školu pro neslyšící, ale ona chce ať jdu na běžnou, ale to se bojím, že bych nezvládla...*“ Dále dodává, že záležitosti výběru školy a povolání řeší raději doma než ve škole. **ŽÁK1D** vysvětluje, že si s rodiči na toto téma často povídají. Uvádí, že přišel s nápadem, který se rodičům líbil a souhlasili. Také **ŽÁK1E** popisuje stejnou situaci doma, kdy s rodiči, hlavně s maminkou, probírají téma střední školy a povolání. Stejně jako **ŽÁK1C** uvádí, že toto

téma raději diskutuje doma s maminkou než ve škole. **ŽÁK2A** popisuje, že otec si velmi přeje, aby měla středoškolské vzdělání, které její sestry nemají. Popisuje také, že s výběrem oboru jí velmi pomohla teta, která také pracuje jako kuchařka a poskytla jí velmi cenné informace. Popisuje ale: *„Určitě mi ta teta pomohla, ale taky by mi to hodně pomohlo ve škole... doma mi to odsouhlasí, ale moc o tom neví, ve škole mi ale řeknou, co to obnáší a jak to je, jak co má být...“* **ŽÁK2B** uvádí, že s maminkou řeší intenzivně výběr školy. Dodává, že maminka se také snaží najít kamarádky nebo známé, kteří v dané profesi pracují a s nimi si může popovídat. Popisuje, že ve chvíli, kdy bude přesně vědět, jaký obor si zvolí, tak následně tuto informaci oznámí výchovné poradkyni. **ŽÁK2C** vysvětluje, že jí maminka přímo doporučila konkrétní obory, které spolu intenzivně prodiskutovaly. Dále vysvětluje, že vedla debatu na toto téma například se sestřenicí nebo bratrem. **ŽÁK2D** popisuje, že většinou jí rodiče odsouhlasí, co řekne, tady by se jí hodil názor vyučujícího. S rodiči se ale zúčastnila dne otevřených dveří, který jí velmi pomohl při zúžení výběru škol. **ŽÁK2E** vysvětluje svou situaci: *„Já bydlím s babičkou, máma spíše dělá, že se zajímá... Ale babička chce, ať si pak najdu nějakou dobrou práci, kde budu mít hodně peněz. To ale asi tak vše, co zatím řešíme. Spíše si to vyřeším sám“*.

V oblasti vlivu rodiny se respondenti vyjádřili, že velmi často situaci ohledně výběru střední školy či povolání diskutují s rodiči. Někteří žáci dokonce vypověděli, že toto téma raději řeší doma s rodiči než ve škole.

Při otázkách týkajících se výběru střední školy vyplynulo, že někteří žáci mají již vybráno, jiní stále vybírají a nejsou si jisti. Dále se u většiny respondentů často objevovala **kritéria**, na základě kterých si danou střední školu vybírají nebo vybrali. Například **ŽÁK1A** popisuje, že si ještě není úplně jistý konkrétní střední školou, ale rád by si vybral nějakou školu v Praze, jelikož zde studuje a bydlí jeho bratr. **ŽÁK1B** si je dle jejích slov víceméně jistá výběrem střední školy, chtěla by se pokusit jít na běžnou školu na obor grafik. Zároveň vybírají s rodiči školu, která bude v blízkosti bydliště: *„Já bych chtěla být prostě v bezpečí doma...“* **ŽÁK1C** má taktéž v oblasti středních škol rozhodnuto: *„Chtěla bych jít do Hradce na školu pro neslyšící, buď podnikání nebo tu učitelku.“* Dále ale popisuje své obavy z běžné školy: *„My jsme s mamkou hodně přemýšlely, že bych zkusila obyčejnou školu, já mám hrozný strach, že to nezvládnou, i ti učitelé a tak...“* Stejný názor sdílí také **ŽÁK1D**, která uvádí taktéž školu pro sluchově postižené v Hradci Králové, kde jsou obory

pedagogické, dále kadeřnice nebo cukrářka. I **ŽÁK1E** uvádí školu pro neslyšící jako preferovanou. **ŽÁK2A** zase vysvětluje, že si ještě není školou přímo jistá, nicméně výběr školy určitě ovlivní vzdálenost od domova, která by měla být malá. Stále si výběrem střední školy není jistá také **ŽÁK2B**, která popisuje, že už ji okolí „nutí do výběru školy“ ale stále neví. **ŽÁK2C** uvádí: „*Přemýšlela jsem, že bych šla na tu výtvarnou školu. Mám strach, že to bude náročné... Mám vybráno více oborů a rozhoduju se.*“ Školu pro žáky se sluchovým postižením také uvádí **ŽÁK2D**, která si chce vybrat z oborů, které tyto školy nabízí. **ŽÁK2E** vysvětluje, že slíbil prarodičům, že se bude v posledním ročníku pečlivě připravovat, aby mohl nastoupit dle jeho slov na „*lepší školu*“. Dále popisuje: „*Já přesně nevím kam, ale chci jít se spolužákama... Mně se nechcou dělat noví kamarádi, pro mě je hrozně těžké se dorozumět s někým novým.*“

Z hlediska výběru střední školy nebo budoucí profese vyplynula z rozhovorů s respondenty určitá kritéria, kterými jsou například názor rodičů, vzdálenost od domova nebo výběr střední školy pro sluchově postižené, a to z důvodu obav z vyučujících, navazování kontaktu s intaktními spolužáky nebo nároků škol běžného vzdělávacího proudu.

7.6. Diagnostika profesní orientace

Další série otázek se hlavně týkala zjišťování probíhající diagnostiky profesní orientace ve škole a také ve speciálněpedagogickém centru. Dále byla zjišťována spolupráce s dalšími organizacemi. Například **ŽÁK1A** popisuje, že si s nimi paní učitelka třídní občas povídá při výuce, ale konstatuje, že intenzivnější rozhovory i s rodiči by měly přijít další rok. Stejně tak si pamatuje, že se tématu výběru střední školy dotkli při vyšetření v SPC, nedokáže si ale vzpomenout, kdy to bylo. Žák doplňuje, že byli se školou před Vánoci navštívit jednu střední školu zaměřenou na technické obory a učební obory. **ŽÁK1B**, která je zároveň v absolventském ročníku, popisuje, že střední školu si vybrala sama. Občas se jich výchovná poradkyně ptá, kde by chtěli pracovat. Dále uvádí: „*Domlouvali jsme si i s našima schůzku s paní učitelkou, kde se řešila střední, jestli můžu na maturitu, nebo radši ne.*“ Popisuje, že byla u paní psycholožky, kde si zkoušela nějaký test, na základě kterého jí vyšlo, že by se nejlépe hodila na obor v rámci uměleckého směru. Dále popisuje konzultaci ve speciálněpedagogickém centru, které se účastnili i rodiče a týkala se výběru střední školy a také testování. Uvádí, že se školou navštívili Úřad práce. **ŽÁK1C** konstatuje, že se jich

vyučující od loňského roku ptají na výběr střední školy nebo profese, zatím ale neproběhla žádná schůzka, které by se účastnili i rodiče. Nevzpomíná si, že by vyplňoval jakýkoliv test, nicméně si uvědomuje návštěvu Úřadu práce. Z hlediska kariérního poradenství v SPC uvádí, že je to již delší dobu, kdy byla na posledním vyšetření. **ŽÁK1D** popisuje, že toto téma probíral individuálně s paní učitelkou třídní, která je zároveň výchovný poradce: „*Taky to téma hodně řeším se spolužáky*“. Dále uvádí, že si vzpomíná, že dělal v SPC nějaký test a následně si s paní učitelkou povídal o střední škole. Nedokáže ale říct, kdy to zhruba bylo. **ŽÁK1E** si zatím vůbec neuvědomuje, že by si s ní nebo celou třídou některý z vyučujících povídal o výběru střední školy. Také ale konstatuje, že se toto téma otevře příští rok. Taktéž popisuje návštěvu Úřadu práce, kde jim jedna z pracovnic popisovala některá povolání. Neuvědomuje si ani, že by se tohoto tématu dotkli v SPC. **ŽÁK2A** uvádí, že si s celou třídou často vykládají různí vyučující ohledně výběru střední školy. Vysvětluje, že zatím nevyplňovala žádný test, na základě kterého by zjistila oblast, kterou se vydat. Dodává, že toto téma se jistě bude otevírat v deváté až desáté třídě. Do SPC momentálně nedochází. **ŽÁK2B**, která je zároveň v absolventském ročníku, popisuje, že toto téma individuálně řešila s třídní učitelkou, která si také povídala s celou třídou: „*My jsme se třeba společně dívali, jak vypadají přihlášky na střední školy nebo co třeba chtěou u přijímaček*“. Uvádí, že zatím nevyplňovala žádný test, pouze zmiňuje návštěvu burzy škol, kde byly představeny některé střední školy a jejich obory. Dále si vzpomíná na návštěvu studentů ze střední školy, kteří hovořili o svém oboru. Vysvětluje, že do SPC nedochází. Spíše navštěvuje paní školní psycholožku, se kterou už také výběr střední školy konzultovala. **ŽÁK2C**, která je zároveň v absolventském ročníku, uvádí, že toto téma řeší převážně v rámci třídního kolektivu se svými spolužáky: „*Občas řešíme střední školy nebo práci s třídní*“. Zároveň dodává, že od výchovné poradkyně ví, že se bude v nejbližší době konat společná schůzka i s rodiči. Dále popisuje, že když už se s nimi někdo na toto téma baví, většinou se jedná o náležitosti přijímacího řízení, vyplňování přihlášek na střední školy, ale skrze profesní orientaci dochází žákyně za školní psycholožkou. Taktéž uvádí návštěvu burzy škol. **ŽÁK2D** popisuje, že si s celou třídou občas povídá třídní učitelka, nicméně si nevzpomíná, že by vyplňovala jakékoliv testy nebo se s ní někdo blíže bavil o volbě povolání. Nedochází pravidelně do SPC. Stejně tak **ŽÁK2E** uvádí, že se spíše jedná o hromadné rozhovory třídní učitelky s celou třídou. Dále uvádí, že velmi intenzivně téma probírá se spolužáky. Pamatuje si, že tyto rozhovory započaly zhruba před rokem (žák se nachází aktuálně v osmém ročníku). Taktéž popisuje, že

nedochází do SPC. Občas ale navštěvuje školního psychologa, se kterým se tématu budoucího povolání párkrát dotknul.

Výpovědi respondentů v oblasti diagnostiky profesní orientace se velmi často shodovaly v převažujícím vlivu metod rozhovoru, a to buď individuálního, ale převážně hromadného v rámci celého třídního kolektivu. Žáci také uvedli návštěvu místního Úřadu práce nebo burzy středních škol. Žáci druhého stupně také uváděli, že od třídních učitelů mají informace o nadcházejících schůzkách ohledně výběru střední školy.

7.7. Informovanost a zájem žáka o služby kariérního poradenství

Jedna ze sérií otázek se také týkala míry informovanosti žáků o službách kariérního poradenství. Někteří žáky se také v různých otázkách této oblasti přirozeně dotkli. Například **ŽÁK1A** popisuje, že by možná šel jako první pro pomoc za třídním učitelem, ten by ho dle jeho slov jistě nasměroval dál. **ŽÁK1B** při otázce, zda by věděl, za kým ve škole zajít, kdyby chtěl řešit cokoli týkající se střední školy nebo budoucího povolání, odpovídá po delším zamyšlení: „*Asi nevím, já to spíše všechno řeším jen tak s rodičema*“ Později dodává, že by možná šel za paní učitelkou třídní. **ŽÁK1C** popisuje, že by šla buď za výchovnou poradkyní nebo za školní psychologkou. **ŽÁK1D** po delším zamyšlení uvádí, že by šel pravděpodobně za třídní učitelkou. **ŽÁK1E** odpovídá po chvíli, že neví, kdo by jí s tímto tématem přesně na škole pomohl. Později dodává, že by šla nejspíš za třídní učitelkou. Naproti tomu **ŽÁK2A** uvádí, že kdyby měla zájem řešit cokoli týkající se budoucnosti, navštívila by buď zástupkyni ředitele, nebo výchovnou poradkyní. **ŽÁK2B** popisuje, že si není jistá, za kým by ve škole přesně šla. Nakonec uvádí, že by pravděpodobně šla za třídní učitelkou. **ŽÁK2C** popisuje, že by přemýšlela nad třídní učitelkou nebo výchovnou poradkyní, dodává: „*Ona to tu ve škole má na starost takové věci*“ Stejně tak odpovídá **ŽÁK2D**, která uvádí, že by vyhledala kabinet výchovné poradkyně nebo paní učitelky třídní. Stejnou odpověď podává také **ŽÁK2E**: „*No to má na starost výchovná poradkyně, i za třídní bych zašel*“.

V této části výzkumu se žáci vyjadřovali ke své úrovni informovanosti ohledně služeb kariérního poradenství. Vypověděli po delším zamyšlení, že by pravděpodobně vyhledali třídního učitele, dále pak zmiňovali výchovného poradce.

V rozhovorech zaznívalo v průběhu několik otázek, které se týkaly **zájmu o služby** kariérního poradenství či zhodnocení přínosu daného procesu na výsledném výběru profese. **ŽÁK1A** odpovídá na otázku, zda by byl rád, kdyby s ním někdo ze školy rozebral téma střední školy nebo budoucího povolání: „*No to asi ne, stejně o tom rozhodnou rodiče, kam půjdu, takže je to vlastně jedno*“. Stejně tak rázně popisuje, že si příliš často nikdo s celou třídou o budoucím povolání nepovídá, a stejně by jej to, dle jeho slov, nezajímalo. **ŽÁK1B** popisuje své pocity po návštěvě Úřadu práce: „*Tam byly všechny obory s maturitou a hlavně takové, které se mi nelíbily...takže kdyby se tam někdo bavil přímo se mnou a zeptal se přímo mně, co bych já chtěla, tak by to bylo asi lepší*“. **ŽÁK1C** uvádí, že by jí určitě velmi pomohlo, kdyby si s ní někdo ze školy popovídal o možnostech výběru školy nebo také o nejistotách při rozhodování se mezi školou pro žáky se sluchovým postižením nebo běžnou školou. **ŽÁK1D** nedokáže přesně posoudit, zda by mu například rozhovor s kariérním poradcem nebo vyplnění testu mohlo zásadně pomoci s výběrem školy. Konstatuje ale, že by mu asi velmi pomohlo setkat se s člověkem, který má také sluchové postižení a popsal by svou cestu za vzděláním. **ŽÁK1E** velmi oceňuje návštěvu Úřadu práce, která jí rozhodně pomohla mimo jiné určit, které obory by skutečně nechtěla. Dále popisuje: „*Já bych byla asi ráda, kdyby si někdo ze školy se mnou o tom více povídal, ale zase vím, že se musím sama rozhodnout*“. **ŽÁK2A** popisuje, že by ocenila větší pomoc s výběrem povolání ze strany školy, nicméně dodává: „*Já si ráda nechám poradit, ale někteří učitelé jsou takoví...Dokonce mi jedna z učitelek řekla, že na nějaký obor na běžnou školu nemám chodit, že bych si udělala ostudu*“. **ŽÁK2B** uvádí, že by také ocenila, kdyby si mohla pohovořit s někým ze školy blíže k problematice výběru povolání, dodává ale, že čerpá z různých zdrojů: „*Já to hodně řeším doma, dívám se na internet a do katalogu, ale nakonec se prostě musím rozhodnout sama*“. **ŽÁK2C** vysvětluje, že příliš nedokáže posoudit, zda by jí mohlo pomoci při výběru profese intenzivní kariérní poradenství. Dodává, že se chce rozhodnout spíše sama s rodiči. **ŽÁK2D** by ocenila, kdyby s ní někdo ze školy vedl rozhovor o výběru konkrétního oboru nebo profese. Uvádí, že rodiče jí doma bez rozmyslu vše odsouhlasí. **ŽÁK2E** uvádí, že příliš nestojí o rozhovory s učiteli na téma výběru školy nebo povolání, dodává, že nemá rád, když někdo rozhoduje za něj: „*Já to zvládnou sám a sám taky nejlépe vím, co bych chtěl dělat, nebo co mě bude bavit*“.

Vzhledem k zájmu žáků o služby kariérního poradenství vyplynulo, že by si respondenti přáli intenzivnější poradenství v oblasti budoucí profese. Dále také uváděli zájem o setkávání se s osobami z praxe.

8 Výsledky výzkumného šetření

Následující kapitola bude pojednávat o výsledcích, které byly zjištěny na základě formulovaných cílů této práce, ale také jednotlivých oblastí, které vyplynuly z výzkumného šetření. Bude se tedy jednat o následující oblasti: Diagnostika profesní orientace žáka se sluchovým postižením, Úroveň kariérního poradenství a míra informovanosti žáka se sluchovým postižením, Vliv rodiny a zájmů na profesní orientaci žáka.

Diagnostika profesní orientace žáka se sluchovým postižením

Co se týče podoby procesu kariérního poradenství ve smyslu vedení diagnostiky profesní orientace žáka popsaly tři z osmi kariérních poradkyní (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A), že v jejich podmínkách se jedná hlavně o kombinaci skupinové a individuální formy kariérního poradenství. Zbytek respondentek uvádí, že v rámci jejího působení se jedná pouze o individuální formu práce.

Z hlediska spolupracujících osob na poradenském procesu zjišťování profesní orientace žáka uvádí nejnižší počet účastníků dvě respondentky. ŠPP1A, která popisuje, že za jejího působení se jednalo pouze o spolupráci mezi žákem a výchovným poradcem, občas také třídním učitelem. SPC2A pak uvádí kromě žáka speciálního pedagoga a psychologa. Pět respondentek (ŠPP1B, ŠPP2A, SPC1A, SPC1B, SPC1C) popsalo, že na procesu spolupracuje téměř celé poradenské pracoviště dané instituce a uvádí také spolupráci mezi SPC a ŠPP. SPC1A navíc dodává jakožto důležitý článek procesu sociálního pracovníka.

V rámci podoby procesu kariérního poradenství bylo odhaleno, že více než polovina respondentek uplatňuje pouze individuální formu kariérního poradenství. Druhá polovina respondentů pak uvedla, že na procesu kariérního poradenství spolupracuje téměř celé poradenské pracoviště dané instituce navíc ve spolupráci s SPC či ŠPP.

Co se týče užívání metod nebo programů či spolupráci s dalšími organizacemi při procesu diagnostiky profesní orientace popisují dvě z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP2A) užívání převážně metod pozorování žáka, dále pak uvádí tři respondentky (ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1B) užívání rozhovoru s žákem. Co se týče využívání testů ke zjišťování profesní orientace uvádí pouze jedna z respondentek (SPC1C), že se jí osvědčily volně dostupné testy na stránkách Infoabsolvent nebo karty Job core. Všechny pracovnice SPC (SPC1A, SPC1B, SPC1C, SPC2A) uvedly, že ke zjišťování profesní orientace využívají běžné testy užívané ke komplexnímu nebo

psychologickému vyšetření (osobnostní testy, testy inteligence, testy zjišťující jazykové dovednosti...). Zároveň uvádí jedna z respondentek (ŠPP2B), že využívá osobnostní testy a ŠPP1B popisuje spolupráci s jejich školní psycholožkou, která u žáků využívá taktéž osobnostní testy nebo zájmový dotazník TWI. Pouze jedna z osmi respondentek (ŠPP1B) uvádí zapojení do programu kariérního poradenství, který je ale primárně určen jako inspirace pro práci výchovného poradce. Zbytek respondentek se shoduje, že zatím nenašly žádný program, který by byl vhodný pro žáky se sluchovým postižením.

Z pohledu spolupráce s dalšími organizacemi uvádí dvě z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP2A) probíhající spolupráci s Úřady práce.

V oblasti metod, programů a spolupráce s dalšími organizacemi bylo odhaleno, že nejčastěji bývá užívána metoda rozhovoru s žákem a dále metoda pozorování žáka. Respondentky z SPC pak užívají metody klinické a testové, které jsou běžně užívány ke komplexní diagnostice. Pouze jedna z osmi respondentek je zapojena do programu kariérního poradenství. Z hlediska spolupráce s dalšími organizacemi byla zmíněna pouze spolupráce s Úřadem práce.

Při zjišťování časového rámce diagnostiky profesní orientace uvedlo všech osm respondentů, že intenzivní práce s žáky začíná až na druhém stupni základní školy. Navíc se shodlo šest z osmi respondentů (ŠPP1A, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1B, SPC1C, SPC2A), že většinou dochází k prvnímu zjišťování profesní orientace až v rámci předposledního či absolventského ročníku (osmý/devátý až desátý ročník). V rámci otázky četnosti intervence se shodly čtyři respondentky (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B), že s jednotlivými žáky v rámci individuální formy probíhá zjišťování profesní orientace více než jedenkrát či dvakrát dle potřeby. Dvě respondentky (ŠPP1A, ŠPP1B) uvedly, že hromadně probíhá kariérní poradenství pouze jedenkrát. Tři respondentky (ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1C) uvádí, že kariérní poradenství probíhá více než třikrát. Všechny respondentky ze speciálně pedagogického centra se shodly, že by proces zjišťování profesní orientace rozhodně neoznačily jako pravidelný.

V části zjišťování časového rámce kariérního poradenství uvedly všechny respondentky, že intenzivní poradenská práce s žáky začíná až na druhém stupni základní školy. Více než polovina respondentek pak uvedla, že zjišťování profesní orientace probíhá

až v posledních dvou absolventských ročnících. Všechny respondentky z SPC by proces kariérního poradenství neoznačily za pravidelný.

Diagnostika profesní orientace u žáků se sluchovým postižením může zcela přirozeně zahrnovat jisté odlišnosti od diagnostiky profesní orientace u žáků intaktních. Například pět z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1B) uvedlo, že hlavním rozdílem je rozhodně nižší zastoupení oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením. Dále se tři respondentky (ŠPP1B, SPC1A, SPC1C) shodly, že hlavní rozdíl dále spatřují v oblasti komunikace, kde je hlavně nutné dbát na zásady komunikace s osobou se sluchovým postižením, také se zde ale jedná o přizpůsobení testů osobám se sluchovým postižením.

Ohledně rozdílů v poradenském procesu u žáků intaktních a žáků se sluchovým postižením byl uveden jako nejčastější rozdíl nízká nabídka oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením. Dalším rozdílem je dle respondentek komunikace či nutnost přizpůsobení některých testů pro žáky se sluchovým postižením.

Také v části rozhovorů s **žáky** byly zjištěny informace týkající se diagnostiky profesní orientace. Sedm z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1B, ŽÁK1C, ŽÁK2A, ŽÁK2C, ŽÁK2D, ŽÁK2E) uvedlo, že co se týče otázek výběru školy nebo budoucího povolání, zaznamenali pouze hromadné rozhovory vyučujících/třídních učitelů/výchovného poradce s celou třídou v rámci vyučování. Tři žáci (ŽÁK1B, ŽÁK1D, ŽÁK2B) vypověděli, že si následně domluvili s výchovnou poradkyní individuální schůzku. Čtyři z deseti žáků (ŽÁK1B, ŽÁK2B, ŽÁK2C, ŽÁK2E) pak uvedli, že navštívili školního psychologa, kde ale pouze jeden (ŽÁK1B) obdržel test zjišťující oblasti, u kterých převažují žakovy silné stránky. Zbylí tři žáci uvedli, že vedli pouze rozhovor. Pouze tři žáci (ŽÁK1A, ŽÁK1B, ŽÁK1D) uvedli, že u nich byla provedena diagnostika profesní orientace v rámci návštěvy SPC, a to buď formou komplexní diagnostiky nebo specializovaných testů či rozhovoru s poradkyní. Šest žáků (ŽÁK1C, ŽÁK1E, ŽÁK2A, ŽÁK2B, ŽÁK2D, ŽÁK2E) odpovědělo, že v SPC dlouhou dobu nebylo nebo SPC již nenavštěvuje. Čtyři žáci (ŽÁK1C, ŽÁK1E, ŽÁK2A, ŽÁK2C) uvedli, že předpokládají nebo jim někdo z vyučujících sdělil, že se bude téma profesní orientace intenzivně řešit až v absolventských ročnících. Tři z deseti žáků (ŽÁK1D, ŽÁK2C, ŽÁK2E) popsali, že téma a možnosti profesní orientace řeší intenzivně ve

školním kolektivu. Co se týče spolupracujících organizací na diagnostice profesní orientace se shodlo šest z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1B, ŽÁK1C, ŽÁK1E, ŽÁK2B, ŽÁK2C), že navštívili se školou úřad práce (s nejvyšší četností odpovědí) nebo burzu středních škol, popřípadě navštívili některou ze středních škol.

V oblasti diagnostiky profesní orientace bylo v rámci rozhovorů s žáky zjištěno, že více než polovina zaznamenala pouze metody hromadných rozhovorů s celými školními kolektivy, a to často v rámci vyučování. Tři z deseti žáků si pak domluvili individuální schůzku s kariérním poradcem. Čtyři z deseti žáků si domluvili schůzku se školním psychologem a pouze jeden žák obdržel zájmový test. Ostatní uvedli pouze metodu rozhovoru. Více než polovina žáků uvedla, že pravidelně nedochází do SPC.

V rámci odpovědí žáků se velmi často vyskytovaly informace o kritériích výběru dané střední školy, které si velmi často stanovili sami žáci. Například pět z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1C, ŽÁK1D, ŽÁK1E, ŽÁK2D) uvedlo, že by si chtěli zvolit střední školu pro neslyšící. Většinou byly důvodem hlavně obavy z vyučujících, nároků prostředí... Dva respondenti (ŽÁK1B, ŽÁK1C) si volí střední školu dle vzdálenosti od bydliště a pouze dva žáci (ŽÁK1B, ŽÁK2C) si chtějí zvolit školu běžnou. Pět žáků (ŽÁK1A, ŽÁK2A, ŽÁK2B, ŽÁK2D, ŽÁK2E) si stále není jisto konkrétním oborem střední školy. Dva respondenti (ŽÁK1A, ŽÁK2E) uvedli, že výběr střední školy souvisí s jejich rodinou.

Z hlediska kritérií výběru střední školy vyplynulo, že polovina žáků si chce zvolit střední školu pro sluchově postižené, a to hlavně z důvodu obav z vyučujících a nároků prostředí. Druhá polovina žáků si stále není jistá výběrem střední školy.

Vzhledem k výše stanovenému cíli bylo v rámci tohoto šetření zjištěno, že k diagnostice profesní orientace využívá téměř většina respondentů působících v rámci ŠPP kombinaci individuální a skupinové formy práce s žáky, nicméně všechny pracovníce SPC užívají k práci individuální formu práce s žákem. Více než polovina respondentů uvedla, že se na procesu zjišťování profesní orientace podílí celý tým ŠPP a SPC zároveň. Polovina respondentů uvedla, že mezi nejčastější metody patří rozhovor s žákem nebo pozorování

žáka. Pouze jedna z osmi respondentek uvedla, že je zapojena do programu kariérního poradenství. Zbytek uvedl, že se ještě nesetkal s programem vhodným pro žáky se sluchovým postižením. Pouze dvě z osmi respondentek uvedly, že spolupracují s místním Úřadem práce. Všechny respondentky uvedly, že intenzivní diagnostika profesní orientace je prováděna až na druhém stupni základní školy a žádná z respondentek působících v SPC by neoznačila proces kariérního poradenství za pravidelný. Co se týče vyhodnocení výsledků u žáků, sedm z deseti respondentů uvedlo, že v rámci diagnostiky profesní orientace zažili převážně hromadný rozhovor s třídním učitelem nebo kariérní poradcem. Pouze tři žáci si domluvili individuální schůzku s kariérním poradcem. Tři z deseti žáků zažili diagnostiku profesní orientace v SPC. Zbytek uvedl, že SPC pravidelně nenavštěvuje. Více než polovina žáků uvedla, že se školou navštívila některé ze spolupracujících organizací. Nejčastěji se jednalo o Úřady práce nebo burzu škol. Polovina žáků si chce zvolit střední školu pro žáky se sluchovým postižením. Jako důvod uvedli hlavně obavy z prostředí, vyučujících nebo domluvy s běžnými žáky. Pouze dva žáci přemýšlejí nad vzděláváním na běžné střední škole. Druhá polovina žáků si stále není zcela jistá výběrem střední školy nebo volbou budoucího povolání.

Úroveň kariérního poradenství a míra informovanosti žáka se sluchovým postižením

Téměř všichni respondenti vykonávající činnost kariérního poradenství se vyjádřili k úrovni osvěty kariérního poradenství pro žáky se sluchovým postižením. Pět z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1B) se vyjádřilo, že mimo školní prostředí k žákům se sluchovým postižením nepřichází téměř žádné informace ohledně budoucího zaměstnání. Dvě z těchto respondentek (ŠPP1A, ŠPP2A) dokonce vyjádřily názor, že tento problém zahrnuje všechny osoby s různými typy postižení. Pouze jedna z respondentek (SPC1C) uvedla, že dle jejího názoru je aktuální situace z hlediska osvěty lepší, než bývala kdysi.

V rámci úrovně osvěty se shodla více než polovina respondentek, že mimo školní prostředí nepřichází k žákům se sluchovým postižením žádné informace o kariérovém poradenství. Dvě z těchto respondentek se domnívají, že se jedná o problém zahrnující všechny žáky s postižením.

Další oblastí, která by spíše mohla spadat k úrovni celého školského systému je nabídka oborů pro žáky se sluchovým postižením. Šest z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1A, SPC1B) popsalo nabídku oborů sekundárního vzdělávání jako nedostatečnou pro žáky se sluchovým postižením. Čtyři respondentky (ŠPP1A, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1C) uvedly nespokojenost s nabídkou oborů sekundárního vzdělávání pro děvčata. Tři z osmi respondentek (SPC1A, SPC1B, SPC1C) popsaly, že při integraci žáka na běžnou střední školu se občas mohou vyskytnout obtíže s ochotou škol přizpůsobit se žákovi se sluchovým postižením. Naproti tomu jedna respondentka (SPC2A) popsala kladnou zkušenost s běžnými školami, které si často nechají od SPC poradit při úpravě prostředí. Dvě z osmi respondentek (ŠPP1B, SPC1B) se shodly, že v poslední době chlapci preferují obory týkající se IT oblasti.

V této části výzkumu se ukázalo, že více než polovina respondentek shledává nabídku oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením jako nedostatečnou. Polovina respondentek pak uvedla tristní situaci v nabídce oborů pro děvčata. Dvě respondentky uvedly častou inklinaci chlapců k výběru oborů v IT oblasti.

Úroveň kariérního poradenství také odráží odborná připravenost kariérních poradců. Šest z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1A, SPC1C) uvedlo, že adekvátní vzdělání kariérních poradců stále není v aktuálních podmínkách běžné. Většina také uvedla, že se zde spíše pracuje se zkušenostmi poradce. Pouze jedna z respondentek (SPC2A) hodnotí kariérní poradce jako skutečně erudované odborníky. Pouze jedna z respondentek (ŠPP1A) absolvovala postgraduální vzdělání v oboru kariérního poradenství. Všechny respondentky se shodly, že jsou jim nabízeny možnosti dalšího vzdělávání v oblasti kariérního poradenství.

Bylo zjištěno, že až šest z osmi respondentek nepovažuje adekvátní vzdělání kariérních poradců za běžné ve školní praxi. Pouze jedna z respondentek absolvovala postgraduální studium v této oblasti.

Co se týče účinnosti a role kariérního poradenství při výběru výsledné profese žákem uvedly čtyři z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, SPC1C, SPC2A) že toto kariérní poradenství může být velmi důležité a stejně tak jeho účinnost může být vysoká pro žáky, kteří si nejsou jistí

výběrem budoucího povolání zároveň ale jeho role klesá u žáků, kteří mají ve výběru školy/povolání jasno. Dvě respondentky (ŠPP2A, ŠPP2B) uvedly, že role kariérního poradenství je u žáků se sluchovým postižením nesmírně důležitá hlavně z důvodu některých důsledků, které vyplývají z jejich postižení a žádají si odborný přístup.

Bylo zjištěno, že polovina respondentek shledává roli kariérního poradenství jako velmi důležitou hlavně pro skupinu žáků, kteří si nejsou jisti svou budoucí profesní dráhou. Dvě respondentky uvedly důležitost kariérního poradenství pro žáky se sluchovým postižením, jehož podoby vyžadují odborný speciálněpedagogický přístup.

Z hlediska informovanosti žáků o službách kariérního poradenství se shodlo všem osm respondentek, že žáci, popřípadě i jejich rodiče, jsou dostatečně informovaní a v případě potřeby ví, koho vyhledat. Dvě respondentky (ŠPP1A, ŠPP2A) se shodly, že spoléhají na třídní učitele, kteří žákům tyto informace poskytují. Z hlediska četnosti vyhledání služeb kariérního poradce samotným žákem uvedly dvě z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP2B) menší četnost vyhledání těchto služeb žáky. Čtyři respondentky (SPC1A, SPC1B, SPC1C, SPC2A) popsaly časté vyhledávání služeb kariérního poradenství u případů tzv. „aktivních rodičů“, tedy že stimulace nepřichází přímo od žáka ale spíše od zákonných zástupců.

V této oblasti výzkumu bylo odhaleno, že všechny respondentky jsou si jisté dostatečnou mírou informovanosti žáků i jejich zákonných zástupců v oblasti poskytování služeb kariérového poradenství. Polovina respondentek uvedla častější vyhledávání služeb kariérního poradce v případě „aktivních“ rodičů.

Také v části rozhovorů s **žáky** byla zjištěna úroveň informovanosti a zájem žáků v oblasti poskytování služeb kariérního poradenství. Pět z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1B, ŽÁK1D, ŽÁK1E, ŽÁK2B) napoprvé uvedlo, že si nejsou jistí, koho by ve škole vyhledali. Později všichni tito žáci vypověděli, že by pravděpodobně šli za třídním učitelem. Zbýlých pět žáků (ŽÁK1C, ŽÁK2A, ŽÁK2C, ŽÁK2D, ŽÁK2E) uvedlo, že by vyhledali výchovného poradce, o kterém ví, že tyto služby poskytuje. Někteří navíc uvedli i další osoby jako například třídního učitele, školního psychologa nebo zástupce ředitele. Co se týče zájmů žáků o služby kariérního poradenství uvedlo

šest z deseti žáků (ŽÁK1B, ŽÁK1C, ŽÁK1E, ŽÁK2A, ŽÁK2B, ŽÁK2D), že by mělo zájem o intenzivnější a individuální služby kariérního poradenství. Dva žáci (ŽÁK1A, ŽÁK2E) uvedli, že o služby kariérního poradenství nemají zájem. Zbylí dva žáci (ŽÁK1D, ŽÁK2C) popsali, že nedokážou posoudit, zda by jim mohlo intenzivnější kariérní poradenství pomoci při výběru budoucího povolání.

Co se týče výpovědí žáků v této oblasti, bylo zjištěno, že polovina žáků (po delším zaváhání) by vyhledala třídního učitele, který by je nasměroval dál. Druhá polovina by pak vyhledala výchovného poradce. Více než polovina žáků uvedla, že by měla zájem o intenzivnější služby kariérního poradenství.

Vzhledem k výše stanovenému cíli bylo v rámci tohoto šetření zjištěno, že více než polovina respondentek se domnívá, že aktuální úroveň osvěty kariérního poradenství pro žáky se sluchovým postižením je na nízké úrovni vzhledem k množství informací, které k žákům přichází mimo školní prostředí. Dále označilo šest z osmi respondentek nabídku oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se sluchovým postižením jako nedostatečnou, přičemž polovina respondentek se shodla na nižší nabídce oborů pro dívky. Šest z osmi respondentek se také shodlo na tom, že adekvátní vzdělání kariérních poradců není v současnosti vůbec běžné a spíše se zde pracuje se zkušenostmi. Pouze jedna z respondentek absolvovala postgraduální vzdělání v oblasti kariérního poradenství. Všechny respondentky uvedly, že jsou jim nabízeny možnosti dalšího vzdělávání v oblasti kariérního poradenství. Všechny také uvedly, že se domnívají, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti poskytování služeb kariérního poradenství. Polovina žáků uvedla, že si není jistá, koho by ve škole vyhledali při zájmu o poskytnutí kariérního poradenství, nakonec všichni tito žáci uvedli, že by pravděpodobně vyhledali třídního učitele. Druhá polovina žáků by vyhledala výchovného poradce, o kterém ví, že poskytuje tyto služby. Více než polovina žáků má zájem o intenzivnější a individuální služby kariérního poradenství. Pouze dva z deseti žáků nemají zájem o poskytování služeb kariérního poradenství.

Vliv rodiny a zájmů na profesní orientaci žáka

Co se týče oblasti zaměřené na vliv rodiny na výběr budoucího povolání uvedlo všech osm respondentek, že rodina má skutečně převažující vliv na žákovu profesní orientaci. Tři z osmi

respondentek (ŠPP2B, SPC1B, SPC1C) navíc uvedly, že tento vliv je takto silný hlavně v případě, že je rodina funkční. V opačném případě je velmi důležitá práce kariérního poradce. Jedna z respondentek (SPC2A) navíc popsala vysledovanou inklinaci k povolání rodičů. Také v oblasti motivace žáka k aktivnímu profesnímu životu uvedlo sedm z osmi respondentek (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B, SPC1A, SPC1B, SPC1C), že na motivaci má značný vliv rodina. Čtyři respondentky (ŠPP1A, ŠPP1B, ŠPP2A, ŠPP2B) navíc uvedly, že v případě rodičů, kteří nevedou aktivní pracovní život je pak vysledovaná i velmi nízká motivace k profesnímu životu žáka.

Všechny respondentky uvedly nepopiratelný vliv rodiny na výběr žákovy profese. Tři z osmi respondentek pak uvedly, že tento vliv je převažující pouze v případě, že se jedná o rodinu funkční. Téměř všechny respondentky také uvedly vliv rodiny na motivaci k aktivnímu profesnímu životu žáka.

Co se týče části rozhovorů vedených s **žáky**, bylo zjištěno, že šest z deseti žáků (ŽÁK1B, ŽÁK1C, ŽÁK1D, ŽÁK1E, ŽÁK2B, ŽÁK2C) velmi intenzivně diskutují téma budoucího povolání či výběru střední školy s rodiči. Tři z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1C, ŽÁK1E) řeší záležitosti týkající se budoucího povolání raději doma než ve škole. Dva z deseti žáků (ŽÁK2A, ŽÁK2D) vysvětlují, že by kromě názoru rodičů také uvítali názor vyučujících ze školy. Jediný respondent (ŽÁK2E) uvedl, že si výběr školy řeší sám.

Výsledky odhalily, že více než polovina žáků intenzivně diskutuje téma budoucí profese doma s rodiči.

V průběhu rozhovorů s kariérními poradci bylo zjištěno, že čtyři z osmi respondentů (ŠPP1B, ŠPP2A, SPC1B, SPC2A) kladou velký důraz na volnočasové aktivity a zájmy žáků při otázkách výběru budoucího povolání. Jedna z respondentek (ŠPP1B) dokonce popisuje, že výběr profese dle zájmů žáka je hlavním klíčem k motivaci k aktivnímu pracovnímu životu.

V rámci výzkumu bylo odhaleno, že polovina respondentů klade důraz na zájmy žáků při zjišťování profesní orientace.

V části rozhovorů s **žáky** byly zjištěny následující informace: Šest z deseti žáků (ŽÁK1A, ŽÁK1D, ŽÁK1E, ŽÁK2B, ŽÁK2D, ŽÁK2E) se ve svém volném čase věnuje různým typům sportu. Tři z deseti žáků (ŽÁK1B, ŽÁK2A, ŽÁK2C) se ve svém volném čase věnují výtvarné činnosti. Pouze jedna respondentka (ŽÁK2B) neuvádla, že mezi její volnočasové aktivity patří také čas strávený na počítači či internetu.

Šest z deseti respondentů (ŽÁK1A, ŽÁK1B, ŽÁK2A, ŽÁK2B, ŽÁK2C, ŽÁK2E) by chtělo propojit své zájmy nebo volnočasové aktivity s budoucí profesí. Zbývající čtyři respondenti uvedli, že buď nikdy nad propojením zájmů a profese nepřemýšleli nebo si nepřijdou v žádné oblasti natolik talentovaní, aby se mohlo jednat o jejich budoucí profesí.

V oblasti volného času žáků se ukázalo, že více než polovina žáků se ve svém volném čase věnuje sportu. Stejně množství žáků by pak rádo propojilo své zájmy s budoucí profesí.

Co se týká cíle, který je spojen s výsledky zjištěnými v této kategorii bylo odhaleno, že všech osm respondentek se shodlo na převažujícím vlivu rodiny na profesní orientaci žáka. Tři z těchto respondentek navíc uvedly, že převažující vliv je pouze v případě, kdy je rodina funkční, jinak nahrazují tento vliv kariérní poradci. Polovina respondentek pak uvedla, že pozorují nižší motivaci k profesnímu životu u žáků, jejichž rodiče nejsou pracující. Více než polovina žáků uvedla, že otázky týkající se budoucího povolání nebo výběru střední školy diskutují intenzivně doma s rodiči. Šest z deseti žáků v průběhu rozhovoru uvedlo, že oblast výběru střední školy řeší hlavně s matkou. Tři z deseti respondentů uvedli, že by kromě názoru rodičů potřebují také názor kariérního poradce. Pouze jeden žák uvedl, že výběr budoucího povolání řeší sám.

Z hlediska korespondence zájmů žáka s jeho budoucí profesí bylo zjištěno, že polovina z dotazovaných kariérních poradců klade velký důraz na zájmy žáka při výběru budoucího povolání. Dále bylo zjištěno, že více než polovina žáků se ve svém volném čase věnuje aktivně sportu a téměř všichni respondenti uvedli, že část jejich volnočasových aktivit tvoří čas strávený na počítači. Více než polovina respondentů by si přála propojit své zájmy s budoucí profesí.

9 Rizika výzkumu

V rámci tohoto výzkumu byly také shledána a popsána některá rizika, která by mohla určitým způsobem ovlivnit výsledky tohoto výzkumného šetření.

Co se týče oblasti, která byla věnována rozhovorům s kariérními poradci můžeme hovořit o jakési idealizaci nebo úpravě výpovědí tak, aby byly v souladu s aktuálním trendem poskytování kariérního poradenství nebo aktuální literaturou, která se tímto tématem zabývá. Co se týče části věnované žákům se sluchovým postižením, mohlo v některých částech například dojít k nepochopení otázek, a to v souvislosti s některými důsledky tohoto postižení. Dále se také mohlo stát, že někteří z žáků například opomněli některé aktivity, které s nimi kariérní poradce vedl.

10 Diskuse

Jedním z důležitých témat, kterým se budeme v rámci diskuse výsledků věnovat je zjištění nízké rozmanitosti metod a technik, skrze které je hlavně na školách prováděna diagnostika profesní orientace. V rámci teoretické části práce se odkazujeme na nespočet možností, které uvádí například Vosmik (2018) jako jsou různé přednášky, besedy skupinové práce i projektové vyučování. Také zde byly uvedeny rozšiřující odkazy z publikace Jany Barvíkové (2022) na konkrétní aktivity, které lze s žáky základní školy uskutečnit. Nicméně tento výzkum odhalil, že v rámci škol je převážně využíván rozhovor, popřípadě pozorování žáka. Z hlediska skupinové formy práce vypověděli hlavně žáci, že tato forma má podobu hromadného rozhovoru, nejčastěji dokonce třídního učitele s žáky. O jakési strukturované skupinové práci nehovořil žádný respondent. Jednu z možných odpovědí by pravděpodobně bylo možno nalézt v teoretické části této práce, a to v odkazu na nízkou hodinovou dotaci kariérního poradenství, které provádí nejčastěji výchovný poradce jakožto součást dalších činností, které je na škole nutno vykonávat. Tuto informaci přináší Tvarogová, Barvíková a Doležalová (2022). Velmi podobně se také vyjádřily některé respondentky. Otázkou k velké diskusi pak tedy je, zda by bylo možným řešením například vytvořit pozici kariérního poradce, jehož hlavní náplní práce by bylo pouze kariérní poradenství jako ucelený strukturovaný systém, který by mohl fungovat ideálně již od prvního stupně základní školy (tak jak uvádí Barvíková, 2022a). Kromě rozmanitosti užitých metod a časové vytíženosti kariérních poradců bylo totiž také zjištěno, že diagnostika kariérního poradenství probíhá až na druhém stupni základní školy. Je ale momentálně tato myšlenka proveditelná? Domníváme se, že vedení škol by na vytvoření nové nepedagogické pracovní pozice nemohla přistoupit. Odkazujeme se na aktuální informace, které byly zveřejněny 23.2.2024 na webu MŠMT, které hovoří o snížení finančních prostředků na zajištění nedepagogické práce (Limity v počtu zaměstnanců v regionálním školství, 2024).

S kvalitním kariérním poradenstvím souvisí také odborná připravenost kariérních poradců. V rámci teoretické části uvádíme požadavky na vzdělání, které jsou kladeny na poradenské pracovníky vykonávající na školách kariérní poradenství. Nicméně výzkumné šetření odhalilo, že až šest z osmi respondentek se shodlo na tom, že adekvátní vzdělání kariérního poradce není v současnosti vůbec běžné a většina z nich také uvedla, že převážně se zde pracuje se zkušenostmi. Velmi podobné výsledky přinesl výzkum Barvíkové (2022b), která mimo jiné zjišťovala

kompetence kariérních poradců při práci s žáky se sluchovým postižením. Bylo zjištěno, že téměř 63 % respondentů se necítí být dostatečně erudovaná. Otázkou pak je, jakým způsobem by se tato skutečnost dala změnit. Jedna z respondentek v rámci výzkumu k této práci uvedla, že nabídek k dalšímu vzdělávání je mnoho, nicméně záleží na času, který může kariérní poradce tomuto vzdělávání věnovat. Opět jsme se tedy dostali k předešlému tématu nedostatečné časové dotace pro kariérní poradenství.

Téměř všechny respondentky se shodly, že zatím nenarazily na program kariérního poradenství, který by byl vhodný pro žáky se sluchovým postižením. Nicméně jedna z nich uvedla program konkrétního kraje, spadající pod Rukověť kariérového poradce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Maštaliř, 2022). Po bližší analýze byl nalezen odkaz na webový portál projektu „*Systémová podpora kariérového poradenství žáků se SVP v ČR*“ který by mohl být odpovědí na spoustu otázek týkajících se kariérového poradenství. Nicméně je důležité zmínit, že i přes zapojení jedné ze škol do tohoto projektu nelze zcela jistě nalézt výrazné odlišnosti v jejich poradenském procesu kariérního poradenství. Je velmi pravděpodobné, že problém nebude pouze v nedostatku informací, ale dost možná se opět vrátíme k původně zmíněnému problému časové dotace.

Z hlediska faktorů, které se podílí na výběru dané profese či vzdělávacího oboru žákem se dle výsledků jeví jako převažující vliv rodiny a dále zájmy žáka. Pokud tato data srovnáme s výsledky některých výzkumných šetření (nicméně aplikovaných na intaktní společnosti!) dozvíme se, že převažující vliv na výběr profese mají většinou zájmy a ihned za nimi se nachází rodina. Tyto výsledky přináší například výzkum z roku 2022 vedený v rámci projektu *Implementace Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání pro území Zlínského kraje II*. Pokud se blíže zaměříme na výsledky tohoto výzkumu, dozvíme se, že až 74 % žáků označilo na prvním místě matku, jakožto osobu, která jim radí s výběrem školy (Krausová, 2024). V rámci našeho výzkumu jsme došli k velmi podobným výsledkům. Až šest z deseti žáků se při rozhovorech zmínilo právě o matce jako hlavní osobě, se kterou situaci ohledně výběru povolání doma řeší. U vlivu rodiny ještě chvíli zůstaneme, jak bylo na základě tohoto výzkumu zjištěno, rodina má skutečně převažující vliv na výběr profese žáka, nicméně tři respondentky se shodly, že pouze v případech, kdy je rodina funkční a podporující. Polovina se taktéž shodla, že ve chvíli, kdy rodiče nevedou aktivní pracovní život, bývá často narušena i žákova motivace k práci. Na tuto skutečnost jsme se již v rámci teoretické části odkazovali při zmínění výzkumu Oprchalové (2022), kde bylo

odhaleno, že v případech nepodporující či jiným způsobem nefunkční rodiny bývá často zasaženo vzdělávání i dosažené vzdělání osoby se sluchovým postižením, což má významný vliv na budoucí profesi. Pokud se také podíváme na některé zahraniční studie, bylo například při výzkumu v Turecku z roku 2021 potvrzeno, že rodina má skutečně velmi důležitý vliv na výběr budoucí profese jedince. Koçak a kol. pracovali hlavně s Bronfenbrennerovým modelem vlivu okolního prostředí na výběr budoucí profese (Koçak, 2021). Otázkou pak je, zda je v silách školy ovlivnit žákovu motivaci k aktivnímu profesnímu životu, když například rodina neplní veškeré funkce tak, jak by měla. Nespočet autorů uvádí nutnost úzké spolupráce mezi rodinou a školou (poradenským zařízením) co ale dělat v případě, kdy rodina žáka nemá zájem spolupracovat? Naše myšlenka míří k otevření dalšího možného pole bádání v oblasti efektivního, pozitivního a úzkého navázání vztahu mezi rodinou a školou či školským poradenským zařízením.

Na základě výsledků tohoto výzkumného šetření bylo zjištěno, že pouze dva z deseti žáků přemýšlejí nad vzděláváním v rámci běžné střední školy. Polovina žáků vyjádřila zájem o další vzdělávání na středních školách pro žáky se sluchovým postižením. Velmi často se žáci svěřovali, že by na běžné škole měli obavy z přístupu pedagogů, třídního kolektivu nebo obecně z komunikace a navazování nových vztahů. Co se týče výsledků z analýzy rozhovorů s kariérními poradkyněmi, uvedly tři z osmi dotazovaných, že při integraci žáka na běžnou školu, se mohou a občas také vyskytují obtíže s ochotou škol přizpůsobit se osobě se sluchovým postižením. Naproti tomu výzkum, který provedla Sůsová (2020) přinesl informace o naopak velmi kladném přístupu pedagogů běžných škol při integraci žáka se sluchovým postižením. Nicméně si většina dotazovaných respondentů-pedagogů připadala ze začátku nedostatečně připravená na vzdělávání žáka se sluchovým postižením, a také zde hovořili o informačním deficitu. Dle našeho názoru (i dle některých informací získaných během rozhovorů s respondenty výzkumu této práce) je řešením této situace intenzivní spolupráce mezi pedagogy a školním poradenským pracovištěm dané školy, dále spolupráce mezi školou a školským poradenským zařízením při zajištění „hladkého“ přesunu žáka ze základní školy pro sluchově postižené na střední školu hlavního vzdělávacího proudu. Dále je vhodná alespoň jednorázová spolupráce mezi výchovnými poradci/kariérními poradci daných škol.

Závěr

Tato práce se zabývá oblastí profesní orientace a podob kariérního poradenství u žáků se sluchovým postižením. Cíle této práce jsou zaměřeny na zjištění průběhu diagnostiky profesní orientace u žáků se sluchovým postižením, dále zjištění, na jaké úrovni probíhá kariérní poradenství pro tyto žáky a jaká je informovanost těchto žáků. Také v jaké míře korespondují zájmy žáků s jejich profesní orientací a v neposlední řadě zjištění míru vlivu rodiny na profesní orientaci žáka.

V rámci kapitol teoretické části této práce je blíže představena charakteristika osob se sluchovým postižením, vymezení a přiblížení problematiky profesní orientace, také je zde popsána síť kariérního poradenství či nabídky a možnosti sekundárního a terciárního vzdělávání osob se sluchovým postižením. Poslední kapitola teorie je věnována situaci v oblasti kariérního poradenství v rámci různých zemí a došlo také k vytvoření přehledu, který tyto skutečnosti pomohl názorně srovnat se situací v České republice.

V praktické části se práce věnuje aplikaci teoretických poznatků a stanovených cílů práce, které pak vedly k sestavení série otázek, kterými byly zjišťovány podrobnosti o situaci kariérního poradenství na školách pro žáky se sluchovým postižením. Jako metodu sběru dat jsem si zvolila strukturovaný rozhovor, který mi dovolil navázat s žáky i kariérními poradci bližší vztah a také pomohl k získání potřebných dat, která odrážela stanovené cíle práce.

Výsledky, které přineslo výzkumné šetření odhalují například problémy týkající se nízké rozmanitosti metod a technik, kterými je zjišťována profesní orientace žák. Pokud však nahlédneme zpět do teoretické části, existuje poměrně dost „praktických návodů“, které může kariérní poradce využít. Dle slov většiny respondentů na rozmanité metody bohužel ve školní praxi nezbyvá čas. Končíme pak většinou u jednorázových hromadných či individuálních aktivit, které jsou navíc aplikovány až na druhém stupni (jak uvedly všechny respondentky!). Další informace, která by neměla zůstat opomenutá je, že až větší polovina žáků by si přála propojit své zájmy s budoucí profesí, přičemž polovina poradců klade na zájmy žáka při výběru profese důraz.

Pokud se tedy ohlédneme za Tabulkou č.2 (s.36), která nám vizualizuje přístupy v zahraničí, vyhovoval by nám pravděpodobně nejvíce model **Finska**, který zdůrazňuje nutnost započít s kariérním poradenstvím již na prvním stupni a na druhém stupni se dostáváme na časovou

dotaci až 76 h. Dále se dle mého názoru jedná o vyhovující model z důvodu požadavku zapojení rodiny. Všechny respondentky se shodly na velmi výrazném vlivu rodiny na výběr profese žáka, tudíž bychom se měli ubírat směrem, který hledá možnosti, jak efektivně navázat vztah s rodinou žáka.

Co se týká vyjádření větší poloviny respondentů o tristním stavu osvěty v oblasti kariérního poradenství (hlavně tedy pro žáky se sluchovým postižením, ale také pro žáky s jakýmkoli typem postižení) nabízí se pak hledání inspirace u **Velké Británie**, jejíž model kariérního poradenství disponuje speciálním softwarem, který umožňuje efektivní vyhledávání bez zbytečných zahlcujících informací, se kterými se můžeme setkávat na internetu. S modelem VB souvisí také požadavek žáků na setkávání se s osobami z praxe, což je jeden z pilířů modelu dle Holmana.

Až polovina studentů se vyjádřila, že jejich jasnou volbou je střední škola pro sluchově postižené. Jako důvod byl uveden nejčastěji strach z vyučujících, požadavků a navazování nových kontaktů v rámci škol hlavního vzdělávacího proudu. Některé z poradkyň se také svěřily s občasnými problémy, které se týkají hlavně vyhovění požadavkům, které žák v důsledku svého postižení vyžaduje (úprava prostředí, přístupy, komunikace...) zde by bylo možné se inspirovat modelem kariérního poradenství ve **Spojených státech**, kde mají nastaveny tzv. „Přechodové služby“ sloužící hlavně žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Mým konečným stanoviskem a doporučením pro praxi je tedy hledání příkladů dobré praxe v rámci různých modelů různých zemí, které přesně pokrývají nebo mohou vyřešit naše hlavní problémy, se kterými se potýkáme.

Následně si odpovíme na základní otázky kladené na začátku práce:

- Z hlediska cíle týkajícího se diagnostiky profesní orientace u žáků se sluchovým postižením bylo zjištěno, že jsou převážně využívány metody hromadného rozhovoru s celými školními kolektivy a pozorování žáků. V rámci SPC jsou nejčastěji užívány individuální formy práce s žáky. Více než polovina respondentů pak hovoří o zapojení celého ŠPP a spolupráce s SPC při procesu kariérního poradenství. Z výzkumného šetření vyplynulo, že je pouze jedna respondentka zapojena pro program KP.

- Cíl, který byl zaměřen na zjišťování úrovně a informovanosti žáků v oblasti KP odhalil, že respondentky shledávají značné mezery v oblasti osvěty. Hlavně tedy v omezené míře informací, které se k žákůmoheldně dostávají mimo školní prostředí. Dále bylo zjištěno, že respondentky neshledávají adekvátní odbornou připravenost kariérních poradců jako běžnou ve školní praxi a převážně se zde pracuje se zkušenostmi poradce. Všechny respondentky se s jistotou vyjádřily k dostatečné úrovni informovanosti žáků o službách kariérního poradenství. Polovina žáků uvedla, že by při zájmu vyhledala služby výchovného poradce-kariérního poradce. Druhá polovina by po delším zamyšlení vyhledala třídního učitele. Respondentky se shodly, že proces kariérního poradenství se z časového hlediska a četnosti nedá označit jako pravidelný.
- V rámci korespondence zájmů a profesní orientací žáků bylo odhaleno, že až větší polovina žáků by se ráda věnovala svým zájmům i profesionálně. Polovina kariérních poradců uvedla, že klade velký důraz na zájmy žáka při zjišťování profesní orientace.
- V oblasti zaměřující se na vliv rodiny na profesní orientaci žáka se ukázalo, že všechny kariérové poradkyně vnímají vliv rodiny na profesní orientaci žáka jako velmi výrazný. Uvádí však, že je to tak pouze v případě, kdy je rodina funkční. Více než polovina žáků taktéž uvedla, že otázky týkající se budoucího povolání řeší převážně doma s rodiči.

Při vyhodnocování a formulování závěrů z tohoto výzkumu hodnotím naplnění stanovených cílů jako úspěšné. Pevně věřím, že tyto výsledky pomohou k otevření další diskuse na téma kariérního poradenství pro žáky se sluchovým postižením.

Seznam literatury

Literární zdroje:

Barvíková, J. (2022a). Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením.

Barvíková, J. (2023). Katalog podpůrných opatření: dílčí část: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení a oslabení sluchového vnímání. Wolters Kluwer.

Burton, Deasy, Koury, & Zaccagnini (2019). Working with children who have exceptionalities in Career Development Across the Lifespan: Counseling for Community, Schools, Higher Education, and Beyond (2. vydání). Grafton T. Eliason.

Doležalová, P. (2023). Dopady znevýhodnění na vzdělání. In Barvíková, J., Katalog podpůrných opatření: dílčí část: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení a oslabení sluchového vnímání (3. vydání). Wolters Kluwer.

Drahoňovská, P. (2020). Komu, Čemu? In Pýchová, S., Košťálová, H., Drahoňovská, P., & Madziová, D., Kariérové poradenství na každý pád (Řízení školy). Wolters Kluwer.

Grafton T. Eliason. (2019). Career Development Across the Lifespan: Counseling for Community, Schools, Higher Education, and Beyond (2nd Edition).

Groma. (2010). Kariérové poradenstvo, jeho význam a možnosti uplatnění v podmínkách nepočujících. In Potměšil, M., Psychosociální aspekty sluchového postižení: Miloň Potměšil a kolektiv.

Heward, W. (2013). *Exceptional Children: An Introduction to Special Education* (10th ed.). Pearson.

Hill, L. (2006). *Career Counselling*.

Honová, A., Horáková, J., Barvíková, J., Tvarogová, I., Piňosová, V. (2022) In Barvíková, Jana. *Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením*.

Horáková, R. (2012). *Sluchové postižení*. Portál.

Hradilová, T. Chudožilov Bendová, M., Komorná M., Kotvová, M. (2023). *Surdopedie a dospělý věk*. Grada.

Hutchison, Niles, Trusty. (2019). *Career development in schools* In Grafton T. Eliason. *Career Development Across the Lifespan: Counseling for Community, Schools, Higher Education, and Beyond* (2nd Edition).

Kisvetrová, H. (2014). *Osoby se zdravotním postižením*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Košťálová, H. (2020). *Koho, čeho?* In Pýchová, S., Košťálová, H., Drahoňovská, P.,

Madziová, D. *Kariérové poradenství na každý pád. Řízení školy*. Wolters Kluwer.

Krahulcová, B. (2014). *Komunikační systémy sluchově postižených*. Beakra.

Kurková, P. (2008). *Nevidíme, neslyšíme, nechodíme, přesto si však rozumíme*. Sborníky. Univerzita Palackého v Olomouci.

Kutilová, L. (2015). Volnočasové a zájmové aktivity žáků škol pro sluchově postižené. (Bakalářská práce). Univerzita Karlova.

Langer, J. (2014). Student se sluchovým postižením na vysoké škole. Ostatní odborné publikace. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Langer, J., Kučera, P. (2012). Komunikace s osobami se sluchovým postižením In Ludíková, L., Kozáková, Z. Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami. Univerzita Palackého v Olomouci.

Lechta, V. (2011). Symptomatické poruchy řeči u dětí. Vyd. 3. Portál.

Maštalíř, J., Maštalířová, D., Škopová, V., Baslerová, P. (2022). Rukověť kariérového poradce žáků se SVP – individuální plánování a tranzitní program. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Navarová, S., Lancová, M. (2019). Diagnostika v kariérovém poradenství. Dobrá škola. Výchovné a kariérové poradenství, 2. vydání. Raabe.

Oprchalová, Ž. (2022). Specifika komunikace osob se sluchovým postižením a jejich možnosti na trhu práce v roce 2020 v České republice. (Diplomová práce). Vysoká škola ekonomická v Praze.

Potměšil, M. (1999). Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených. Fortuna.

Potměšil, M. (2010). Psychosociální aspekty sluchového postižení, Masarykova univerzita Brno.

Procházková, L. (2009). Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce. Brno: MSD.

Pulda, M., & Lejska, M. (1996). Jak žít se sluchovou vadou. Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví.

Pýchová, S., Košťálová, H., Drahoňovská, P., & Madziová, D. (2020). Kariérové poradenství na každý pád. Wolters Kluwer.

Skákalová, T. (2016). Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku. Gaudeamus.

Souralová, E. (2007). Manuál základních postupů jednání při kontaktu s osobami se sluchovým postižením. Univerzita Palackého v Olomouci.

Sůsová, K. (2020). Inkluzivní vzdělávání žáků se sluchovým postižením z pohledu rodičů. (Diplomová práce). Univerzita Karlova.

Šamánková, M., Lebedová, Z., Víchová, J., Koláčná, T., & Jirků, H. (2011). Lidské potřeby ve zdraví a nemoci: aplikované v ošetrovatelském procesu. Grada Publishing.

Šedivá, Z. (1997). Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených. [Díl] 1, Zvládání důležitých životních situací. Septima.

Švaříček, R., & Šed'ová, K. (2014). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (Vydání druhé). Portál.

Tvarogová, I. (2022). Aktivity při kariérovém poradenství vhodné pro žáky se sluchovým postižením In Barvíková, J. Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením. Univerzita Palackého v Olomouci.

Tvarogová, I., Barvíková, J., Doležalová, I. (2022). Diagnostika a diagnostické nástroje v kariérovém poradenství In Barvíková, J. Metodika kariérového poradenství pro žáky se sluchovým postižením. Univerzita Palackého v Olomouci.

Valenta, M. (2015). Slovník speciální pedagogiky. Portál.

Vosmik, M. (2018). Inkluze a kariérové poradenství. Raabe.

E-zdroje:

Ardeltová, R. (2022, 7. ledna). Studium bez bariér: Co nabízejí poradenská centra vysokých škol studentům se specifickými potřebami? IDětský Sluch.

<https://www.idetskysluch.cz/integrace/vzdelavani/studium-bez-barier/>

Barvíková, J. (2022b). Analýza podmínek a předpokladů úspěšného pracovního uplatnění žáka se sluchovým postižením. Univerzita Palackého v Olomouci.

https://spolecnevzdelavani.upol.cz/pdf-portal-vzdelavani/wp-content/uploads/2023/04/Analyza-prac-uplatneni_SP.pdf

Desatero komunikace s neslyšícím. (2014). Tichý Svět. <https://www.tichysvet.cz/jak-komunikovat-s-neslysicimi>

Felgerová, J. (2022). Hlavní zásady pro komunikaci se sluchově postiženými: Jak můžeme komunikovat s lidmi, kteří špatně slyší? Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR. <https://www.snnr.cz/Hlavni-zasady-pro-komunikaci-se-sluchove-postizenymi>

Gallaudet University. (2024). <https://gallaudet.edu/>

Good career guidance, (2024). Holman, J. Gatsby.

<https://www.gatsby.org.uk/uploads/education/reports/pdf/gatsby-sir-john-holman-good-career-guidance-2014.pdf>

Hampton, N. Z., LI, Q., Denninger, Y. Z. (2015). The Influence of Family of Origin on the Career Development of Outstanding Women with Disabilities in China. *Journal of Rehabilitation*. 81(4). <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Influence-of-Family-of-Origin-on-the-Career-of-Hampton-Li/a84930747a918f84d1d6651cbbf7e1087c772d89>

Jahnukainen, M. (2000). Two Models for Preventing Students with Special Needs from Dropping Out of Education in Finland.

https://www.researchgate.net/publication/249006940_Two_models_for_preventing_students_with_special_needs_from_dropping_out_of_education_in_Finland

Jantová, A., & Janto, P. (2023). Volný čas dětí se sluchovým postižením. Šance dětem.

<https://sancedetem.cz/volny-cas-deti-se-sluhovym-postizenim>

Kariérové poradenství. (2013). MŠMT. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/karierove-poradenstvi>

Kariérový poradce/Kariérová poradkyně. (2024). Akademie řemesel Praha.

<https://www.zelenypruh.cz/studijni-obory/rekvalifikacni-kurz-karierovy-poradce-pro-vzdelavaci-a-profesni-drahu-profesni-kvalifikace-75-004-r>

Keha centre, ministry of economic affairs and employment, (2024). Job Market Finland.

<https://tyomarkkinatori.fi/en>

Koçak, O., N. Ak, S. S. Erdem, M. Sinan, M. Z. Younis a A. Erdoğan, (2021). The Role of Family Influence and Academic Satisfaction on Career Decision-Making Self-Efficacy

and Happiness. International journal of environmental research and public health. 18(11).
doi:10.3390/ijerph18115919

Krausová, J. (2024). Vliv rodiny na volbu školy nebo oboru: kariérní poradci. Průvodce kariérou. <https://pruvodcekarierou.zkola.cz/vliv-rodiny-na-volbu-skoly-nebo-oboru/>

Limity počtu zaměstnanců v regionálním školství. (2024). Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/limity-poctu-zamestnancu-v-regionalnim-skolstvi-letos>

National Career Development Association. (2004). National career development guidelines framework.

https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/3384?ver=7802067

Podoby kariérového poradenství (2013). MŠMT. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/podoby-karieroveho-poradenstvi-1>

Poradenství a IPS: Úřad práce České republiky (2024). Úřad práce ČR. <https://www.uradprace.cz/poradenstvi-a-ips>

Pospíšilová, I. (2024). Vzdělávání dětí se sluchovým postižením. Šance dětem. <https://sancedetem.cz/vzdelavani-deti-se-sluchovym-postizenim>

Průzkum přístupnosti studia pro osoby se zdravotním postižením na vysokých školách (2021). Úřad vlády ČR. Vláda ČR.

<https://vlada.gov.cz/assets/ppov/vvozp/aktuality/Pruzkum-pristupnosti-studia-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-vysokych-skolach.pdf>

Pýchová, S. (2018. 6. března). Finové mají 50 let zkušeností s kariérovým poradenstvím. Řízení školy. <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/finove-maji-50-let-zkusenosti-s-karierovym-poradenstvim-otevreny-clanek.a-3828.html>

Quirke, M., MC Guckin, C. (2024). The sound of silence: Deconstructing notions of inclusion in career guidance on exploring the experience of deaf people. *British Journal of Guidance*.
https://www.researchgate.net/publication/377784574_The_sound_of_silence_deconstructing_notions_of_inclusion_in_career_guidance_on_exploring_the_experience_of_deaf_people

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2005). MŠMT. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Squires, B. (2023). Breaking Down Communication Breakdowns in Children who are Deaf or Hard of Hearing. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. roč. 28, č. 4, s. 426–427. <https://doi.org/10.1093/deafed/enad013>.

Vzdělávací systém České republiky: Stupně vzdělávacího systému. (2024). European Commission. Eurydice. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czechia/ceska-republika>

World report on hearing. (2021). World Health Organization.
<https://www.who.int/publications/i/item/9789240020481>

Yuen, M., Yau, F., Tsui, J. Y. C., Shao, S. Y., Tsang, J. C. T., Lee, B. S. F. (2019). Career Education and Vocational Training in Hong Kong: Implications for School-Based Career Counselling. *International Journal for the Advancement of Counselling*. 41(3). https://www.researchgate.net/publication/327267257_Career_Education_and_Vocational_Training_in_Hong_Kong_Implications_for_School-Based_Career_Counselling

Legislativní dokumenty:

Zákon č. 72/2005 Sb., Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (2018). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72/zneni-20210101>

Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti (2024). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#cast3>

Zákon č. 111/1998 Sb., Zákon o vysokých školách (2024). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111#cast2>

Seznam tabulek

Tabulka 1 klasifikace sluchového postižení dle WHO (WHO, 2021, s. 38, překlad autora) (s. 3)

Tabulka 2 Přehled charakteristiky procesu kariérního poradenství ve vybraných zemích (s. 36)

Seznam příloh

- Příloha 1 Informovaný souhlas
- Příloha 2 Rozhovor s ŽÁK1A
- Příloha 3 Rozhovor s ŽÁK1B
- Příloha 4 Rozhovor s ŽÁK1C
- Příloha 5 Rozhovor s ŽÁK1D
- Příloha 6 Rozhovor s ŽÁK1E
- Příloha 7 Rozhovor s ŽÁK2A
- Příloha 8 Rozhovor s ŽÁK2B
- Příloha 9 Rozhovor s ŽÁK2C
- Příloha 10 Rozhovor s ŽÁK2D
- Příloha 11 Rozhovor s ŽÁK2E
- Příloha 12 Rozhovor s ŠPP1A, ŠPP1B
- Příloha 13 Rozhovor s SPC1A, SPC1B, SPC1C
- Příloha 14 Rozhovor s ŠPP2A, ŠPP2B
- Příloha 15 Rozhovor s SPC2A

Příloha 1 Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

pro výzkumný projekt: Profesionální orientace a zájmy žáků se sluchovým postižením

období realizace: 24.11-10.12.2023

hlavní řešitel projektu: prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D., Ph.D.

Vážená paní, vážený pane, po projednání s řediteli vybraných škol, se na Vás obracíme s žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jehož cílem je studie zaměřená na oblast profesionální orientace žáků a kariérového poradenství na školách. Jako cílová skupina byli vybráni žáci základních škol pro žáky se sluchovým postižením. Výzkum bude v praxi na školách realizován formou rozhovoru. Z rozhovoru bude pořízen zvukový záznam, který bude sloužit výhradně k následnému přepisu a nebude v rámci výzkumu využit jinak. Zajištění pozitivní kariérové orientace u těchto žáků je zásadní pro jejich kariérový růst. Také k tomuto cíli tento výzkum směřuje. Z účasti na projektu pro Vás vyplývají tyto výhody či rizika: Výsledky by měly přispět nejen k rozšíření poznání této specifické oblasti, ale také při odborné přípravě budoucích speciálních pedagogů. Výzkum je anonymní, a to jak vůči jednotlivým respondentům, tak vůči škole.

Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném projektu. Řešitel/ka projektu mne informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, podobně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na projektu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu a že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitele/ky zeptat na vše, co jsem považoval/a za pro mne podstatné a potřebné vědět. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu:
V Olomouci dne 24.11. 2023

Miloň Potměšil

Jméno, příjmení a podpis účastníka v projektu (zákonného zástupce):

V..... dne: _____

Příloha 2 Rozhovor s ŽÁK1A

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK1A, chlapec 9.třída, kostní sluchadlo

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Já třeba strašně rád lyžuji a jezdím na kole, no a potom mám i jiné koníčky, třeba pájení, lítání s dronem taky i hraní her na počítači a maličko i programování.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

No programování ani ne, spíš bych chtěl dělat něco s elektronikou do budoucna.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

To úplně nevím, ale chtěl bych něco s elektronikou v medicíně prostě, chtěl bych jít ve stopách mojí rodiny, protože otec, prarodiče, bratranec skoro všichni pracují prostě v obor medicíny

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Na střední školu to ještě úplně přesně nevím, ale asi to bude nějaké gymnázium pro slyšící v Praze. *(nevadilo by ti, že bys byl daleko od domova?)* Ne, vůbec nevadilo, bratr studuje Karlovu univerzitu a má tam byt, tak bych asi bydlel s ním.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Ani ne... asi to přijde příští rok.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

No to by mi asi nepomohlo... *(protože už máš vybráno kam?)* Ne rodiče o tom rozhodnou.

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Nepovídal, ani nás to nezajímá. Prostě skončíme školu, každý půjdeme vlastní cestou. Konec

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Nepamatuju si.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

No my jsme se školou myslím před Vánocema navštívili střední školu, kde se hlavně pracuje rukama..prostě nástrojářství..se mi to moc nelíbilo.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Ani mi to nepomohlo.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Nevím, asi za třídní? Ta by mě asi za někým poslala. Mně je to docela jedno, nechám to osudu nebo náhodě.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Trochu, ale už si nevzpomínám kdy.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

To jo, teda spíš oni to řeší. Prostě to nechám plynout dokud mě něco nezaujme.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Ne, vůbec.

Příloha 3 Rozhovor s ŽÁK1B

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK1B, 10.třída sluchadla

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Tak ráda vytvářím, kreslím, háčkuju pak když třeba přijdu ze školy a nemám úplně náladu, tak na počítači koukám na videa.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

Tak jako když jsem byla menší tak jo, ale teď, já se totiž bojím budoucnosti...já vůbec nevím co třeba čekat a nevím ani jakou práci třeba přesně pracovat.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Střední vím, půjdu na grafickou.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Tak střední školu už mám vybranou, ale občas se ptají, jaké povolání chci dělat a tak různě.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Jo, ale to se řešila právě ta střední, jestli můžu maturitu nebo ne.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

Někdy na podzim to bylo.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Jojo, vyšlo mi, že bych se hodila spíše na umělecký směr.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

No, minulý rok jsme navštívili, jsme byli na úřad práce.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Jako jo, ale tam bylo všechno s maturitou. Jako já bych maturitu zvládla asi, ale ani já ani rodiče bych nechtěla trápit s takovým učením. Nebo bych nevěděla, jestli to zvládnou.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Asi nevím. Jenom tak s rodičema

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Jojo, bavili jsme se tam i s rodičema, kam na střední školu nebo tak. Jako i mi to pomohlo.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jojo s našima to doma řešíme, teď v pátek jsme byli na dni otevřených dveří. A pak už pomalu budeme řešit, jakou školu na prvním místě a tak.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy? Den otevřených dveří

Já nevím, já vím že je to velká změna, to já s tím počítám, ale stejně jsem vždycky měla divný pocit, když jsem byla v každé škole... Ale pak v průběhu jsem nad tím vždycky přemýšlela a pak mi to pomohlo si zkusit vybrat. Jako já tu nebydlím, každý den dojíždím a vybírám si mezi školou, která je blíž, že bych nemusel atak daleko dojíždět anebo Hradec králové, tam je taky škola pro sluchově postižené ale tam bych musela být na internátu... a já bych chtěla být prostě v bezpečí doma... Jako já chápu že si musím zvyknout, ale radši bych někde blízko kde bydlím.

Příloha 4 Rozhovor s ŽÁK1C

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK1C, děvče 9.třída, KI

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Ve volném čase jsme většinou doma, a koukám na filmy a seriály, ráda chodím do přírody, mám moc ráda procházky. Někdy za čas něco i přečtu, nějakou knížku. Ve škole dělám i sport, dříve jsme kreslila a časem jsem přestala.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

To asi ne.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

Jakože chtěla bych něco v oblasti podnikání anebo být učitelka.

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Ano do Hradce na školu pro neslyšící, buď právě to podnikání anebo pedagog. Ale něco jiného asi nevím... chtěla bych třeba učit v mateřské škole, nebo jsem si říkala, že bych mohla být psycholožka pro neslyšící... ráda lidem naslouchám

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Jo, učitelé se nás často ptají.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Nene, ale to bude asi příští rok.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník...)

Vykládali si s náma už loni i hodně letos.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Tyjo teď asi úplně nevím, ale asi jo.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Ještě ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

No se školou jsme byli na úřadě práce.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

No, na úřadě práce trošku jo, ale já jsem už předtím věděla, že asi ten Hradec.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

No jako jo, anebo za psychologkou bych šla.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Ne ještě ne, teď jsem tam ale dlouho nebyla.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

S mamkou jo, hodně diskutujeme. Řešily jsme o tom Hradci, mamka jako měla obavy, že jako je to daleko, že ne. Že zkusíme tady na normální školu, ale já mám strach, že by to pro mě bylo těžké, víš jak, učitelé... pro mě jako bude lepší jít na školu pro neslyšící...

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jojo, spíše to radši řeším s mamkou...

Příloha 5 Rozhovor s ŽÁK1D

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK1D, Chlapec 9.třída, sluchadlo

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Rád lyžuju, rád hraju deskové hry, rád hraju počítač.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

Když jsem byl malý, tak jsem si myslel, že moje budoucnost bude lyžování, ale nakonec ne. Dávno jsem chtěl být instruktor.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

Pedagog bych chtěl být. Na základní škole zeměpis možná matematika a možná i tělocvik.

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Na střední školu do Hradce Králové bych chtěl jít a vysokou školu asi Olomouc.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Jo. Paní učitelka třídní a můj spolužák. Hodně mi to pomohlo.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Ne.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Povídali jsme si o střední škole, kam by kdo chtěl, kde jaká škola je. S paní třídní učitelkou.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

V SPC jsem dělal nějaký test, ale nevím, kdy to bylo.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Ne.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Nevím.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Jo. Asi za třídní.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Jo, ale nevzpomínám si, kdy to bylo.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jo, určitě. Řekl jsem mámě, co bych chtěl jednou dělat, že chci jít do Hradce Králové a máma souhlasila.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Příloha 6 Rozhovor s ŽÁK1E

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK1E, děvče 9.třída, sluchadla

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Ve volném čase ráda cvičím, ve škole hraju basketbal a doma cvičím podle Youtube videí, čtu si knížky, dívám se na seriály, ráda jdu ven na procházku.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

No, jako basketbalistka bych asi být nechtěla... asi spíše ne.

3. Kde bys chtěla jednou pracovat?

No možná buď pedagog, pro mateřské školy to by mě moc bavilo... anebo bych mohla být kadeřnice.

4. Kam bys chtěla jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Do Hradce Králové chci jít, tam je pro neslyšící škola a tam bych šla buď na obor ta pedagogika, nebo kadeřnice nebo ještě cukrářka. Ale jako nejvíce bych chtěla asi na pedagožku a pak na kadeřnictví.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěla jít na SŠ?

O tom se moc nepovídá ještě... pomalu si o tom začínáme povídat

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

8. Pokud ne, byl bys ráda, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

Asi jo, ale já se musím sama rozhodnout.

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Jojo, paní učitelka třídní.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

Asi možná jo.

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Byla jsem jenom na úradě práce si o povolání povídat.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

A pomohlo mi to celkem.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Ne.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Ne.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jojo já hlavně s maminkou si o tom povídám.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jojo, spíše to řeším doma s rodinou než třeba ve škole.

Příloha 7 Rozhovor s ŽÁK2A

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK2A, děvče sluchadlo 8.třída

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Ve volném čase někdy odpočívám, ale často se musím učit. Ráda taky kreslím. Hraju basketbal a jiné sporty ve škole.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

Asi ne.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

Já od malička ráda vařím, takže bych chtěla být třeba kuchařka.

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

No učitelka mi navrhovala Mohelnici, ale tam není obor kuchař-číšník, takže tam asi ne. Ale chtěla bych radši někde blízko bydliště.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Paní učitelka z češtiny si s námi povídala. Ale spíše to řešíme doma.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Ne.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník...)

To asi ne.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

No ono to spíše bude v té 9.-10.třídě, teď mám ještě čas nad tím přemýšlet. Jako asi by mi to pomohlo, já dávám na rady učitelů, ale někteří jsou takoví. No, jednou mi dokonce učitelka řekla, že někam určitě nemám chodit, že bych si udělala ostudu. Jako já jsem někdy nechápavá a občas mi i něco trvá, ale když mi to někdo vysvětlí, tak vím. Často taky přemýšlím i nad něčím jiným.

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Jojo ta paní učitelka z češtiny.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Nene, ještě ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Ne. Spíše tu byli studenti na praxi, tak nám říkali, na jaké střední škole byli a tak.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

No možná by mi to pomohlo, kdyby tu i někdo přišel mi říct o tom, jak pracuje.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Asi možná za zástupkyni nebo Vlad'kou (výchovný poradce)

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Nechodím tam ani, ani za psycholožkou, já se totiž dokážu ovládat sama, a nepotřebuji to.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

No taťka samozřejmě chce, abych šla na kuchařku a vyučila se, tak to mu samozřejmě splním, ten sen, prostě chce abych udělala střední školu, protože ségry nemají ani jedna školu, a tak možná budu jediná, kdo to udělá. Takže se snažím mít školu na prvním místě. Můj sen byl ale spíše sportovat, takže sportuju trochu ve škole, ale bohužel mám problémy s kolenem a se zádama, takže to už nemůžu. Ale ptala jsem se i tety, jaké to je být kuchařka, tak mi toho řekla dost, tak jsem se taky dozvěděla, co a jak.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jo určitě, ale pomohlo by mi to i ve škole, doma ti to odsouhlasí nebo řeknou, jak si myslí, ale ve škole ti to řeknou, tak jak to je, jak to má být. Dávám na radu všech.

Příloha 8 Rozhovor s ŽÁK2B

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK2B, děvče 10.třída, sluchadlo

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

No tak já jsem dělala asi 3 roky Crossfit, nebo 2 roky, měla jsem i nějaké závody, pak jsem běhala i takový ty závody jako neon run, gladiator race mám i nějaké medaile a poháry, měla jsem i trenérku, hodně jsem i chodila posilovat. Před rokem jsem to ale přestala dělat, nějak mě ten sport přestal bavit. Teď ale hodně dělám basketbal, spíše ve škole. Možná se někdy k tomu běhání vrátím, nevím.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

No, jakože mě totiž napadlo, že bych mohla dělat někde ve fitku, třeba dělat trenéra osobního a tak. Moc si tu práci nedokážu představit, jestli bych si třeba vydělala nějaký normální peníze nebo tak.

3. Kde bys chtěla jednou pracovat?

Takže to mě napadlo, ale pak jsem taky přemýšlela, že bych šla na aranžérku květin a pak jsem si i říkala kadeřnici třeba, ale moc mě nejdou takové ty kreativní věci jako kreslení, a tak no. Poslední možnost by byla, že bych třeba byla kuchařka nebo cukrářka.

4. Kam bys chtěla jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

No teď už musím podávat přihlášky, a mám hodně problém si vybrat no... přesně nevím.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěla jít na SŠ?

Já jsem si práce povídala o tom s učitelkou třídní i jako všichni jsme si povídali. My jsme se třeba dívali, jak vypadají přihlášky nebo co třeba chtějí u přijímacích zkoušek, a tak no. Ještě jsme si o tom ale hodně nepovídali.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Nene, to asi ještě bude no.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

Letos.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

Jako asi jo, ale prostě se musím rozhodnout asi sama no. Já jsem se taky dívala na internet a do katalogu a uvidíme no....

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Jojo práce jsme si povídali s třídní jako celá třída, ne jako sami s učitelkou. Ptala se nás, kam jako chceme zhruba jít no.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

My jsme byli dvakrát na Scholarisu no, ale tam jsme se dívali, povídali, jak to jako vypadá nějaký papír nám dali. Jakože hezky to mají připravený, ale stejně pořád nevím, kam chci já... o to jde jakože. A myslím že tu byl student z jedné střední školy nebo absolvent nevím a ten nám povídal o tom, o té škole no. Ale hlavně to nebylo nic pro mě. Ty obory se mi nelíbily. Hele já totiž asi půjdu na normální školu pak, já mám sice sluchovou vadu, ale můžu jít na normální školu.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Jako asi by mi to pomohlo hodně, vybrat, kdyby nám i třeba někdo z praxe řekl co ta práce obnáší, a tak no. Jakože určitě by to bylo dobré no.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Nevím, asi bych šla za třídní učitelkou, ale jinak nevím, kam bych šla no.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Nene, já občas zajdu za psycholožkou tady. Ale chodím tam jen občas, já to totiž nepotřebuju, fakt jenom někdy tam zajdu. Povíдалy jsme si o tom jednou, ale nějak více jsme to nerozebíraly. Ale nějak mi nevysvětlovala, co by to obnášelo a tak.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jojo my jsme to řešili. Bavili jsme se o tom doma i s mámou jsem se o tom bavila a ta mi řekla, že to je dobrá práce ta aranžérka, že se jí to líbí a bavili jsme se o tom, dává mi taky návrhy, kam třeba bych mohla jít. Jako řešíme to hodně no.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jo, určitě, já to radši řeším doma s mámou a až to budu mít přesně určené, tak to jenom půjdu říct učitelce ať to jako ví. Takže spíše takhle doma...jakože může mi pomoci učitelka, ale radši doma. Protože moje máma má i kamarádku, kadeřnici, která pracuje na praxích na škole u kadeřnic a ta mi i říkala, jak to tam chodí, a tak no. Tak si to musím všechno nějak rozmyslet no.

Příloha 9 Rozhovor s ŽÁK2C

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK2C, děvče, sluchadlo, 10.třída

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Ráda maluju, ale spíše hraju videohry. Baví mě takové ty malinké těžké puzzle. Vždycky když je to taková drobná práce.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

To nevím.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

Já bych první chtěla cestovat, ráda bych jela do Japonska a tam si třeba našla nějakou práci, myslím si, že je to tam lepší i lidi jsou tam možná lepší.

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

Přemýšlela jsem, že bych šla na střední školu, výtvarnou, ale bojím se, že to bude náročné. Ale mám vybráno i více a nevím co přesně, mám vybraný obor kadeřnice nebo pekařství.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

No se spolužačkama to hodně řešíme a paní učitelka třídní.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Ještě ne, ale víme, že bude taková schůzka.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník...)

To bylo někdy na začátku roku.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

Jo, často o tom mluvíme, hodně teď řešíme přihlášky a tak.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

To nevím

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Jojo byli jsme na Scholaris, tam nám říkali o hodně oborech.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

U některých jsem si řekla, že je to hodně zajímavé ale třeba to nebylo pro mě.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Buď za třídní nebo paní učitelkou z matematiky (výchovní poradce) ona to má na starost.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Jojo chodím za psycholožkou někdy nebo si píšem a bavily jsme se o tom, hlavně o tom malování.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jojo. Většinou s mámou a ta mi taky pomohla s hledáním nějaké střední školy, i řekla nějaké obory.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jo asi jo. Radši ty věci řeším doma. Mám i sestřenku, která studuje kadeřnici, tak mi řekla, co a jak a brácha taky říkal ať jdu na kadeřnici, že umím malovat, tak bych mohla mít třeba dobré nápady.

Příloha 10 Rozhovor s ŽÁK2D

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK2D, 8.třída, děvče, KI

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

No malování mám ráda, hraju na počítači, baví mě atletika a plavání, basket mě taky baví.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

„Smích“ no to asi ne.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

No zatím vůbec nevím...

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

No možná bych šla do Mohelnice nebo do Valmezu, tam je škola pro neslyšící. Tam by mě zajímal třeba obor kuchař.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Ne, vůbec.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Ne.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

Nevím.

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

No paní učitelka třídí se někdy s náma o tom baví.

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Ne

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Ne.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Asi by mi to pomohlo.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

Nevím, možná za poradkyní.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Ne.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jo, naši vždycky odsouhlasí, co řeknu. Řekla jsem, že bych mohla být kuchařka třeba a mamka, že dobře.

17. Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Jo, byli jsme i na dni otevřených dveří s mamkou. A to mi dost pomohlo.

Příloha 11 Rozhovor s ŽÁK2E

Otázky k rozhovoru pro žáky se SP

Rozhovor ŽÁK2E chlapec, 8.třída nedoslýchavost

1. Máš nějaké koníčky? (Co rád/a děláš ve volném čase?)

Tak ve volném čase hraju fotbal na internátě a hraju i ping pong, rád běhám, baví mě každý sport, kde se nějak běhá.

2. Přemýšlel jsi, že by ses této zálibě věnoval i v budoucnosti?

Jo přemýšlel. Třeba bych trénoval.

3. Kde bys chtěl jednou pracovat?

No to úplně nevím. Jako malý jsem chtěl být hrozně policista, ale teď už ne. Pak jsem chtěl jít do armády a učitelka z češtiny mi řekla, že na to úplně nemám, že na to musím být strašně chytřej a že oni nedávaj prej v armádě do ruky zbraň těm, kteří to nemaj v hlavě v pořádku... a já to mám v hlavě v pořádku, ale nechce se mi moc jakože pracovat.

4. Kam bys chtěl jít na střední školu? /Na jakou SŠ se hlásíš?

To taky úplně nevím, hlavně bych chtěl jít někam se spolužačkama, abych se nenudil... mně se nechcou dělat noví kamarádi, pro mě je těžké se dorozumět s někým novým. Už jsme prostě dlouho spolu a lépe je mi s těma starýma kamarádama, kteří ti rozumí a tak. Ale já to ještě neřeším, já jsem slíbil babičce, že se pak v 9. a 10. třídě budu hodně učit, abych šel třeba i na lepší školu a měl dobré peníze.

5. Povídal si s tebou někdo z tvé školy například o tom, kam bys chtěl jít na SŠ?

Spíše spolužačky a pak paní učitelka třídní, ale spíše si povídala s celou třídou.

6. Pokud ano, byli u toho i tví rodiče?

Ne to ne.

7. Pokud ano, dokázal by sis vzpomenout, kdy to přibližně bylo? (ročník..)

No letos to nebylo, asi nějak před rokem.

8. Pokud ne, byl bys rád, kdyby si s tebou někdo ze školy o tomto tématu popovídal?

No nemyslím si to... já, když bych chtěl s něčím pomoc, tak bych si asi za někým zašel se zeptat.

9. Povídal si někdo i s celou tvou třídou například o tom, kde byste jednou rádi pracovali?

10. Vyplňoval jsi nějaký test, který zjišťoval, na které povolání by ses nejlépe hodil?

Nene, zatím ne.

11. Pokud ano, pomohl ti test např. při výběru střední školy?

No asi ne, já moc nemám rád, když mi někdo říká, co mám dělat...já bych si chtěl sám zajistit svoji budoucnost.

12. Byl jsi v poslední době se svou školou navštívit nějaké pracoviště nebo se účastnil třeba besedy (povídání) s nějakým cizím člověkem o jeho povolání?

Ne.

13. Pokud ano, myslíš si, že by ti to pomohlo při výběru střední školy/povolání?

Jako asi jo.

14. Věděl bys za kým ve škole zajít, kdyby sis chtěl například popovídat o svém budoucím povolání?

No to má na starost (*jméno výchovného poradce*) i za paní učitelkou třídní bych zašel.

15. Povídal si s tebou někdo z SPC například o tvém budoucím povolání?

Nene, já tam moc nechodím, dříve jsem chodil za psycholožkou.

16. Povídáš si doma s rodiči o tom, kde bys jednou rád pracoval?

Jojo babička se ptala, co bych rád dělal, tak jsem říkal, že nevím, že bych hlavně chtěl být s těma spolužačkama a ona říkala že ne, že chce abych byl někde, kde je více peněz.

Pokud ano, pomohlo ti to např. s výběrem střední školy?

Já spíše všechno řeším sám.

Příloha 12 Rozhovor s ŠPP1A, ŠPP1B

Otázky k rozhovoru s poradenskými pracovníky (ŠPP, SPC)

ŠPP1A, ŠPP1B

1. V jaké formě probíhá na vaší škole KP? (Individuální? Skupinová?)

ŠPP1A: za mě vesměs individuálně, občas se třeba organizovala exkurze do nějaké partnerské školy, ale jinak jsem nedělala nic speciálního. Nebylo to ani potřeba, vždy to bylo dostačující. Konala jsem třeba společné schůzky s rodiči, kde dostávali informace. Já jsem třeba neměla moc zkušeností, takže jsem úplně neměla hodně metod a technik a možností v rukávu, tam mi hodně pomohla spolupráce s SPC.

ŠPP1B: No já teda vždycky dělám jednu společnou rodičovskou schůzku, kde jim předám ty základní informace, o tom, jak to funguje. V ten den většinou vyplyne, jestli se tam nachází někdo, kdy by potřeboval například si blíže pohovořit nebo něco probrat. Stává se, že rodič má třeba nereálnou představu o výběru školy a pak vlastně si řeknu ano, toho si třeba pošlu na konzultaci a bude se tomuto případu více věnovat. Já teda hodně pracuji s touto publikací (Metodika KP, Barvíková 2022)

2. Kdo všechno se procesu KP účastní?

ŠPP1A: Já teda když jsem dříve dělala KP tak se fakt jednalo jenom o žáka, rodiče a třeba třídního dnes už je to trochu jiné no.

ŠPP1B: od třídního učitele, přes všechny vyučující, co přijdou s žákem do styku, SPC, klidně celé ŠPP, já jako výchovný poradce jsem ten koordinátor, ale jsme opravdu velký tým

3. Jaké metody jsou využívány při diagnostice Prof. Orientace u žáků se SP?

ŠPP1A: Já jsem byla zvyklá chodit s žáky na ÚP, kde teda dostávají takový test na počítači, samozřejmě s našimi dětmi je problém v tom, že jim to musí někdo přetlumočit, je to celkem složité. Jinak ne. Já jsem spíše vždycky využívala dlouhodobé pozorování toho dítěte no.

ŠPP1B: No my máme novou paní psycholožku, která teda poskytuje taky individuální konzultace a dělá s žáky nějaké testy osobnosti a také testy, které určují třeba na co se nejvíce hodí apod. Využívá k tomu zájmový dotazník TWI. Ale zatím teda to ještě nemá úplně

ucelené. A taky chodíme na úp, tam dělají nějaké testy elektronicky. Ale teda testování necháváme spíše na SPC a pak tedy pracuji s těmi výsledky.

4. V jakém věku žáků dochází k první intervenci?

ŠPP1A: Jako já vím, že v dnešní době je takový pohled na to, že se má začít o hodně dříve, ideálně v MŠ, 1. stupeň, ale pro nás jsou ty děti absolutně nevyspělé k tomu něco vyjádřit a tak. Jsou mentálně ještě jinde. Takže já jsem začínala v 10. třídě

ŠPP1B: Já tuto otázku třeba otvírám s rodiči na třídních schůzkách v 6. třídě, kdy se ptám třeba máte ambice na maturitní vzdělání? Jakým způsobem i směřovat ty pedagogy hlavních předmětů, češtináře, matikáře, jestli jako připravovat postupně k přijímačkám nebo tak... a kdo ještě neví, tak neví. V tuto chvíli ale zatím teda ještě mluvím pouze s rodiči, s žáky později. Víím že i třeba někteří učitelé na prvním stupni už mapují, kdo by třeba měl na maturitní obor, a tak no.

5. Jak probíhá poradenský proces KP?

6. Využíváte v rámci procesu KP nějakých specializovaných programů?

ŠPP1A: Nene, já jsem nikdy nevyužívala, hlavně je velký problém s financováním i takových věcí, takže spíše ne.

ŠPP1B: před pár lety jsme se zapojili do programu MS kraje, kde je to ale spíše pro nás jako pro školu, tam jsou právě inspirace, jak pracovat s žáky apod. Problém je spíše v tom, že ty běžné programy jsou pro nás nevyhovující. Nejsou prostě šité na míru žákům se sluchovým postižením.

7. Jakými způsoby probíhá motivace žáka se SP k aktivnímu zájmu o profesní život?

ŠPP1A: Je to hodně o práci s rodinou, problém byl třeba když rodiče nevedli aktivní pracovní život. Máte pak před sebou dítě, které nemá absolutně žádné aspirace, třeba kluk už v . třídě říkal, že po základce nikam nepůjde a bude doma na invalidním důchodě, že mu to rodiče poradili jako nejlepší možnost... Já jsem vždycky spoléhala i na jednotlivé pedagogy, že v rámci výchov a podobně budou zapojovat vlastně tu pracovní klíčovou kompetenci

ŠPP1B: Já si myslím že se toto hodně daří skrze zájmové aktivity, my nabízíme v rámci školy různé kroužky, s těmi kroužky mimo školu je to horší. Tam ta nabídka není tak široká.

Když se jde přes ten zájem k profesi, tak by ta motivace mohla být velká. Problém, který teď vnímám, je vlastně menší podíl zájmů žáků... když už vidím že má někdo nějaký kroužek, který ho baví, tak se snažím ho co nejvíce podporovat. A vysvětlovat ty možnosti co by z toho mohlo jednou vzejít. Problém vidím u rodin, kde rodiče nejdou úplně jako vzor. Že třeba nepracují... žáci pak nemají motivaci ani ke studiu.

8. Jak často probíhá diagnostika profesní orientace žáků se SP?

ŠPP1A: Tak většinou jednou, pak třeba u některých je to individuální formou víckrát.

ŠPP1B: U nás to bývá opravdu většinou jednou, pokud je žák, který potřebuje více poradit, tak víckrát a pak třeba ještě dochází ke spolupráci s SPC a tak.

9. Spolupracujete i s jinými organizacemi v rámci KP?

ŠPP1A: Ano, pravidelně se dochází na ÚP a taky na veletrhy škol.

ŠPP1B: Spolupracuje se s ÚP, my taky třeba taky někdy chodíme na dny otevřených dveří a tak.

10. Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti KP? Ví například, na koho se obrátit?

ŠPP1A: Jako já se domnívám, že paní učitelky třídní si takhle pracují s těmi kolektivy žáků a jejich rodiči a tyto informace by jim měly předávat.

ŠPP1B: Jojo, nám aktuálně funguje školní informační systém, kde rodičům naposíláme třeba změny, kdo je výchovný poradce, s čím jim může pomoci, na těch stránkách si myslím, že je to dost dobře vyřešené. Rodiče podle mě také ví, že my v tomto poskytujeme až nadstandardní servis, třeba co se týče přihlášek na SŠ my všechno vypisujeme, řešíme a tak.

11. Jak často nastává situace, že sám žák vyhledá služby KP?

ŠPP1A: Jojo, stává se často, hlavně v té době, kdy už to začíná být více a více aktuální, tak hodně chodí i s rodiči. Taky třeba přijdou rodiče s tím, že by měli zájem o nějakou školu pro sluchově postižené a my jim právě můžeme zajistit schůzku. Poslední dobou, když to i řešíme s vedením, tak poměrně ubývá těch rodičů, kteří by takto aktivně chtěli mít konzultace a spíše si to řeší sami.

ŠPP1B: Toto se právě většinou stane po těch třídních schůzkách, kde vznesu tu myšlenku na budoucnost. Většinou se rodiče dozví, na koho se přesně obrátit, nebo sami přijdou a domluví si konzultaci. My třeba taky zajišťujeme schůzky pro ty rodiče na těch konkrétních cílových školách, je totiž nutné třeba zjistit podmínky pro studenty se SP. Jsou tu třeba i rodiče, kteří za mnou přijdou s nějakým nápadem, zaměřením a rozebíráme třeba, za jakými vyučujícími zajít a rozebrat jejich pohled a jak třeba zlepšit situaci v daném předmětu apod.

12. V čem spatřujete hlavní rozdíly v KP pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením?

ŠPP1A: Já to teda hlavně vidím v té omezené nabídce no... když máte před sebou dítě zdravé, tak máte jako výchovný poradce celou řadu škol po celé republice, kde může jít, na každé škole x oborů... u těchto dětí to tak bohužel není no.

ŠPP1B: Určitě je to hodně o komunikaci, ta je rozhodně jiná, je nutné taky daleko více pracovat s odbouráváním nějakých nejistot a strachů, rodiče i samotní žáci mají velmi často strach z toho, že to nezvládnou. Pak je důležité vymezit všechna práva těch žáků s postižením, že se dá kompenzovat časový limit, právo na překlad... A samozřejmě nabídka škol.

13. Jaká je osvěta v oblasti KP pro žáky se SP?

ŠPP1A: malá... kor pro žáky s postižením, pro ně je celkem problém třeba vyhledávat informace a takhle samo se nic nešíří.

ŠPP1B: no, já teda moc nedokážu zhodnotit, jak je to na sociálních sítích nebo tak, ale že by dostali nějaké větší množství informací mimo školu. To si myslím že ne. My teda máme dost letáků, brožurek z SPC, ale to je tak všechno...

14. Jaký máte názor na odbornou připravenost kariérních poradců?

ŠPP1A: Tak rozhodně to není nic běžného, co by třeba každý vyučující věděl, člověk se tím musí prokousat, ale já mám tedy studium kariérního poradenství jako postgraduál.

ŠPP1B: No je to bídné... já, když jsem to tady po kolegyni přebírala, protože získala pozici zástupcovství, tak to bylo vlastně bez přípravy... ze začátku mi předala nějaké informace, ale

pak už to bylo víceméně na mě no. Spíše se tu jede ze zkušeností a co si člověk prostě myslí že funguje.

15. Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání poradenských pracovníků v oblasti KP?

ŠPP1A: Jojo určitě, ale já jsem spíše čerpala z toho studia.

ŠPP1B: Ano, to ano. Já třeba hodně spolupracuji s tím SPC, tam jako často chodím pro rady a musím teda říct, že i funguje síť výchovných poradců, jsme v kontaktu a taky si předáváme informace.

16. Pokud ne, uvítala byste tyto možnosti?

17. Vyjadřují žáci se SP častý zájem o nějakou konkrétní profesi či oblast?

ŠPP1A: Když už teda vezmu ty holky, tak dříve velmi často volily obory pedagogické lyceum, že chtěly být paní učitelky.

ŠPP1B: kluci bývají vždycky více technicky zaměření, oni ti neslyšící se většinou vždycky snaží vyhnout těm oblastem, kde je hodně jazyka. Holky často mají takové ty holčičí sny, takže nejvíce jich pak chodí na kadeřnice a hodně volí cukrářky, kuchařky.

18. Jak velkou roli hraje zájem žáka o určitou oblast/profesi s výsledným vydáním se konkrétním směrem? (V závislosti na důsledky a charakter SP...)

ŠPP1A: Záleží. Žák od žáka, někdy si ti žáci vyberou na první dobrou něco, co by je zároveň bavilo a co je i z našeho pohledu vhodné. Jindy je potřeba s žákem více pracovat.

ŠPP1B: Většinou to hraje velkou roli, my teda u nás máme spíše podceňující se žáky, kteří míří níž, než si myslíme třeba my, takže to je někdy i v tom smyslu, že doporučujeme třeba jiný obor, u kterého jsme si jistí, že ho zvládne, než že bychom museli bořit sny.

19. Jak velký podíl, si myslíte, že má proces KP na výsledném výběru profese žákem?

ŠPP1A: tady opravdu hodně záleží na tom typu sluchového postižení... občas se stane, že je něco, co by žák opravdu chtěl, ale bohužel ta jeho vada to nedovoluje. Takže jejich volbu pak hodně ovlivňuje nabídka škol... já třeba vidím velký problém v nabídce oborů pro holky. Tam je maximálně zahradnice, kadeřnice a tím to končí no. Oni tím pak žijou, vidí ty svoje

kamarády, spolužáky, na jaké školy jsou a automaticky s těmito obory počítají. Je to málo o tom jejich výběru.

ŠPP1B: no hodně jde taky o to, jak blízko se ty školy nachází, jsou žáci, kteří se těší na internát a na tu volnost, ale někteří se bojí, nechtějí daleko od domova, takže my jim pak spíše pomůžeme v těch jejich preferencích najít to vhodné, konkrétní. Taky vlastně za ty roky pozorování už máme „vysledované“ takové ty studijní typy a typy, které to prostě budou muset vzít přes ty ruce. Takže tam jim dáváme nabídky a možnosti a většinou na nás dají.

20. Jaká je podle Vás nabídka oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se SP?

ŠPP1A: velmi špatná hlavně pro děvčata...

ŠPP1B: rozhodně je to smutné, jako když si vezmete ty důsledky sluchového postižení tak věřím tomu, že těch možností není... dnes se ale dost rozmáhá to IT, tam bývají hodně spokojení. Ale zase tady se bavíme hlavně o chlapcích.

21. Jak velký vliv má podle Vás na výběr žákovy profese rodina?

ŠPP1A: Rozhodně velký, u některých jsou to právě ti rodiče, kteří právě vyberou nebo navedou to dítě na ten směr.

ŠPP1B: úplně nejzásadnější, jde hlavně i o to, jak moc ti rodiče dítě podporují ve studiu. Už i ta motivace jít vůbec pracovat nebo něco vystudovat je zakotvená v rodině. Taky se hodně vzorů okoukává v rodině, hodně tu máme třeba výběr oboru podle sourozenců, rodičů.

Příloha 13 Rozhovor s SPC1A, SPC1B, SPC1C

Otázky k rozhovoru s poradenskými pracovníky (ŠPP, SPC)

Rozhovor SPC1A, SPC1B, SPC1C

1. V jaké formě probíhá na vaší škole KP? (Individuální? Skupinová?)

SPC1A: Tak hlavní ta tíha KP leží na těch školách spíše, u nás se jedná hlavně o tu individuální formu přímé práce s žákem ve smyslu těch vyšetření a tak.

SPC1B: My pracujeme individuální formou. Ta skupinová je pak na škole.

2. Kdo všechno se procesu KP účastní?

SPC1A: U nás je to speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, a to v rámci posuzování zdravotního stavu

SPC1B: Já bych řekla, že vlastně každý pracovník SPC má k tomu co říct a čím přispět, takže spolupracují všichni, plus samozřejmě rodič.

3. Jaké metody jsou využívány při diagnostice Prof. Orientace u žáků se SP?

SPC1A: My teda provádíme běžné testy u kterých zjišťujeme schopnosti dítěte a úroveň jazykových dovedností, jemnou hrubou motoriku, a to se samozřejmě dále kombinuje s psychologickým vyšetřením. My teda využíváme testy pro běžnou populaci, ty výkony dítěte se SP pak srovnáváme s běžnou populací a tím pádem ukazujeme konkrétní problémy, které by to dítě při studiu mohlo mít s čím třeba počítat. Řekla bych že ten proces KP u nás tvoří jen určitou část, potom je to hodně na škole a zákonném zástupci, my taky vlastně doporučujeme a odhazujeme je dál na další místa, stránky apod.

SPC1B: Určitě je to kombinace komplexního speciálně pedagogického a psychologického vyšetření navíc se tedy využívá rozhovor s dítětem kde zjišťujeme jeho představy a zájmy a co by rád dělat, pak nabízíme možnosti, spolupracujeme hodně se školou. Někdy taky děláme takového konzultanta pro výchovné poradce, kdy dítě za nimi přichází s nějakým nápadem a oni se nás ptají, co si o tom myslíme.

SPC1C: Jedná se především o testy inteligence a ten samozřejmě volím dle konzultace s kolegyní, jestli se dítě chystá na maturitní obor atd., třeba Jest test, zjišťuji třeba ty jazykové a numerické dovednosti, pak hodně pracuju s kartama Job core, taky využívám dotazník osobnosti abych zjistila třeba úzkostlivost a tak. Využívá se i kresba, dotazník volby povolání, taky doporučuju stránky třeba Infoabsolventa, to dítě si tam třeba udělá test. Ideálně je vhodné sesbírat informace ze školy a dát to všechno dohromady.

4. V jakém věku žáků dochází k první intervenci?

SPC1A: Jako tak nepatrně se s nimi bavíme už od malička, ale intenzivní práce probíhá spíše v těch posledních ročnících.

SPC1B: Asi na druhém stupni, když už začíná být výběr škol aktuální.

SPC1C: Řekla bych druhý stupeň, 9.třída

5. Jak probíhá poradenský proces KP?

SPC1A: Tak je to dlouhý proces, který probíhá už od MŠ, ale taková ta cílená práce, kde už vyslovujeme konkrétní otázky ve vztahu k profesi tak to je druhý stupeň, řekněme 8.9.10. třída. My jako zpravidla když vytušíme a zjistíme u toho dítěte nějaký zájem, tak informujeme školu.

SPC1B: U nás je ten proces hodně postaven například na komplexní diagnostice, my ji neděláme vždycky, ale jde o takzvané klíčové momenty v tom životě žáka, kdy se dělá, to je třeba nástup do ZŠ, 3.třída, 5.třída, 8.třída nebo práce ten přechod na SŠ. Taky jezdíme na školy, kde zjišťujeme naplňování PO a při tom můžeme řešit i volbu povolání.

SPC1C: Dítě vlastně projde určitými testy, vše se vyhodnotí spolu s informacemi ze školy a s rozhovorem s rodiči i samotným dítětem a dává se dohromady nějaká představa nebo výčet oborů nebo profesí, které by byly vhodné.

6. Využíváte v rámci procesu KP nějakých specializovaných programů?

SPC1A: Programy nemáme žádné.

SPC1B: Nene programy nevyužíváme, možná něco využívají na školách, ale abych pravdu řekla tak teď z hlavy ani nevím o žádném takovém programu vhodnému pro žáky se SP.

SPC1C: U nás toto nemáme, my maximálně pracujeme s tím Infoabsolventem, ale řekla bych že programy patří spíše do škol k výchovným poradcům.

7. Jakými způsoby probíhá motivace žáka se SP k aktivnímu zájmu o profesní život?

SPC1A: U nás je fakt problém, že jsme s těmi dětmi málo, ten vztah není tak blízký jako třeba na těch školách. Některé děti dochází k nám ambulantně, tam je třeba možné nějak více působit.

SPC1B: No my se s žáky vidáme opravdu málo a na krátkou dobu, takže se musí stihnout diagnostika a řešení dalších problémů, ta motivace může být třeba zakotvena v nějakém rozhovoru právě o té profesní orientaci.

SPC1C: Jako na motivaci není úplně při našich sezeních prostor, tady spíše to mají na starost výchovní poradci, ale já si teda osobně myslím, že vůbec motivace k profesnímu životu vychází z rodiny... co tam vidí, jak to tam funguje/nefunguje.

8. Jak často probíhá diagnostika profesní orientace žáků se SP?

SPC1A: Hlavně teda na tom druhém stupni

SPC1B: Tady je hlavně problém v tom, že ne všichni k nám chodí tak pravidelně jak by bylo třeba, takže když ses nimi vidíme sporadicky, tak se řeší právě vyšetření, a tak a na to KP už nezbyvá tolik času.

SPC1C: Určitě bych neřekla že třeba od nástupu do ZŠ aktivně pracujeme pravidelně na KP, tam se řeší při těch sezeních hodně věcí, když je dítě v určitém věku, tak právě provádíme nějaké testy anebo spíše na impuls rodičů a tak. Ale rozhodně ne nějak pravidelně.

9. Spolupracujete i s jinými organizacemi v rámci KP?

SPC1A: Maximálně se školou, měli jsme ale možnost organizovat na školách přednášky a besedy s neslyšícími lidmi, kteří už pracují a vypráví tu svou cestu, nebo jsou to známí sportovci a podobně.

SPC1B: Ne.

SPC1C: Ne.

10. Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti KP? Ví například, na koho se obrátit?

SPC1A: Jo, já si myslím, že jsou žáci i rodiče zvyklí, že za námi můžou přijít jako za poradenskými pracovníky vesměs s čímkoli.

SPC1B: Určitě, je to hodně o té komunikaci, a hlavně ta vyšetření pak taky souvisí třeba s určováním PO což souvisí i třeba s tím přechodem na SŠ

SPC1C: Určitě, navíc když už se to téma otevírá dříve, tak rodiče ví.

11. Jak často nastává situace, že sám žák vyhledá služby KP?

SPC1A: Tady jde spíše o ty aktivní zákonné zástupce.

SPC1B: Jo, stává se to často, hlavně na tom druhém stupni vyhledávají naše služby

SPC1C: Stává se to často, hlavně v těch 9.-10.třídách.

12. V čem spatřujete hlavní rozdíly v KP pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením?

SPC1A: Postupy jsou srovnatelné jako s běžnými dětmi, ale teda vybíráme třeba vhodné metody, a samozřejmě komunikace je rozdílná, problémy vyvstávají třeba s abstraktními pojmy apod. Je třeba dobré využít hodně metody podporující vizuální vnímání.

SPC1B: Pokud se teda bavíme o žácích se sluchovým postižením tak je teda rozdíl v komunikaci a pak taky nabídla škol no. ta je nižší rozhodně.

SPC1C: Hodně přizpůsobujeme individuálně každému, já třeba i někdy přizpůsobuju intervenční testy, u některých dětí třeba využívám pouze neverbální substesty.

13. Jaká je osvěta v oblasti KP pro žáky se SP?

SPC1A: Myslím si, že tohle je hodně o vedení školy, jak si to přizpůsobí, jak to zajistí na té škole. Ale dneska se celkem dost organizují dny otevřených dveří na těch školách. Což tomu taky pomáhá. I třeba některá města pořádají takové veletrhy a prezentace škol, kam výchovní poradci mohou s žáky chodit nebo třeba rodiče.

SPC1B: Jako v oblasti školství žijeme v takové bublině, že máme pocit, že všichni všechno ví, ale mimo školství je to nic moc.

SPC1C: Zdá se mi, že je to teď lepší, než to bývalo, i na těch školách už jsou kariérní poradci.

14. Jaký máte názor na odbornou připravenost kariérních poradců?

SPC1A: V dnešní době se o tom hodně mluví, jsou v případech a v možnostech různá VŠ studia, ale asi to bude ještě chvíli trvat, než se dostaneme opravdu k propracovanému ucelenému systému.

SPC1B: Je to asi jak kde, nicméně konečné rozhodnutí stejně dělají ti rodiče. Někdy prostě ten KP s tím nic nenadělá... nehledě na to, jak dobrý je.

SPC1C: Záleží, člověk od člověka, jde také o to, jak moc ten KP chce. V dnešní době je ale velké množství možností dalšího vzdělávání a záleží prostě kdo do toho jde a jak moc má na to čas... nedělá totiž jenom KP.

15. Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání poradenských pracovníků v oblasti KP?

SPC1A: Jako jsou, ne úplně často v rámci kariérního poradenství

SPC1B: Málokdy se to týká konkrétně kariérního poradenství no

16. Pokud ne, uvítala byste tyto možnosti?

17. Vyjadřují žáci se SP častý zájem o nějakou konkrétní profesi či oblast?

SPC1A: Hodně asi umělecké obory, tak není třeba zas tak moc té komunikace... takže třeba grafik

SPC1B: U kluků teď hodně jedou IT obory.

SPC1C: V poslední době je v kurzu taky hodně zubní laborant

18. Jak velkou roli hraje zájem žáka o určitou oblast/profesi s výsledným vydáním se konkrétním směrem? (V závislosti na důsledky a charakter SP...)

SPC1A: Občas se nám stává, že si dítě přeje nějakou konkrétní profesi, která bohužel neodpovídá jeho možnostem nebo se i jedná o konkrétní typy profesí, které vyžadují zdravotní způsobilost, tady se na nás ale často obrací výchovní poradci, se kterými to prodiskutujeme, a ti se pak snaží nějakým citlivým způsobem dítěti/rodičům toto vysvětlit.

Vždycky je podle mě důležité najít třeba kompromisy, tak třeba žák by chtěl pracovat jako policista, pojd'me najít možnost, kde by mohl u policie pracovat, ale ne jako policista, být třeba v jiné pozici.

SPC1B: Tady hodně závisí taky na úrovni komunikačních dovedností, pokud je dítě schopno se dorozumívat mluveným jazykem, tak není tak velký problém.

SPC1C: Někdy se stane, že když je dítě méně jisté v tom, co by rádo dělalo, tak má toho aktivního rodiče, který má třeba někdy nereálné představy, tam je jednoznačně důležité velmi taktně a citlivě vysvětlit i třeba s podporou těch vyšetření, s jakými problémy by se dítě mohlo na dané škole třeba potýkat.

19. Jak velký podíl, si myslíte, že má proces KP na výsledném výběru profese žákem?

SPC1A: Jako z té naší strany je ten podíl spíše poloviční, řekla bych že spíše shromáždíme a vyhodnocujeme informace, které pak dále předáváme školám.

SPC1B: Určitě to na tom podíl má, ale řekla bych je ten výsledný výběr závisí na hodně faktorech ze školství, rodiny i jeho samotného.

SPC1C: Určitě dost, je taky velké množství žáků, kteří třeba moc neví, kterým směrem se konkrétně vydat, takže to může mít velkou váhu.

20. Jaká je podle Vás nabídka oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se SP?

SPC1A: Jako konkrétní obory pro žáky se SP tak toho je moc málo... pokud se bavíme o běžných školách, tak záleží na škole od školy, jak moc jsou ochotni se přizpůsobit no.

SPC1B: Jako pro žáky s těmi lehčími sluchovými vadami to není takový problém, tak jako ty podmínky a požadavky i na běžnou školu nejsou tak velké a oni do toho i ochotně jsou, horší je to u těch neslyšících...

SPC1C: Jako rozhodně je to lepší, než to bývalo kdysi, ale stále ten výběr není úplně ideální hlavně teda pro holky. Je taky hodně těžké přecházet ze základky pro sluchově postižené na běžnou střední školu, ty děti mají celkem problém se ze začátku adaptovat, ale s vhodnou podporou a vstřícnou školou se dá ledacos.

21. Jak velký vliv má podle Vás na výběr žákovy profese rodina?

SPC1A: Určitě zásadní, ale samozřejmě může se najít i nějaký kamarád, který chce jít nějakým směrem, a to dítě si třeba vybere ten samý. Takže bych řekla že vrstevníci.

SPC1B: Pokud všechno funguje, jak má, tak velmi zásadní.

SPC1C: Čím menší vliv a vztah rodiny tím více to dítě dá na tu školu a hodně na ty vrstevníky. I jde taky o kompetence těch rodičů pak třeba mají problém posoudit a třeba i motivovat to dítě.

Příloha 14 Rozhovor s ŠPP2A, ŠPP2B

Otázky k rozhovoru s poradenskými pracovníky (ŠPP, SPC)

Rozhovor ŠPP2A a ŠPP2B

1. V jaké formě probíhá na vaší škole KP? (Individuální? Skupinová?)

ŠPP2A: Kombinace, určitě kombinace. Z toho začátku je to tak že dávám všem stejné informace, aby věděli, předávám právě i ty papíry, aby to měli i pro rodiče, a pak si je zvu každé zvlášť, s rodiči, abychom se domluvili i třeba s SPC, co si představujeme my, co si představují rodiče, o co má žák zájem, nebo na co by byl vhodný. Nejdříve tedy všechny informace pro všechny stejný a pak individuálně.

ŠPP2B: Tak u mě je to hlavně individuální forma.

2. Kdo všechno se procesu KP účastní?

ŠPP2A: Třídní učitel, pokud by teda k tomu chtěl něco říct, nebo i rodiče, pokud ho tam chtějí, ono se někdy může stát, že si třeba nesedli a třeba učitel chce něco jiného, než si myslí rodič apod, ale většinou tak bývá, výchovný poradce a rodič, i žák když má co říct plus SPC kde teda bývá přítomen speciální pedagog i někdy psychologka. Takže celkem velká skupina, oni ti žáci se tam někdy cítí takoví jako v převaze, nebo chudáčci malincí sami, takže se toho třeba nechtějí účastnit. Aby se zas nebál no. Zase je třeba důležité, aby nám žák řekl, co přesně chce nebo nechce dělat, a tak no.

ŠPP2B: Hlavně teda výchovný poradce a třídní učitel, když je potřeba tak taky školní psycholog a pak samozřejmě SPC.

3. Jaké metody jsou využívány při diagnostice Prof. Orientace u žáků se SP?

ŠPP2A: Testy určitě nedávám... já mám teda možnost nějaké testy profesní orientace, ale je to pro intaktní žáky a myslím si, že by to určitě nepochopili ti naši žáci. Takže když už, tak tu mám zavedené, že chodíme rok dopředu na Scholaris, na burzu, úřad práce, takže aby už rok dopředu dostávali nabídky a atlasy školství a přemýšleli nad tím. Například pozorování se taky hodně využívá a samozřejmě rozhovor s třídním učitelem nebo učiteli pracovních

činností. Jestli máme před sebou děti samostatné, jestli zvládají manuální práce nebo potřebují dohled apod.

ŠPP2B: Když za mnou žáci přijdou, tak většinou probíhá rozhovor, popřípadě aplikuju nějaké osobnostní dotazníky.

4. V jakém věku žáků dochází k první intervenci?

ŠPP2A: 9.třída, rok dopředu. Máme vlastně i ty desátáky.

ŠPP2B: U nás vždycky rok dopředu v té deváté třídě.

5. Jak probíhá poradenský proces KP? Viz 1

6. Využíváte v rámci procesu KP nějakých specializovaných programů?

ŠPP2A: Ne. Já sama jsem třeba dle nějakých programů to dávala synovi a on měl velký problém se v tom orientovat co po něm chtějí a tady by to neklaplo. Nemáme ani nabídky programů pro žáky se SP.

7. Jakými způsoby probíhá motivace žáka se SP k aktivnímu zájmu o profesní život?

ŠPP2A: To si myslím že ani není třeba ta motivace, oni jako vědí, co chtějí... horší je to třeba u některých menšin, třeba romských dětí. Tam to funguje hodně na základě té rodiny no Když třeba vidí, že rodiče chodí normálně do práce, tak není problém, když třeba vidí, že maminka nepracuje, tatínek taky ne, tak je pravda, že je to horší. Daří se mi třeba ty děti dostat na učňáky, ale pak mám informace, že třeba po roce končí... Chodíme i třeba hromadně na dny otevřených dveří, to je taky celkem motivace pro ně. Hodně žáků třeba mluví o tom, že se těší až dodělají školu a budou mít ty své peníze apod. Taky třeba vybírám obory, které jsou třeba dotované za docházku, nebo mají možnost dostávat prospěchová stipendia, to je taky motivace.

ŠPP2B: Kromě teda rodiny, která má na to asi největší vliv, se vždycky snažím žákům vysvětlit nebo přinést nějaké ty výhody, které se s tím zaměstnáním pojí, na hodně našich žáků platí třeba informace o finanční nezávislosti nebo učení se novým věcem, ale i navazování nových přátelství.

8. Jak často probíhá diagnostika profesní orientace žáků se SP?

ŠPP2A: Jako řekla bych tak dvakrát nebo třikrát a potom je to třeba i víckrát individuálně dle potřeby žáka.

ŠPP2B: To záleží... dvakrát asi hromadně a pak třeba víckrát podle zájmu.

9. Spolupracujete i s jinými organizacemi v rámci KP?

ŠPP2A: Úřady práce, máme každý rok na podzim několik návštěv studentů středních škol, kam nejčastěji posíláme naše žáky, takže ti sem přijedou prezentovat svoji školu, chodí sem i žáci jako absolventi naší školy, nebo nám povídají co dokázali apod. Jinak nic dalšího neorganizujeme, ono by to asi ani nemělo význam je přehltnit... jsou citlivější a zavřou se a pak mají velký strach a tak...

10. Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti KP? Ví například, na koho se obrátit?

ŠPP2A: Jo, já myslím že ví, nebo že se můžou obrátit na paní učitelku třídní a ta to předá mě, nebo při třídních schůzkách můžou přijít i s rodiči.

ŠPP2B: Řekla bych že určitě, na začátku roku se žáci i rodiče dozvídají o přesném složení ŠPP.

11. Jak často nastává situace, že sám žák vyhledá služby KP?

ŠPP2A: No ono je to dost těžký, já jsem hodně užvaněná a učím je, takže se jich třeba zeptám v hodině, jestli něco mají na mě nebo tak a často se stane, že to vyřešíme jako hned v hodině. Není to, že by často chodili za mnou. Vysledovala jsem, že čím častěji se jich ptám, tím více mění názor no... takže to možná je kontraproduktivní no.

ŠPP2B: Žáci za mnou chodí poměrně často, málokdy se to týká kariérního poradenství no.

12. V čem spatřujete hlavní rozdíly v KP pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením?

ŠPP2A: No u mých žáků se musí dát pozor i na to na co mají, protože často jsou u nás žáci i skombinovanými vadami, takže jednat se musí více přihlížet k tomu lékařskému hledisku, takže samozřejmě už tím se zúží ten okruh, a u nás jsou děti hodně zvyklé být na internátě, od malička, takže nemusím řešit třeba, že bych musela vybírat školy které jsou blízko,

zvládnou i školy, které jsou hodně daleko. Máme právě i spolupráce s Valmezem, Prahou, Brnem, Ostravou a není to problém no. Taky pokud mám před sebou žáka neslyšícího, který by chtěl na běžnou školu, tak samozřejmě musím zjistit, jestli mu jsou na té škole ochotni zajistit podmínky. Problém je hlavně v úzkém záběru těch oborů a škol, na které je můžu poslat no... nemám takový výběr.

ŠPP2B: Tam jde asi hlavně o to jednání s těmi školami ohledně úprav prostředí, pomůcek a podobně.

13. Jaká je osvěta v oblasti KP pro žáky se SP?

ŠPP2A: Nemyslím si, a to není jenom o sluchovém postižení, ale nemyslím si, že by se osoba s jakýmkoli typem postižení dozvěděla něco o možnostech kariérního poradenství... Maximálně se dozvíte něco o chráněných dílnách.

ŠPP2B: Jako my to do těch žáků ve škole celkem hustíme, rozdáváme letáčky, všechno, ale mimo školu je to bídné.

14. Jaký máte názor na odbornou připravenost kariérních poradců?

ŠPP2A: Já jsem do toho vlítla, protože jsem tu byla chvíli a že hlavně budu dělat papírovou práci a ty výběry škol s tím mi škola pomůže, což se teda nestalo... skočila jsem do toho po hlavě a musela jsem si poradit. Vystudovanýho nemám nic, a chodím tak maximálně na nějaký školení. To, co mi kdo řekne, nabídne, hodně zkouším internet. Ale za těch 8 let už celkem kontakty mám.

ŠPP2B: Co vím, tak se hodně pracuje se zkušenostmi no...jako nabídka dalšího vzdělávání je ale poměrně široká, jenom ten čas mít (*smích*)

15. Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání poradenských pracovníků v oblasti KP?

ŠPP2A: Spíše je to na mě, jestli si něco najdu nebo vyberu, jednou za čas mi pošle vedení nějaké možnosti, ale je to spíše na mě. Teď se vlastně měnila celá struktura přijímacího řízení, tak to bylo povinné vlastně a za to jsou moc ráda.

16. Pokud ne, uvítala byste tyto možnosti?

17. Vyjadřují žáci se SP častý zájem o nějakou konkrétní profesi či oblast?

ŠPP2A: No často jezdí při škole na různé soutěže na ty naše školy, kde máme spolupráci, třeba ten Valmez a mají tam už i nějaké kamarády no... takže často mají vybráno ne podle oboru, ale podle těch kamarádů...

ŠPP2B: To asi ne.

18. Jak velkou roli hraje zájem žáka o určitou oblast/profesi s výsledným vydáním se konkrétním směrem? (V závislosti na důsledky a charakter SP...)

ŠPP2A: Jo, naštěstí buď rodiče nebo žák je často hodně vyspělý a jde si za svým, za tím, co ho fakt baví, a co chce dělat.

19. Jak velký podíl, si myslíte, že má proces KP na výsledném výběru profese žákem?

ŠPP2A: Velký... nemyslím si, že by tu byli žáci až tak sebejistí, že by si nenechali poradit, ta práce je důležitá, žáci i rodiče třeba ví ten směr, tu oblast, ale ten konkrétní obor nebo škola, to už bývá na nás no. Někdo je třeba manuálně zručný, ale uplatní to ve stolařině? V elektrikářství? v zahradnictví? To pomáháme zjistit my.

20. Jaká je podle Vás nabídka oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se SP?

ŠPP2A: Rozhodně menší, pro kluky je to ještě jakž takž, ale pro holky je fakt málo oborů... pokud nemá smysl pro počítače nebo ekonomiku, tak je musím poslat na kadeřnici, zahradnici... často hledáme v těch školách rodinného typu třeba ve velkém újezdě, kde hledáme nějaký obor no...

ŠPP2B: Nižší, určitě. U děvčat je to ještě horší no.

21. Jak velký vliv má podle Vás na výběr žákovy profese rodina?

ŠPP2A: Velký, jsou to přece jenom rodiče... nechají si poradit sice, ale rodiče často přichází s tou oblastí, a hlavně můžou doma diskutovat, a tak no.

ŠPP2B: Veliký, záleží na tom, jak ta rodina funguje.

Příloha 15 Rozhovor s SPC2A

Otázky k rozhovoru s poradenskými pracovníky (ŠPP, SPC)

Rozhovor SPC2A

1. V jaké formě probíhá na vaší škole KP? (Individuální? Skupinová?)

Nejčastěji individuální.

2. Kdo všechno se procesu KP účastní?

Speciální pedagog a psycholog, provádí se vlastně komplexní vyšetření.

3. Jaké metody jsou využívány při diagnostice Prof. Orientace u žáků se SP?

Nejčastěji se užívají psychologické testy, existují různé testové baterie.

4. V jakém věku žáků dochází k první intervenci?

Je to hodně individuální, většinou v 9.-10.třídě.

5. Jak probíhá poradenský proces KP?

Vyplývá to hlavně z běžné návštěvy SPC, když vím, že už se třeba brzo bude hlásit na SŠ, tak si můžu žáka i pozvat a udělat vyšetření.

6. Využíváte v rámci procesu KP nějakých specializovaných programů?

Ne.

7. Jakými způsoby probíhá motivace žáka se SP k aktivnímu zájmu o profesní život?

Toto vůbec není součástí práce SPC... maximálně můžeme něco konzultovat s rodiči.

8. Jak často probíhá diagnostika profesní orientace žáků se SP?

Ne pravidelně.

9. Spolupracujete i s jinými organizacemi v rámci KP?

Ne. Není to součástí naší práce.

10. Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti KP? Ví například, na koho se obrátit?

Bývají informováni hlavně ze školy.

11. Jak často nastává situace, že sám žák vyhledá služby KP?

Občas se to stává, ale spíše v případech, kdy jsou aktivnější rodiče.

12. V čem spatřujete hlavní rozdíly v KP pro žáky intaktní a pro žáky se sluchovým postižením?

Záleží asi hodně na intelektu, s tím se pak musí pracovat, je zde více nutné třeba usměrňovat rodiče.

13. Jaká je osvěta v oblasti KP pro žáky se SP?

To asi úplně nedokážu posoudit.

14. Jaký máte názor na odbornou připravenost kariérních poradců?

Jsou docela erudovaní, znalí, mají přehled o nabídce oborů.

15. Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání poradenských pracovníků v oblasti KP?

16. Pokud ne, uvítala byste tyto možnosti?

17. Vyjadřují žáci se SP častý zájem o nějakou konkrétní profesi či oblast?

Nevysledovala jsem žádnou inklinaci ke konkrétní profesi.

18. Jak velkou roli hraje zájem žáka o určitou oblast/profesi s výsledným vydáním se konkrétním směrem? (V závislosti na důsledky a charakter SP...)

Žáci si většinou vybírají dle svých možností, naší prací je pak jim i konkrétně přiblížit co třeba profese obnáší apod.

19. Jak velký podíl, si myslíte, že má proces KP na výsledném výběru profese žákem?

Je to individuální... někteří přichází s nápadem jiní si nechají více poradit.

20. Jaká je podle Vás nabídka oborů sekundárního vzdělávání pro žáky se SP?

Mám zkušenost, že hodně běžných škol si nechá poradit od nás s tím, jak připravit podmínky pro žáka se sluchovým postižením. Takže si myslím že celkem dobrá.

21. Jak velký vliv má podle Vás na výběr žákovy profese rodina?

Největší, hodně žáků inklinuje k profesi rodičů.